

Sphæraë Terrestris

quadripartita,

Sine

HISTORIAE
METRICÆ IV. PAR-

tium Orbis Europæ,

Asiæ, Aphricæ,

Americæ,

LIBRI IV.

*Ad IV. Sacri Romani Imperij Principes
Ecclesiasticos.*

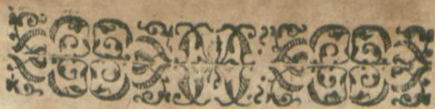
Authore

CASPARE ZEPHYRINO, Art.Lib. Mag.

DVSSELDORPII,

Apud Christophorum Ort/ Anno 1632.

Ad IV. Reuerendissimos
& Illustrissimos Sacri Ro-
mani Imperii Principes
Ecclesiasticos.

Avgusti Proceres Germani quattuor Orbis
Muniti inuicto duplicati robore iuris
Non regum sceptris, nec honoribus impare magnis,
Vnde repentinus nostras aduentus in oras
Vester ab orbe fluit supero iam non nouus, ipsis
Sed rerum vicibus primæuo dissonus ortu
Festiuè vestris circumplandente thiaris,
Ceus splendor circa Phæbum Syrius Orbem
Ascensu maiore sui, augmentoque caloris?
Cum vespertinum Cælum micat omnè rubore,
Nonne secuturæ prænunciat omine vero
Auricomum pluuias post densas AEthra diei?
Phosphorus accendens meliori lumine noctem
Solatur comitante noua, venienteque mane:
Sic quoque vestra, Duces, paulum obscurata tenebris,
Plurima quæ possunt, inuitam haud lædere mentem,
Gloria in occiduo terræ vt conspecta theatro,
Matutina nouis operitur lumina signis.
Phosphorus insolitum miratur in æthre ruborem,
Et prope vicinum rubor aureus in indice sudum

(:) 2

Inuitas

Inuitat splendore diem : conspirat in vnum
 Vna Fides sic vestra scopum præeunte supremo
 Lumine Teutonici Regni, comitante senatu
 Tergeminæ mitræ lucentis vt ignibus æthræ.
 Sicne iubar Fidei tenebris fugientibus atris
 Pandetur sub sole nouum, pax aurea bello
 Succedet, variisque tumultibus vnio regni,
 Cædibus infans amor omni mutuus æuo ?
 Vt sibi vos fidos custodes pars grauis Orbis
 Delegit nutuque Dei, votisque bonorum,
 Ne qua parte minus ius tutum vtrumque labascet.
 Quadripartitum meritò sic dedico vobis
 Hoc opus egregiis virtutis & artis Alumnis,
 Egregiis Mundi studio grauiore Còlumnis,
 Exemplo egregiis cætu in Procerumque Ducumque.
 Cumque status varia præsentis siue futuri
 A cura vacat, ac libet hoc lustrare libello
 Naturæ digesta locis miracula multis,
 Non tam promeruisse volo, aut quæsisse fauorem,
 Quam, si materiæ cultus momenta repugnant,
 Deprecer vt veniam contentus, si modo magnum
 Queis placuisse, minus quoque displicuisse videbor.

* *
 *

Reuen

DEDICATIO.

REVERENDISSIMO ET

Illustrissimo Principi ac

Domino

ANSELMO

CASIMIRO D.G.

Archiepiscopo Moguntino,
S. R. I. per Germaniam

Archicancellario, &

Electori.

D^{Vx} *Anselme potens præsul Casimire*
Thiara,

Vamboldæ Columnæ stirpis prænobile salæ,
Grande Decus Sophiæ & Iuris, Tutorque
piorum

Ipse pius, potiore statu sublime, sacrumque
Mitrarum sedecim caput, Imperialis habentæ
Tradendæ Director, ut cū prima retrorsum.
Nonnihil à curis si respiraveris in te,

(:) 3

In

DEDICATIO.

In populosq. tuos vno velut agmine latis,
 Iam nostris vicine locis, placeat cor ad arctā
 Hanc transferre Chelin alieno tēpore forsan
 Ingestam, verbisque rudem, studioq. politam
 Nonnullo tamē, & sensorum mole coactam,
 Si quid in his forsan detur reperire leuamen,
 Si quod adhuc lumen Fidei reperitur in Orbe
 A multis illustratum iam Autoribus antebac
 Clarius æstiuo pendentibus omnia sole,
 Hic qua oritur, rursumque cadit, Boreamq.
 vel Austrum

Obliquat mediū Primò Illustrissime Princeps
 Mirifico fuerant describi carmine digni
 Mitrati tua in Vrbe Duces Moguntide Diui
 Discipulus Paulli Crescens, Sidonius almus
 Martyr & Albanus, quiq. à bene nomen a-
 gendo

Bonfacius populi assensu totius adeptus,
 Hunc aliosq. Anselme tuæ Casmire Ducesq.
 Et mitræ Dominos ingressus tramite recto
 Ingenio promptus, pietate & viuendus annis
 Assequier primo subsistis limine quā vi,
 Respectusq. patet. tamen his quā vincere causa

DEDICATIO.

Eſto minus, partumque decus virtute tueri,
 Quā fama vel ſorte breui, Tibi gratulor ergo
 Nec minus Elector prudēs ſupreme ſupremi
 Induperatoris, quam ſi te inuiſere detur
 Aut Moguntina eximia Brændelis in arce,
 Aut Svvicardina Aſchafeburgi carmine no-
 bis

Et nota rumore procul decorante thiarā
 Dux Vambolde tuam, tanquam lux ſolis
 amēni

Hoc terræ ſpaciū, ſtatuis, auliſque, tholiſq;
 Marmoreis in colle ſita prope flumina Meni.
 Secta tuum reputetne leuē gladiumque,
 pedumque,

Auguſtis quod ſæpe dedit, diademaq; ademit,
 Et gratum mox, credo, tuo te reddet honori,
 Seu bello, ſeu pace forent magis iſta porāda?
 Tunc quoq; clarorū plectro cātabitur ingens
 Fama triumpāhtis tua, poſt reducis breue tēs
 Exilij in terris Vbiis cum laude peracti (pus
 Interea hoc carmen nō dedignabere paruum
 Ut Boreæ nūc, poſt quoq; ſectæ fraude ſupera
 ſtes.

Reue-

Reuerendissimo & Illustrissimo Principi
ac Domino

GEORGIO AN-
TONIO, EPISCOPO
VVormatiensi, S. R. I.
Principi.

ME decoris condigna tui reuerentia reddit
Solicitem Dux & Præsul venerandæ GEORGI
Clarior ANTONI nunc Rodenstienie stirpe
Inter Vangionas Prælustri stirpe potentes,
Vrbis VVormatiæ column graue fertile circa
Complexæ se farre solum, vinoque salubri,
Qua nitidi crines & Maiestate verendum
Mitra tegens vultum mihi sit veneranda salute,
Quo te aliis charum possim venerarietimus
Alloquio, queis sermonem deducere verbis
Fas foret, haud cupidæ respondent omnia menti
Deiunctæ tenui sorti, nec forte labori
Gratifico. At poscunt claram tua culmina laudem
Primo flore suo pulcherrima, rigore læsa,
Vstaque mananti Boreali non nihil Arcto,
Non exusta tamen, non exurenda deinceps.
Namque tuus tibi Collegarum hæc contulit ordo
Respectu meritorum habito: vereorque proinde
Incepti ne forte leuis male concitus aura,
Quæ laudanda forent, vel quæ clarissima per se,

Obscu-

DEDICATIO.

Obscurem sermone magis, minimeque fauorem
 Carmina nostra tuum possent æquare loquendo:
 Qui nunquam cessas hos mente fouere benigna,
 Quos sophia & pietas adlegit in ordine Cleri
 Fructifera ad vitæ ducentes pascua plebem.
 Iam visam quondam videor mihi cernere rursum
 Munitam muris populosam & turribus Urbem,
 Ornatam tædis Regum & conuentibus Urbem,
 Clara foro summi incumbentia culmina Templi,
 Hæreticis sed adhuc inuisa manentibus extra,
 Non inuisa tuis operatis Tempore Sacris
 Continuo vltra annos complexo mille tecentos,
 Indicio Fidei contra hæc mala tempora certo,
 Quæ defensa Fides quocunque superstiti Claustro,
 Et collegarum Cleri hic sua templa tanentum
 Officio, nuperque Patrum Iesu alta Lycæa.
 Tu lolium extirpare ferum, vrticalque nocentes
 Successu felice paras, satione salubri
 Vt pietas, studium, grauis & succedat honestas.
 Hinc disciplinæ laxatæ temporis huius
 Hæresibus, pronisque modis, renouare repulsum
 Et fidei contendis opus, Cleroque, gregique
 Exempli præbere facem spectabilis omni
 Virtutum studio non dedignare, probosque
 Protegere exoptas omni ratione Fideles.
 Tanta recompenset, peto, conatusque secundet
 Omnipotens, taciteque tua hoc Ecclesia mecum
 Postulat & multos posthac feliciter annos
 Duçendos tibi tot sectis, bellisque sepultis.

(:)

REVE

REVERENDISSIMO ET
Illustrissimo Principi ac
Domino,

FRANCISCO,
EPISCOPO HER-
BIPOLENSI, DVCI
Franconiæ, Sacri Ro-
mani Imperii
Principi,

V Ade salutatum iam non procul ore modesta
Terpsychore reuerente Ducem, cui gemmea
fulget

HERBIPOLITANÆ editionis vertice mitra,
Dedignata comis subnecti sacra prophanis.
Extulit ad fontes quem arx clara Krodorfa Sigenis
Ornatum præ aliis gaza & pronuper honore.
Si vacat exigua princeps prænobilis hora,
Pauca querar, grauiora premam, gratabor honora
Voce tuis primis successibus, atque nouandis,
Fausa, nec à tenebris interrumpenda precabor.

Per

DEDICATIO.

Per binos menses niueum tua sextupla vultum
 Induerat rosa fixa tuis insignibus vrbi
 Grata tuæ reliquis longè formosior herbis
 Stante fide solidis plantati stirpibus horti
 Auspiciis Iuli & Godefridi Præfulis olim,
 Iamque tuis cæpti fulcris ex ordine cingi,
 Franconia cum hosti nullo obliſtente porito
 Mox ceſſit tua fors, ſed non heroica virtus
 Cedere ventosis & vinci neſcia ſectis.
 Non cæptis aliena tuis grauis ore proſecta
 Omina vera viri: gratis, HATSFELDIE, palmam
 Codicibus ſolers Francam expectato thiamam:
 Comprobat euentus non tardus vera ſecutus.
 Cur tamen his recidunt aduerſa? Reciproca dici
 Nonne volunt citiore via, grauiore regreſſu?
 Non aliter quam cum concluſi nubibus ignes
 Aeriis terris attracti ſole calente,
 Cognatum ſupraque gelu ſe allidere certant
 Moribus aggeſtis, & conglomerante furore,
 Concuſi vt ſilices, ſtrepitum, lumenque refundunt
 Auribus indendum noſtris, oculiſque tuendum,
 Non raroque ſuis penetrantem hæc infima telis:
 Anteperiſtaſeos tanta eſt infra aſtra facultas;
 Nunquid erit ſupraque ſolum? An ſonus irritus auſu,
 Conatuſque Deo melioris iudice cauſæ?
 Vt quid & hæreſeos centenis terror ab annis
 More ſuo non ceſſat adhuc? Num priſtina pacem,
 Num noua fundarunt Fidei miracula fruſtra?
 Tempus eritne tui, ô Numen Cæleſte, triumphî
 Polliciti ſponſæ regimen, tutamen, honorem?

Quis

DEDICATIO.

Quis patrio exegit Boreales Climate Victor,
 Vt noua conquirant Mæni atque habitacula Rheni?
 An nouus è Scythicis egressus finibus Athlas?
 Tartarico nec ab hoste timent, nec Thrace remoto:
 Moscuæ securos & pacta Polonica reddunt.
 Nonne tuo lumen satis aspectabile monte,
 Vnicus Orthologæ qui cominus imminet Vrbi,
 HERBIPOLIS lumen Fdei, præ diuite gaza,
 Centenis quam oculis lynces scrutantur & Agri,
 Aspernantur adhuc sceptri spe (scilicet) alti?
 Det meliora Deus; quæ & nos rogitemus eisdem.
 Interea, Duce te, Mænani tractibus horti,
 Felle repurgari qui cæperat ante colubri
 Tartarei male se miscente salubribus herbis,
 Spes huius redit emergendi pestibus auræ.
 Det meliora Deus meritis melioribus: addat
 Fæno ra virtuti centena, tricena rependens
 Sexagena suæ librans momenta nitoris
 Sideræ sponſæ, quæ Ecclesia dicitur eius,
 Quæ sibi te pridem Paranympum legerat omni
 Doctrinæ, generis, morum splendore decorum.
 Cumque datos tibi mox indulserit almus honores,
 Exactis cum pace graui compluribus annis
 In supera meritis crescentibus augeat aula.

RE

DEDICATIO.

REVERENDISSIMO ET

Illustrissimo Principi ac

Domino

FRANCISCO,
EPISCOPO
Osnabrugensi, Mindensi,
& Verdenſi, S.R.I.
Principi.

VV Artenberge Comes ſalue Borealis amæ-
num

Sidus agri, cuius tua pridem induſtria in aula
Ante Vbia triplici iam expertaque, adultaſque fulſit
Vellendis loliis, inſtaurandiſque nouellis
Eruſtiferis plantis, Viſurgis fonte rigandis,
Cui prior aptauit ſalcem HO HENZOLRIVS Hcroſ,
Quem decorauit honos Romano conſonus Oſtro,
Qua quondam Diui cura felice potiti
Continuos octingentos texere per annos
A rabidis, vanaſque lupis graſſantibus ira:
Donec in hoc ſæclo vi præualuere Satanæ,

Atque

DEDICATIO.

Atque vt præualeant, nituntur perque tumultus,
 Perque dolos, perque omne nefas, dirumq; minantur
 Excidium Clero, nec sat vitabile virus:
 Vnde Duces sibi coctilem aquam exhaustere fluentis:
 Nonne dolo inducunt pangenda ad fœdera nostros?
 Altius inueniet repetens exordia motus,
 Diuersæque vicis, qua regia versa potestas.
 Ast illos Diuum veneranda senecta priorum,
 Dogmaq; præsentum moneat, confundat honosque,
 Compescat virtus lato rediuiua virore.
 Diuus Herimbertus Carolo cum Cæsare prima
 Iunctus amicitia non paucos sponte suamet
 Oblatos sacris cum principe proluit vndis
 Mindaque structa viris illustribus altior alnum
 Erexit decoranda caput, iam mystica pronis
 Ad sacra hæc populis, dando non ære grauandis,
 Sed suauitæ te summe iugo, Ducibusque sacratiss
 Christe tuis tua, non sua conquiritibus actu,
 Tempore Meimelphus vigiuisse Diaconus isto
 Dicitur in vitâ miraculis, morteque clarus.
 At Theodoricus Præsul, Martyrque beatus
 Nortmanno inuentus non est grassante furore.
 Rectores Mindæ fuerunt doctique, piique,
 Prima requisivit meritò quos labilis ætas,
 Opportune, importune sine fine monentes:
 Qualis & Haduardus fuit, ac Vulfarius, inde
 Drogo, & Adelbertus iam tum grassantibus Hunnis.
 Læsanè sanescit Ecclesia, carptaque discit,
 Seruatur deserta, serè superata triumphat?
 Inter & electos Bernardum computat ordo.

Lidarius

DEDICATIO.

Lidarius spartam & Milo feliciter illic
 Ornauere suam, & post longè his VVittelo compar,
 Antiquisque piis votorum ardore piorum.
 Dit mari vitam commendauere stupenda,
 Inque parasceue, qua lotus, transtulit vndam
 In vinum. niueo translatus ab ordine præsul
 Otto pius primis vix sæclo idoneus annis
 Se successiuis attemperat, atque secundat.
 Rosterpus pacata magis sibi tempora nactus
 Ad regimen melius, vel sine beatius ipso.
 Hinc Godefridus structor VValdeggius arcis
 Peteshageniæ. Cagelmindine stupori
 Augusto Carolo fuit isto industria sæclo?
 Gnauius vtraque manu VVidekindus monte creatus
 Sacra, solumque regit, Brunsviciademque coercet.
 Cum ducibus plerisque suo quoque cautior Otto
 Mindensis populo Iudæos lucra repellit
 Sectatos iniusta diu, repetitque monendo
 VVillebrandus abhinc grauis Hallermundius heros
 Detentas arces ab iniquis, nilque monendo
 Proficiens iustis recipit feliciter armis.
 Horum ô VVartenberge comes succedis honori,
 Ac oneri iam magna locis molitus in istis
 Quinque annis: tibi iam Mindæ trigessimus alter
 Dat mitram, si non studiis fors congrua dignis
 Respondit, Dominus supplebit ab AËthere vindex,
 Durescit si secta magis, si corrigit, æquus
 Patronus, si se quæret, largitor opimus.

Prolo-

Prologus.

EXtat in hoc Sphaera Terrestris quas
dripartito opusculo historia metrica ex
bina Epitome & sparsim aliunde pari vel
potiore fide cum congruentia subinde variè
alicubi gestorum, & subinde potissimumque
bene gestorum liquido & fluido ubique sty
lo, & sparsim studioso concinnata impar quib
busdam Neotericis & Antiquis in simili, si
non eodem argumento Authoribus eo, reor,
futura loco, quo pleraque coextantia & dis
sparata juxta non contra nobiliora, paria,
aut deteriora in hoc rerum ordine statuunt
tur, quorum quaedam ut hæc, maioris indig
ga cultus & ad limandum temporis aliis
æquandi aut superandi locum relinquunt,
aut laborem molestiamque scri
bendi vltiora adi
munt.

Sphæ-

Sphærae Terrestris

LIBER I.

Ardua Quadrifida Molimina pandere Terra
 Ordinar Heroo pede veracique & aperto,
 Parte lenaturus pangendi & quemque rogandi,
 Non ut in his fidat, qua sepe cor ardor habendi
 Sollicitat, dein cura onerat, tum distrahit usus.
 Te Duce procedam fac ô Deus Optime tanta
 Constructor fabrica, tanti moliminis author,
 O Deus hoc potior nobis & dignior Orbe.
 Nec minas ô Superi, regnis quocumq; præstis
 Ferte Patrocinium, studeo si Numinis uni
 Quasito decori, retuli si vestra trophæa,
 Ordine quemq; suo sedandum Marte pedestri.
 Hac etiam vobis humilique & pectore prompto
 Offero Rectores populi, & si quid mea verba
 Orantis seu pondus habent, aut arte merentur,
 Quam queror exilem nimis indignamque Dynastis,
 Maius opus decore & virtute petentibus alma,
 Quasero patrocinio modica hac dignemini amico,
 Quæ narranda tamen non dirigo & approbo quavis.
 Vos quoq; dispersæ per Climata plurima gentes
 Terrarum, Mariumq; simul regite favore
 Pangentem quocumq; manum: nam hæc condita vobis

A

Machi-

Machina non dono Regumq³ Ducumq³ Patrumq³,
 Sed Domini, cui vestra Fides famulatur in Arce
 Ætherea regnanti uni Trinog³ per Euum.
 Ante Soli Spheram Cœli prior ordine paucis
 Describenda mihi, ut sit notio plana sequentum.
 Cosmographi totam describunt undiq³ molem
 Immensi, seu conspicuam, nostrasue latentem
 Intuitus animo tamen & ratione videndam.
 Discordis quatuor tenet hæc Elementa tenoris:
 Quæ nomen telluris habent undæ, aeris, ignis,
 Et Stellas, Solem, Lunam, reliquosq³ Planetas,
 Et quicquid Cœli completitur ambitus alti.
 Hisque expendantur Circuli, quibus ordo notatur
 Cœlestis Sphæræ: nec non discrimen eorum,
 Quo situs apparet totque intervalla locorum,
 Sub Circulis quæcunque tacent: tum Climatis omnis
 Sit quanam vel quanta sui proportio; quale
 Discrimen noctis variabilis, atque diei.
 Quadrifidus Mundi his versatilis angulus, omnis
 Ordo Planetarum occasuque ortuque vagorum
 Stellarumque supra hoc fixarum in mole globosa,
 Et quando supra caput accessere, vel infra,
 Principium Sphæræ, supremus apexque Polorum,
 Atque parallela, cum linea quæque, diei
 Tum Circuli medireferantur, pluraque multa.
 Cælum igitur totum globus est cauus eque cauat
 Orbibus effectus variis: procul à quibus aquo
 Quæ distat spatio, terra est, centrumque vocatur,
 Quæ cum stante & aqua currente globum facit unum

Sub

Subsicens gravitate sui loca ad ultima Mundi.
 Sub Cælo lenitate sui se condidit ignis,
 Igne sub hoc terramque supra levis imminet aer.
 Hinc ignis supra Sphæram Cæli infima Luna
 Sphæram micat, tum Mercurij, Venerisque deinceps,
 Hinc Solis, Martis, Iouis, extremoque locorum
 Saturni se Sphæra tenet, quibus unica singlis
 Stella suo tantum radio spectabilis ardet.
 Zodiaco has septem dicunt concurrere Sphæras,
 Circuitus quibus est decimo contrarius Orbi,
 Materies imputribilisque & Lucida tota.
 Octavo his Firmamentum supereminet alto
 Ordine stellarum, qui se hinc & non nihil inde
 In binis medicis circulis cursu amplius infert.
 Vicino nonæ Sphæra, qua Libra, Ariesque
 Incipiunt. super hoc nulla Crystallinus orbis
 Conspicuus stella. decimus complectitur omnes
 Circumagens reliquos equata in lance Polorum
 Vigiñti horarum spacio, quatuorq; citatos
 Solis ab exortu mediæ per clima disci
 Solis ad occasum, circuli tramite, at inde
 Trans mediâque secus noctem, mox Solis ad ortum.
 At Decimi cursus reliquis contrarius unus.
 Hæc quicquid supra est, totum est immobile dictum
 Empyreum sedes Divûm, Dominique potentis.
 Finguntur magni Circuli, Circuliq; minores.
 Maiores sex sunt: aquator primus & inde
 Zodiacus, noctemque Colurus qui secat aquam,
 Et qui solstij nomen tenet ipse Colurus,

Æquidians & hinc, & Horizon denique sextus.
Constantes quatuor primi sunt, sed variantur
Prohibitu reliqui, in partes Sphæram secant aquas
Inter utrumque Polum Æquatoris Circulus extans,
Vt quocumq; die Sol hunc inuit omnibus Orbis
Partibus æqualis nox sit quacumq; diei.
Zodiacus bis sex complexus signa vocatur
Circulus, incipiens à Cancro, qui ad Capricornum
In partes Æquatorem sibi diuidit aquas,
Diuiditurq; iterum, quæ Aries, quæ libraq; manant.
Zodiacus gradibus latus bis dicitur octo.
Partibus has binis Eclyptica Linea rursus
Diuidit octo pari linquens verinq; bilance.
Nomina signorum sunt hæc: Aries, Leo, nec non
Inde Sagittator, Taurus, Virgo, Capricornus,
Et Gemini, Libra hinc & aquarius, atq; deinceps
At Cancer sequitur quem Scorpius, indeq; Pisces.
At bini Spæra Circuli sunt usq; Coluri,
Alter principio, quo Aries & Libra, sed alter
Quo Cancer venit & Capricornus, nam bene circa
Inuicem utrumq; Polum Sphæra transire crucisq;
Apparent specie, dein Æquidians verumq;
Circulus ipse Polum transit, quo accesserit ut Sol,
Nostro in Horizonte Equidiem facit, Antipodumq;
Vno Equinoctem spacio. Sed deniq; Horizon
Circulus est, spaciis Mundum qui diuidit æquis
In summum, quod nos spectamus, quodq; nequimus
Cernere, de Circulis satis hoc maioribus esto.
Nunc mihi de quatuor sit sermo minoribus, æquis

Qua Spharam in partes Calestem non secuerunt.
 Ast in aequales partes, seu plusq, minusq,
 Et quarum centrum Mundi consistit in Axe
 Centrum extra mundi, qui dicitur Arcticus, ipse
 Circulus est modicus, qui parte Poli stat ab omni,
 Qua pedibus primis graditur minor Ursa, notatus
 Ad Boream gradibus vicenis, & tribus, atq,
 Momentis quatuor. Spaciis Antarcticus ipsis
 Distat ab usq, Polo subter vaga climata Mundi
 Clam nobis. Spaciis sed ab Aequatore quoq, iisdem
 Ad Boream Tropicum Cancris statuere: deinde,
 Quem Sol postremo transire videtur ad Austrum
 Constitunt Tropicum Capricorni. hac omnia ut aptè
 Percipias, nihil est aliud Polus, ultima quam pars,
 Aut Axis punctum, circa quem voluitur Orbis.
 Arcticus ad Boream, vergitq, Antarcticus Austrum.
 Axis at est medium, quod transiit Sphera rotunda.
 Est medium cuiusque rei cognomine centrum.
 Omnia ut hac capias meliori more, modoque,
 Scito, Planetarum proprius quod sit suus axis,
 Diversus reliquis, quod & alter motus eorum
 Contra naturam à sanctis agitetur & aliis
 Spiritibus quique abs occasu tendit in ortum.
 At naturalis cursus qui dicitur, ipse
 Fit Cælo à Decimo, quod primum mobile dicunt,
 Expers Terra basis grauis est, licet antra, lacuq,
 Non desint, sed quæ tanti nil ponderis instar.
 Quinq, solum terra & circumdare milia passum
 Et quingenta putant, quam si deserta vel alii

Non obstant montes, & aqua, circumire per annos
 Tres & bis centum, sexagintaque dierum
 Per spaciū possis, singlis pergendo diebus
 Per leucas quatuor, Germani ut computus Orbis
 Aestimāt: est que iter hoc horarum circiter octo.
 Sit lapis horarum aut Germanica Leuca duarum,
 Gallicaque unius, media sit & Itala maior.
 Ambitus hic autem Cœli hac ratione probatur.
 Cum diuersorum graduum exaltatio stellas
 Respiciat, gradui Sphære Cœlestis & uni.
 Respondent terræ ter passim millia quinque-
 At Cœlum est sexagens gradibusque trecentis.
 Hinc terræ dictus concluditur ambitus Orbis.
 Ex Circulis terræ constare minoribus aio
 Dimisum totidem terræ regionibus Orbem.
 Arcticus ex istis comprehendit circulus unam,
 Frigida quæ doctis Borealis Zona vocata est,
 Circulus Australis, Polus atque Antiarcticus unam,
 Frigida quæ doctis Australis Zona vocata est.
 At intra Cancrum & Capricornum torrida Zona est.
 Parte Soli media. Tropicus Cancrique Aquilonis
 Partibus, & Circulus moderatam perficit Arcti,
 Hinc Zonam Australem moderatam deniq; iungens.
 Circa Austrum Tropico Capricorni Antiarcticus am-
 At veteres propter excessum aestusq; gelug; (bui.
 Crediderant, quedam quod pars habitabilis Orbis
 Non foret. at falso nunc experientia tales
 Conuicisse potest, ni fors incognita quæ sunt
 Quale fretum reputant Anianum & iugera terra

Australis que Anglis nunc & sulcata Batanis
 Remigibus, Zembleque nona loca nocte geluque
 Horrida confirmant Veterum sat dicta Virorum.
 Prima sit Europe minor, atque potissima Mundi
 Portio quad' isidi, ast eius provincia prima
 Hispani Regni propter sceptrumque situmque
 (Cuius ad occasum finis est creditus orbis)
 Precipuo memoranda loco, certamine cuius,
 Quantum pacis adhuc & sacrae reliqua tellus
 Religionis habet, donis habet omne benignis,
 Vi dubium reputes, angazis pluribus auri,
 Argentiq; & opum variarum maximus Eui
 Arbitrer Austriacam Regalem ornauerit altam.
 Casareamq; domum (nam denos ordine sola
 Prætulit Augustos) quam munificencia larga
 Eiusdem ad sacrum Christi tutamen ouilis,
 Atque Emangelij plantarsa in Orbe vicissim
 Utroq; Indi adum condenda profuderit antehac,
 Atq; profundat adhuc. nunquid primaria Quinte
 Carolei tunc Auguste tua hæc? Germanicus Orbis
 Nonne triumphatus tibi, nonne subactas & Indus,
 Tarcag, compressus, bellis pacata fugatis
 Italia? hæc morum nactus candore tuorum,
 Robore constantis mentis, pietate perenni,
 Militia studio iusta felix & apto
 Fris & annone, & veterani militis usu,
 Quorum defectu (ut te aiunt dixisse) duorum
 Præpollet miles veteranus: præ omnibus autem
 Inquirendam anima cunctis ratus esse salutem.

Tali usus virtute retenti fortiter ampli
 Imperij dederas nato tua sceptra Philippo
 Non minus heredi tot opum, quam moris & alma
 Virtutis; placidus longa felicia vita
 Produxit qui fila sua, defendit amicis
 Hungariam auxiliis bis summa pericla ruina
 Cum sibi Teutonico metuentem rure propinquo:
 Fadere Pontificis, Venetumque adiutus ad ipsas
 Equoreis sparsas superavit Echinadas undis,
 Lunatam Turcarum aciem, classemq; minacem
 Demersis ratibus vel captis, & duce caso:
 Nec sine dissidio, & fortuna finibus auctis
 Lusitaniaco sceptro demigrat ad astra.
 Tertius hac imitans Patris spes una Philippus
 Consortem partis Regni, partisq; laborum
 Continuaturam cum Belgis bella sororem
 Eugeniam, Claram, Isabellam stirpis & orbis
 Ornametum ingens legit sibi. vixit at ipse,
 Heu vixit Columen Fidei, melioraq; regna
 Cum Christo, studio quem aiunt coluisse fidei,
 Obtinet Italica properè, atque quiete statuta
 Belgiaca ad tempus, frenatis motibus Orbis
 Teutonicique nouis, victis, totiesque fugatis
 Barbaricis in nostro, & in Indo Classibus Orbe,
 Iniecitque ora Lybia per littora freno,
 Montinagaeque truci Latronum in Iberide pressa,
 Disiectaque manu renouatis rite trophæis
 Ferdinandi Abani, Mäurerum qui Orbe fugauit
 Reliquias isto. post tot feliciter inquam

Gesta, Polique initum regnum, pia pacis propinquis
 Cum Gallis firmata recenti iure, fideque
 Coniugii alterni, securus ab Axe Polorum
 Adiuuat, atque sui generis spem grandeque Regni
 Presidium quartum post se viriute Philippum
 Linqvit, amatque suos in co spectare triumphos
 Completos, vel non tardè (si fauerit Aether)
 Complendos, quorum tot fortunata recentior
 Principia elucet terraq; & cognita Ponto.
 Oceano conclusa iacens Hispania tota,
 Præterquam Pyraenica culmina montis
 Multinaga à Gallis hanc diuisere propinquis,
 Romulidis olim multo certamine victa,
 Facta tripartita est prouincia more recepto
 Lusitania, Tarraconis, tum Betica dicta.
 Post regnis diuisa Gotis primòque subacta
 Dein Saracenis. Rodericus namque Gotorum
 Ordine rex quintus vicesimus à Musamisso
 Eiectus Duce nescio cuius vindice stupri,
 Cum quartus decimus septingessimus annus
 Processu Christi. Cum magna parte potiti,
 Sic Saraceni telluris Iberidos essent,
 Rex Ferdinandus iustus cum Coniuge iusta
 Isabella isto præclara moribus auro,
 Et studio tolerandi omnem vim sortis acceba,
 Otiaque exosa, centenos circiter ante
 Tringentaque annos bellis examina abegit
 Maurica, reliquia quorum se ostendere vise
 Vix satis ob vires Atheismi labe soluta

Vix ob perfidiam corruptelamq; parentum
 Deprauata anida sanabilis arte iuuenta,
 Nuper in obscuro meditata praelia frustra.
 Iam quarto tellus latè dominata Philippo
 Millia cui nummum decies centena (vocatür
 Millio) persoluit tellus quater Itala, bisq;
 Lusitania, sesqui Orbis nouus. additur illis
 Annuus ex Belgis reditus, de Castiliag;
 Aragonumq; solo, plebis quoq; dona, Ducumq;
 Quaq; cadina vocant vel honorum munia siue
 Officia, atq; sacris quæ mos prestare Magistris
 Militia quatuor Calatrana, Alcantaris, atq;
 Montegia, & Iacobina, & cum postulat usus,
 Ornati qui Fendi opibus procedere adacti
 Expensis ad bella suis ex lege vetusta,
 More recepta etiam: qualesq; Hispania multos
 Enumerat Procures tres trigintaq; sacrorum
 Miratos, ipsis titulo septemq; priores,
 Viginti dein quinq; Duces, dein Ordine binos
 Marchiacos, & triginta, Vice de Comitumq;
 Stirpe nouem, & quadraginta, studioq; relinquo
 Postmodo dicendos, quoscunq; Neapolis alma
 Per multos, pluresue tenet, quos cætera passim
 Italia, & Sicelis cum Lusitanide, parua
 Sardinia, & ditio Belgarum hinc addidit albo.
 Quid memorem ter mille equites leuioris Iberiæ
 Armatura altos in equis præstantibus et si
 Fermidicis regno præsentis, & Cataphractos
 Atq; leues totidem Belgas: centum quater ora

Hos

Hos Mediolani pariter cum mille reſeruat,
 Nec non quingentos & mille Neapolis alma,
 Ingenti ſumptu Sicelis quoque millia ſeſqui.
 Induc hoſtico, ſtabunt virtute triumpho.
 Neſcio quid vitij Cœlis aſcribat Iberum
 (Nam qua de vitis, capræ termiſſo libenter)
 Firmicus. at certè vel conſtellation nil eſt
 Cœlorum, vel ſi moueat, non coget iniquum:
 Nil calor obſcuras facies qui reddit eorum,
 Audaces reddat, celſosq; pudore, pericloq;
 Inceptas urgente operas: quod omittere poſſunt
 Perfacile, aut à ſe hoc ſcelus auerſarier omne
 Indignum. at tardo dicuntur ad omne moueri
 Conſilio, ad regimen ſtudioq; attendere multo.
 Quasq; ceremonias adhibent in moribus eiſi
 Neglectas aliis, ſine quis ratione reprehendat,
 Silegem atq; modum non exceſſere decentem,
 Diuitiasq; ſuas, quas ſeruum haud dedecet aureum?
 A vino nuribus mos eſt diuellere ſeſe
 Romanas imitando nurus feliciter iſt hoc:
 Suntq; cibi modici, nec in orbem more bibonum,
 Vt aliibi, dextris potant, verbiſq; receptis.
 Ceuſſam tamen, atq; coma criſtas, & in aures
 Quis probeſt & nugæ nimias, ſtudioq; placendi?
 Nonne alijs prorsus diſtantiâ partibus Orbis
 Caſtra ſequi ſuenerunt viri mulieribus olim
 Relictis domibus: quorum collaudat in armis
 Liniuſ atq; Troguſ probitatem. nunquid abundans
 Stirpe Caballorum lenium? ſatis horrida cruſta

Non minus, ac lapides fodiunt in montibus aspris.
 Crescere quæ sensum referunt, fert Cythrea tellus,
 Sacchara, mel, oleum præpingue, crocumq; calentem,
 Argentum externo ferro & præstantius aurum,
 Et vinum melius, vel quicquid denique gignit,
 Proxima quo complent affatim Gallica regna.
 Culturam multis saxosum respuit aruum
 Montosumque locis: Boream, quem Gallia sentit,
 Non habet infestum: nec aquis trahit atra paludum
 Semina morborum: riuusq; Tagiq; fluentis,
 Aurea cum nimbis resoluta mouetur arena.
 Clerus opum dives: quibus & pars dempta subinde
 Annua, parui oneris si sint magnique valoris,
 Quam bene pro meritis, aut inde merentibus aliis
 Pontificis manus attribuit ius ad omne tenentis
 Rite ministerium decerpitis, quando placeret,
 Hinc decimis, vel eas potiores dando sub usus.
 In quibus & Regum, puto cura & sumptus laborum
 Emicat, in nostro gens ut Pastoribus orbe,
 Atque nouo subiecta bonis, doctis que vigeret
 Informata pie cultum pietatis ad omnem,
 Mirratorum oculis ad idem vigilantibus aptè.
 Hinc sceptro Deus hinc & opes dedit, atque fauorem.
 Americamne manu parua superare potentem,
 Innumeros paucis superare cohortibus hostes.
 Et ratibus paucis imponere fortia frena
 Littoribus, populisq; Indis virtute caterna
 Lusitaniaca dedit? hoc feliciter auro
 Castellum Lybicum Velen, habitacula multo

Oppu.

Oppugnandi aditus tuto prohibentia luco,
 Pyratum acies quorum se rupe tenebat
 Hispanis in festa diu, crepitante coegit
 In celerem terrore fugam, cum littore stabat
 Centenis classis spectanda triremibus hosti.
 Sed quo me rerum gestarum compulit aura
 In mare gestarum rerum tam grande, patensq;
 Quod iustumque requirit opus, grauior aq; plectra.
 Nunc paucis contentus ero comprehendere multa.
 Regia Carolida surgit structura Philippi,
 Ad quam Quintini factis victoria votis
 Obstrinxit reducem, stat Sancti nomine moles
 Atque patrocinio Dini Laurentis Iberi
 Graticula rosti Decio regnante Tyranno:
 Cuius & iniussu sacras diuisit egenis
 Diuitias summo à Sixto Pastore relictas,
 Cui famulante manu sacras astat ad aras.
 Turribus inclusa est moles quadrata quaternis.
 Compladata quadris partim, partimque lapillis
 Area, vestibulum est portis insigne duabus,
 Et media egregia in templum ducente, domosque
 Cœnobij: ad cuius duplex latus area verimque,
 Et binæ turres forma simili in pede templi:
 Ducentesque gradus ad summi limina templi:
 In quibus Isaci dum statua sex marmore regum
 Candenti oſto pedum fulgere decemque videntur.
 Marmore præ nigro quo stat Clauſtralis eodem
 Ardua Ioneis & Doridis artibus aſtri
 Parec. Palatinam in Boreali parte refulget

Conſe

Consimilis domus. at pretiq³. artisq³. stipende.
 Tringenta sex templi ara sunt. organa bina
 Picturis variis & ad usum fontibus Edis,
 Et claustrum adiunctis. summum de laspide, & albo
 Marmore sublimi fulgens altare quaternos
 Duos flores utrimque duos fundoque Synaxis
 Grande tabernaculum tenet interstante tabellas
 Eximias binas, supra pluresque politas.
 Testudo Cœleste decus, atque atria Diuū
 Plena representat. virtutum clara figuris
 Sunt latera, & vita Diui Laurentis, & almi
 Hieronymi, cuius Monachis habitacula sunt hec
 Credita. sex quadraginta Iconum decus ambit
 Omne Peristylū latus instrumenta vetusta
 Historia sacra. Borealis Regia pictam
 Continet historiam ad templi latus Hignerucla
 Denicli pugna Rege à Ioanne secundo:
 Cuius ab antiquo texto solerte tapeto
 Ingentis pugna desumpta est forma secunda.
 Marmoreas generis diuersi laspidiūs fons
 Septuplicis gutto sacraria perluit onda.
 Pergulaq³. herbiferum distinguit limitis hortum
 Multifidi. restat medio domus Edis ad instar
 Marmore qua exterius vestita & laspide pulchrè
 Versicolore intus: statuis ubi lympa quaternis,
 Quadruplici circum quas Angulus obrinet ora,
 Profluit in totidem factas ex marmore pelues
 Ascensu graduum repetendas: fonsq³. perinde
 Intima laspidiūs decorat coenacula fratrum.

Avant

Aram inter summam, sanctique sacraria templi
 Grande synaxiphylax stat lapidis octo columnis
 Auratis basibus diuersicolore rotundum
 Materia ingentis pretij & memorabilis artis.
 Auro tota nitet structura & laspide gemma.
 Octo basi procures quatuorque in sede cavata
 Consistunt socij Christi. Crystallina Roche
 Ianua materia; custodiag³, intima theca
 Cum basibus globulis, cum Pyramidisq³, figura
 Atque columellis quatuor sunt lassis, & aurata.
 Rocha fenestella mera sunt Crystalla polita.
 Est Emerada nitens claro laterna colore.
 Continet in medio Christum pretiosus Achates.
 Iacobus septem perfecit Trexius annis.
 Batia terrarum princeps pinguisissima praebe
 Pascua: cui prestans est purpura, & ostrea multa,
 Thynnorum valde quoque piscatura lucrosa,
 Nauifer & Betis, cuius modo lectus oliuae,
 Et vites, & odore replent formosa suavi
 Cyrea, coniuncta perlans Hispalis urbis
 Diuitiis nulli vel Maestate secunda
 Moenia, quae Oceani Regina putatur Iberi,
 Portus opum Ameridos, sedes septemplex artis
 Ingenue, morum ac affabilitatis honesta,
 Atq³, exercitij generis cuiusque decori:
 Quo mercatorum toto conuentus ab orbe
 Confluit & regem velut altera regna tributa
 Dicit, & excelsa spectandam se eminus orbi
 Et spectatricem lato praebe videtur.

Man.

Maurorum tandem obsidione Valentia longa
 Erepta è manibus Lamis certamine Regis :
 Quorum Dux Tainus vacua compulsus abire
 Relicta cum quinquaginta millibus oram
 Denianes habitatum abiit: ciuesq; recepit
 Christicolas urbs inde novos: riuique susurris.
 Et cliui gaudent semper viridantibus herbis,
 Mille ultraputeos viuarum seruat aquarum.
 Lusitania clara viris authore Strabone
 Nauibus ex corio primum, & maioribus inde
 Sunt ausi Lybicus numero certare, manaque:
 Primus & Alphonsus reges certamine quinq;
 Rex vno vicit Mauros: insigniaque ergo
 Quinque pilas Vmbone gerit. magis altius ipso
 Imperium reges hinc erexere secuti
 Emmanuel, nec non unius nominis ambo
 Ioannes, titulosque sibi adiungere potentes
 Persidis, Indiadis, Agalbaridisque, Guineq;
 Aethyopum, atq; Arabu, de queis memorabitur infra.
 At cum longinquis dissensio oborta repertis
 Lis nouiter terris regem hunc atque inter Iberum,
 Sextus Alexander Romanus Papa diremit
 Dissidium Regum, ut quicquid sub vergeret ortum
 Lusitaniaci foret, illud ut esset Iberi,
 Quicquid ad occasum decreta it lege Mathesis.
 Emmanuelis at hinc cum proles regia morti
 Occubuit, natus rex inde sorore Philippus
 Concordante satis populo, sed non sine bello
 Sceptra capit: cuiusque nepos nunc ordine regnat.

At Lusitanis regio populosa sub una
 Directos mitra Parochos habet octingentos,
 Subreliquis plures. viginti fontium habere
 Millia quinq; ferunt, portus ad littora septem,
 Excisos saxo pontes virimque ducentos.
 Maxima Olyssippo concursu Classis Eoæ,
 Metropolis, Mercatorum ditissima sedes,
 Non paucos colles complexa Tagique fluentia.
 A terra firma Gades modo sepræt arælum
 (Vt monstrat bene Mappa) fretum, quæ nobilis Vrbe
 Insula nuper erat, quam captam classe Britannus
 Diripuit ductor: terrarum quæ vltima quondam,
 Quas Sol aspiceret, reputata à fronte fretumque
 Respicit angustum, Lybiam quod Iberide terra
 Diuidit Oceanum miscens breuioribus undis.
 Insula tum Maiorica, tumque Minorica restat,
 Quadraginta hominum quæ millibus utraq; abundat,
 Sæpe à Pyræis sursum & cum classe deorsum
 Transgressis vastata trahit: captiuæque remis
 Vt capita exonerent, festinis æra diebus
 Compilare solent. tam dextri verberare fundæ
 Extiterunt quondam, possent ut tangere quiduis
 Illi infallibili: cui tum à puerilibus annis
 Assuetis fundæ licuit tantummodo panem
 Carpere deiectum. vicit quoque tela sceloposque
 Hic ictus. sulcans diuersa cuniculus antra
 Importunus erat nimis, & damnosus agellis.
 Ergo Romulidæ Lybicos immittere catros
 In foveas suasere fera, cogatur ut ex his

B

Obstans

Obstantes intrare plagas: nec plura venena
 Nouit, at insignem tenet excelsamq; palæstram
 At maris ingressi pars hic concluditur arcta
 Infouea, salis ut coalescat portio magna.
 Gallica Terra potens alio qua nomine dicta
 Francica quo Europe, dicta est à Gentibus Indis
 Trans Gangentrans & murum, qui diuidit Orbe
 A reliquo Sinas Asia, & trans Aquor ibidem.
 In se cuncta ferax tenet hæc, nulliq; secunda
 Temperie placidam ventis moderantibus auram.
 Montibus herbiferis & amœnis vallibus, amplius
 Iugeribus segetum, vinariolisq; natantis
 Squausigeri pecoris, nemorumq; recessibus aptis
 Non amplius, qua ligna foco domibusq; ministrant,
 Urbibus ut spacio modicis, sic robore tutis,
 Nauiferis multis piscosisq; amnibus, inter
 Quos fluit Armoricum Ligeris spaciosus inæquor,
 Dum medium regnum, regni que inter fluit Urbem,
 Et passu Garumna pari, qui que impete Soma
 Labitur in Mosam, Rhenumque Mosella bicornem,
 Parte sed aduersa Rhodanusque, Avaris que feruntur
 In mare Thyrrenum, quo tellus Itala gaudet,
 Sequanaque haud modicus, vectandis mercibus apta
 Qua portant naues regnumque meabile reddunt:
 Nunc placide incedunt, nunc aut imbre tumescunt,
 Murmure que applaudunt, crepitant per lenia sexa,
 Efficunt gratosque sinus & littora pulsan
 Fluctibus undisonis spumoso gurgite vastis
 Rupibus insultant, quorum pars asperaturres,
 Pars extensa refert alibi ad sublimia vectat,

Pars saxis exesa pater, pars obrita musco,
 Pars rancis subiecta pater, pars imminet undis:
 Prata virent passim, qua litus claudit utrumque:
 Applaudens cultor radiosum germine solim
 Pronocat omne solum, spacijsq; ex omnibus ora
 Et nemora & montes umbrosa cacumina tollunt,
 Et gaudent nilidas ex promere cortice gemmas.
 Quas ternas olim possedit Gallia partes,
 Celtica qua Rhodano clausa est, flumioq; Garumna
 Lugduno modo clara suo est. Aquitania dicta
 Est modo Gasconia Austrasia complexa potentis
 Regna, ubi os inter quicquid iacet, Alsatiosq;
 Conclusum Rheni, Mosaeq; ingentibus undis:
 Neustria qua Lygerin inter Mosamq; tenebat
 Parisios caput: atq; Artesia teretia regna
 Helnetios, Delphinatum & complexa Sabandos.
 Belgica nunc alio sub Ibero Rege Brabantes,
 Et Flandros aliosq; regit. Gallis & Iberis.
 Teste sat historia, fuerat Germanica lingua
 (Ius dicbat eis cum tantum saepe latina,
 De quo more aliquos audiri è plebe querentes)
 Postremo nuper qua Galica dicitur vsa
 Nobilitastanquam digua magè: saecula post qua
 Altera vix ierunt. Hispanis lingua latina,
 Et Gallis corrupta manet, diuersaq; sensu
 Omnia diluvio Gotici miscente furoris.
 Visitici suspecta fuit victoria crebro,
 Idcirco contenta suis est finibus arctis,
 Degenerare sui metuens successibus usus.

Qui visi primo Romanis, iure putati
 Esse noui ceu homines prognati totius Orbis
 Ad regimen fortes gladiis telis que vel hastis.
 Limite tum Pelagum, tum Aquitania tangit Iberos
 Armorice quoque nomen habens exercita clavis
 Armorum virtute viris. nunc oppida bello
 Fortificata tenet gesto ob diuturna beate
 Dissidia, heu, Fidei queis Burdigala præceat
 Metropolis. domuit qua Magnus Carolus in se
 Rolando eductos hostes Duce, quaque superbus
 Attila iudicio proprio Cæste flagellum
 Cum dominatus erat, tandem est a Rege potente
 Denisius Gallo sesquicentena nec ante
 Millia. Non procul hic steterunt delubra Tholosa
 Thesauris pretiosa suis, tangenda nec ulli.
 Vnde Tholosanum de rebus dicitur aurum
 Non usurpatis feliciter. haud procul inde
 Metropolis veterum Pictonia magna videtur
 Pilonum celebrisq, Scholis, celebrisque racemis:
 Claraque aqueductu veteri sumptu, arte que facta
 Miranda, & structo à Romanis amphitheatro:
 Quamodo nomen adhuc in plebe reſeruat Arena.
 Rure paludoso tota, & circumdata riuis
 Vrbs Grandis Burge Bituris vocitata putatur.
 Namque duo fratres binas struxere ibi turres,
 Pro se quisque vnâ: vicinq, hic omne rotunda
 Ingenium turris. sunt & munita locorum
 Plurima Gallorum, Sanſlora, Sueſſio, Trece,
 Aurelia, Andegum, Bellouacumq, Caletum,

Limo-

Limogia, & Caracassena, & Narbona, Perona.
 Miriades hominum ter quinq, & millia septem
 Viginti regnum pagorum continet amplum.
 Francicaq, hac tellus Italum quā vergit ad orbem,
 Par ipsi fert omne genus: quā vergit ad Anglum,
 Vite caret: reliquum regni fert omnia demptis
 Ficibus, atque oleis: incultum nullibi, & expers
 Seminis est auris moderatum, collibus aptum
 Vestitum sylvis, piscinis undique plenum
 Ornatum pratis, & honestis artibus: ora
 In maris & terra tenet interiore domantem
 Cuncta acrore salem, ditiones inque ferendum
 Vicinas, montes passimque calentibus undis
 Prestantes. Gracis Massilia floruit olim
 Artibus: his ad se Roma traxitque iuuentam.
 Massili hinc mores famam reperere celebrem.
 At certum sumpsit dotis, vestisq, recepit
 Decreto legis Virgo iungenda marito.
 Quinq, Coronatos vestis, centumque recepta
 Non dos excessit, quin & Massilia portu
 Insignis summi castro opportunaque montis.
 Exiguus sceptris Arelatum floruit olim,
 Conciliis habitis tribus. ut nocuere paludes.
 Sunt ductis vsi Rhodano de flumine lymphis.
 Grandia Narbo ferax Emporia teste Strabone
 Olim (qua Europam fides modo mittit in omnem)
 Urbe sua complexa fuit. Mons pessulus ornat
 Gymnasium. Hec Vrbs cum vicina Auennio terra
 Pontifici pares summo, atque habitata per annos,

Septenos decies voluens fatale ruinam
 Schismatis ob studium. templis distincta locisque
 Altera cen Roma est ad normam principis Aula,
 Romanig; Adythi, ritus penitusq; vetusti.
 Inde secundinis Urbs est Aurangia iuncta:
 Sapius authores quorum meminere vetusti.
 Camberina caput Sabaudis sine Genena
 Sublucium ostendat Rhodani super impete pontem.
 Auctus aquis Rhodanus donec bipatente Lemane
 Susceptus propriis hinc intrat turgidus aquor.
 Monstrat reliquias Urbs Bezuntina vetustas.
 Dola caput studiorum firmis incluta vallis,
 Et propugnaculis Urbanas cerne salinas,
 Quas prope fons oritur dulcis, fons salsus & alter:
 Ex quo sal ingente lucro desumitur albus.
 Urbs Nazarethum de nomine Nazarethi
 A Duce Chalonio reduce ex prouincia Idumes
 Structa pia laudi concepti à Virgine Christi.
 Augustodunum caput hic Burgundia noscit.
 Quod prope Roberti studio Cistercius ordo
 Caput, & excreuit Bernardi clarior arte.
 Et studio amplexus mille, octingentaq; claustra
 Clara virum, numero nec forte minora sororum.
 Hic & aqua ductus videas & clara theatra,
 Pyramidumque, & saxorum miracula magna.
 Andegauum Urbs mitra celebris Sophiag; palestra,
 Piscibus, & tegulis, & fontibus, unde medentur
 Diuersis morbis. Cum à rege in rura Britannia
 Vortigero fuerant Saxonum accita potentum.

Auxi-

Auxilia, hi gestis pro rege fideliter armis
 Confedere loco regni meliore Britanno,
 Indigena cessere quibus, propioraque rura
 Per mare quærentes appellauere Britanna.
 In quibus admissi postquam sunt viribus ausi
 Bis duodena Gotos duxerunt millia contra.
 Quorum ut Franciaco vis insuperabilis inde
 Visa fuit regi, subdendos usus ad ipsos
 Robore Normanno est, sunt oppida fortia Brestum,
 Nantesium Hannebatum, Dinantion, atq; Malonis,
 Cuius (qua nauares alibi) custodia grandes
 Historia testante penes fuit vnamolossos,
 Campano ad portum reuocatos are tuendum.
 Duxne Britannorum fuerat Monfortius acer
 Non virtute sua, sed coniugis arma gerentis
 Aduersus Carolum sese obsidione prementem
 Blasenum, dum nunc confirmat voce Tribunos,
 Nunc victrix in castra ruit. Normannia nomen
 A Danis, populiq; aliis inuenit Alumnis,
 Quorum rex Carolus Gallorum nomine simplex
 Rolloni fertur nimia formidine natam
 Despondisse duci iuranti Nomen olympi,
 Si regis daret oscula pedi: nomenq; Bigotis
 Quod iurans per Numen ait Germanica lingua,
 Gens ex hoc Normanna tulit: qua robore belli,
 Præstiterat tantum, ut vim Gallia (teste Rogero)
 Experta ipsius subdeluisse tremenda
 Exoptans utcumque manu, captiua Britannis,
 Apulia eluctans, Vrbs Antiochena potensq;

Subsidens Solyme robur testentur abunde.
 Oppidulis quadragenis Normannia praestat,
 Arboreis adeo quoque fructibus, ut sibi factum
 Mittat ad externos potum è pomisq³, pyrisq³.
 Metropolis regni Lutetia Parisiorum
 Totius, tot, tanta tenet Collegia Cleri,
 Templaq³, canobia ex Monachorum quolibet orta
 Ordine, flumincos riuos, pictasq³, domorum
 Structuras, mundus reputari possit ut alter :
 Qua fontem ad proprias contingit nocte repertum
 Dependere fores, numero ne culpa triumphet :
 Qua primum à Carolo fundata Academia Magno
 Septecuplas artes, & ius utrumq³, docendi
 Libertate vicens multis occasio facta est
 Urbibus hinc artes non laude minore sequendi,
 Nunc corruptelam minuendi siue fugandi,
 Arte Sodalitij de nomine rursus lesu.
 Proxima huic Vrbi regum visenda sepulchris
 Ad viuum pario excisorum in marmore Diui
 Clara Dyonyse est Vrbecula climate Graij,
 Caleti est Anglum breuior traiectus in orbem
 Quod veteris turris constructa à Cesare Iulo
 Robora commonstrat, Sauacum nobile eodem
 Visitur in tractu clarum rumore viarum,
 Ordine stratorum lapidum compagine longo.
 Aequor ad Armoricum tenet omni tramite arena
 Eductos ninea montes Picardia multis
 Proh bellis afflicta recens, nulliq³, secunda
 Uberrate soli, qua se dem regis, & arcem

Parisios pascit. Soma vrbes ambit, & agros
 Pascuus, exortumq; ab eodem monte relegas
 Ad Boream Scaldim tincturum mœnia plura.
 Catholica fidei notis tatoribus olim,
 Et modo principibus stat Lotaringia felix,
 Fert semper virides abiegnas per iuga sylvas
 Ad loca quas flumines videas deferre propinqua
 Planas, siue quadras ad templa domosq; struendas,
 Argenti venas, & clara metalla, salinas
 Candidulas valdè speculorum siue vitrorum
 Materiam ingentem, non cedentesq; lapillos
 Indorum gemmis, fontes semperq; calentes
 Inuisas toties agris, & pascua leta.
 Non minus antiqua Nanceium nobile pugna
 Quam Ducis hic prastante domo & munimine forti.
 Quadruplicis propugnaculi, fossaq; cauata.
 Atque facultatum Mussipontana palestra
 Tam noua, quam celebris, qua sacri, quaq; prophani
 Doctores quaua versum rediere creati.
 Belgica pars Orbis Galli sic Casari Inlo
 Appellata potens reliquis magis utpote semper
 Auxiliis, ut ait, vicina innixa Britanna,
 Idcirco sibi quam superandam postmodo duxit.
 Tum Mosæ, tum Scaldis percurrunt Belgica rura.
 Queis maior Rhenuus fuit olim terminus: at nunc
 Nonnihil inuersis mutarunt nominarebus.
 Precipua nunc sunt regiones Flandria, partim
 Germani, partim que Franci Idiomatis extat:
 Belgica quaq; Italis & Iberis tota vocata est

*Proximaq, Artesia, ac Hannonia rure minores,
 Et Lutzenburgis montosa, Brabantia plana,
 Geldria Zelandis, Hollandia dicta Bataue,
 Frisiaq, ad pelagum, qua tres magis equore versa,
 Vel magis immerse, cen coniectura quibusdam
 Visa fuit, cano illapsarum semper aquarum
 Exorta: longi qua caussa potissima Belli.
 Gens humana satis sacris simul atq, prophanis
 Nata exercitiis, fluviiis, terrâq, fretoque
 Vestandis hinc atque hinc mercibus, atque parandis,
 Nec raris ideo percognita Gallica lingua.
 Quin etiam dextrè quaecunq, domestica semper,
 Atque externa solet sexus muliebris obire
 Officia hand moris sine inmemor oris honesti.
 Belgiacam quis nescit acum, quis pulchra tapeta
 Diverfis formis simul, atq, coloribus arte
 Intertexta manus celeris que, adeoq, perita,
 Externas adhibere manus ut nesciat istis.
 Turbidius nihil est pelagog, ferocius isthoc
 Sape oculos, aures, mentes turbante procellis,
 Tot motus, tanta intentante pericula, nonne
 Belgicus Oceanus, & Ibericus, atque Britannus
 Effrantes intestino ciet impete motus?
 Scotia dat causas, obiectaque terra Britanna,
 Belgica quod duplici vastentur littora motu:
 Norvegico hic, Franco venit alter, & orbe Britanno.
 Tramite Douerium hic, interq, Calesion arcto
 Procedens Batanos properat contingere fines.
 Ibi Norwegiaruit obuius alter ab ora.*

Cumq,

Cumq³ incrementis aliquanto tempore aquarum
 Immotae se mole tenent: tum rursus eodem
 Tramite se referunt. nec eisdem motus ubique
 Temporibus Luna crescitq³, caditq³ ciente,
 Sed quinta hanc Urbem, sexta pertingit ad illam:
 Liberiore loco crescit minus, altius arctio.
 Aequor id innumeros capiendos praebet haleces
 Septembri, Augusto, Octobri, mediog³, Novembri
 Tardius, aut citius, prout aestus, hyemsq³, propinquane.
 Namq³ gelus ut vitent, Notus unde per aequora tendit,
 Appropereant terris versus Scoticum, atq³, Britannum.
 Belgicacumq³, fretum: lumeng³, hominesque requirunt,
 Lucentesque oculis obscura nocte sequuntur
 Ingenti regem, cui verice rubra corolla,
 Agmine: tum capiti pars fumò, pars sale crudo
 Conditi humanos apte servantur in usus
 In varias portandi oras terraq³, marique.
 Maiores etiam (piscis genus) aequor asellos,
 Praecipue Phrysicum donat cum fœnore grandi,
 Sulmonumq³ genus sapidum. sitq³, utile quamvis
 Portubus, & ratibus tantum mare, cum tamen aestu,
 Turbidiore fremit, terras pessundat & urbes
 Aggeribus ruptis, (turres extare videres
 Præternoculis aquas) quos ars humana paravit
 Straminibus, saxis, lignisq³, lutoque denaci,
 Impensaue grani. nunquid mirere, quod aequor
 Alternis litus vicibus linquitque, petitque,
 Collis crebroq³, inter se fluctibus altis,
 Aut quoque arenarum congesta mole per aestum.

Nan-

*N*anfragiis infame manet, multosq; fatigat?
*V*rbis Namurca Mosa iuncta est, quâ Sambrâ receptus,
*I*mminet è celso castrum cui monte vernustum
*P*erfugium Austriaci Ioannis, Belgicarura
*C*um regeret pro rege suo, atq; infida timeret
*I*ngenia hac populi. lapides hic inter habetur
*E*ffossos generum variorum nobile marmor
*N*igrum, laspideo multumq; affine: nec ipsa
*E*st incivilis plebs aut ignobilis arce.
*L*ut. enburgus ager de nomine dicitur Urbis,
*C*ui præfectura Comitum sunt nomine septena.
*A*rdennæ montes longè, latèq; patentis
*S*unt hominum excisi, cultiq; ingente labore
*N*on toti, sed parte sui. nunc ordine pergam.
*P*roxima Picardis Hannonia crusta nigella
*M*ateriam flammæ (qualemq; Leodia tellus
*A*ffatim magis, & non raris Iulia terris,
*P*rog; focis nec non cudenda ad ferra ministrat
*I*nventam in vanis longis, breuib; profundè)
*D*onat & effossum plumbum, ferrumq; suprema
*V*rbis nomen de monte tenet par, atq; propinqua
*I*psa Valencennis: ubi & est Abbatia clara
*V*acogne veteri prædiues Bibliotheca.
*M*abuge monumenta tenet visenda viarum
*B*runecildis opus medio testante columna
*S*tante foro, & populi fama, quæ grammata supplet.
*Q*uæ cliuo maiore soli, quam est proxima tellus,
*G*allorum ducunt ad nobiliora meatu
*O*ppida diverso tali saxo atq; parata

Malc-

Materia, qualem nusquam conspexeris agris
 Vicinis, cuncti ut miremur, quomodo & unde
 Hac translata foret. nec abest munita Philippis,
 Et Mariaburgum quadra insuperabile forma,
 Et propugnaculis, pretiosi saxa coloris
 Duritieq; cauis effossa è montibus ornant,
 Clarorum monumenta virum vel publica templa,
 Præinata sue domos. Frumento Artesia diues,
 Metropoli Atrebatu, atq; antiqua sede verendi
 Præsulis, atq; schola modoreligione virorum
 Præstantum: cum præsul nascente tumultu
 Belgiaco Perenottus erat, cui sacra senatus
 Purpura Romani sociata nec absque labore,
 Et Zelo, cui, dum fulcit ius, dirigit, ornat,
 Corrigit absentis Hispanæ regis in orbe
 Insibus, haud obscure primò obistere visis
 Ex ducebus pleriq; palamq; audere deinceps.
 Oppidulum Dini cognominis Andomari
 Antiquis portus distantis longius ipso
 A Pelago monumenta tenet fossaq; sinuq;
 Nomen habentis adhuc circum tranabilis Urbem.
 Gandanum Mediolano equiparabile magne.
 Cuius circuitus senis completur in horis,
 Natalis Caroli Quinti locus, arceq; firma,
 Qua munivit eam contra vim seditionis
 Commota à populis, quam destruxere tumultu
 Heretico armati rursus, sed deniq; ydem
 Mutati in melius tum vi, tum sponte relatis
 In muros saxi repararunt: est ubi nomen

Tunc

Tunc male contenta plebis, rumoribus ortum
 Indignata aras vastari, hominesque sacratos,
 Cunctaque misceri ferro, propereque domantis
 Hos ipsos, visi fuerant quibus ante fauere.
 Urbs fluminis perlota tribus, constrataque centum
 Pontibus, atque molis totidem, nec flumine paucis
 Versatis hominumque manu: templisque sacratis
 Quinquaginta inibi, diuersarumque operarum
 Ordinibus totidem, viginti & denique septem
 Textorum: hinc tibi mox unius iterque diei
 Ostendit depressa solo laquearia clara,
 Casarcosque inibi nummos per sepe repertos.
 Hac & in Vrbe licet quae pacificatio Brede
 Capta fuit, firmis sit confirmata statusque,
 Et Regis tabulis, culpa tamen irrita facta est
 Nileius placitum partis seruantis Holandae:
 Cum dux Auriacus rursus Germanica terras,
 Agmina duxit in has in Gallica regnare cessit,
 Accitque ad opem ex Gallis & Teutonisoris
 Stirps Palatinus Casimirus, stirpeque Gallus
 Alter Alazonius, quos spes lactauit inanis:
 Urbs Bruge sexaginta stat praeclata templis,
 Et linguae Latiae sacra, doctaeque palaestra:
 Pollebatque opibus, quando mirata decorem
 Tot matronarum & natarum principis uxor
 Ante illic saeculum plures dominata per annos
 Subridens dixit, tanti non sola quod esset
 Imperij regina sui, commercia lane
 Molis ab Anglorum transuicta finibus olim
 Sola tenebat adhuc, donec pars maior in urbem

Lata Antuerpiacam. multisne refundit ab imis
 Ex aliis alias implentibus ordine longo
 Hic situlis Cisterna lacum gyrante caballo?
 Arte hominum riuus lymphas adducit in urbem.
 Epelago, ratium nuperque cauatus in usum?
 Hic mercatorum conuentus origine primus
 Europe ad reliquas quoque eundem transtulit Vrbes,
 Ansaticum dictum, quos inter & Agrippina
 Tercentum ante annos, usura aut censibus orsa
 Ditari ob damnum emergens cessansue lucellum.
 (Si semper sit habenda fides) aut altera questus
 Pallia, pars Rehni sibi duxit religioni
 Dextra sequi morem, donec quoque victa videri
 Continuo exemplo potuit plus amando lucelli,
 Quam rationis iter, quod adhuc gentilibus oris
 Permanet integrum. non infima filia Flandre
 Vrbs Ipri tam opibus, quam fertilitate locorum:
 Cuius Rubonius presul cum regia iussa
 Acciperet cum Egmondano Duce lapsa iuuenie
 Acta reformandi, vel Cleri munia plura,
 Inquisitorum hereseos, sacrumque tribunal,
 Quaque alia ad regimen Verique, Bonique faceffunt,
 Post non conatus paucos, ideoque tumultus
 Crescentes constans remaneus est postmodo capitus
 A Gensis, cum Gandanensi presule iusto.
 Quing, tenet porius insignes Flandridis ora.
 Dat cataracla finem, que sistit, aquasq, remittit,
 Exclusis nomen, quingentas roboris ampli
 Quae naues portu tuto capit, atque capace,

Qua.

Quorum perdidit florem Burgundica bella,
 Quae iacet aduersa cum pagis insula parte
 Cassandae hinc capta annis pluribus ante
 Obsidione premi. Neoportum nobile Claustro
 Bernardi, & cunctis praestanti Bibliotheca.
 Dunkirchum breuius portu, rumore frequenti
 Nobilius classis, pugnaq; veriusq; cruenta.
 Ostenda Exclusas inter iacet, & Neoportum
 Obsidione graui quadrienni nobile factum.
 Continua: sacris ubi praecedentibus oelo
 Sunt ceti capti prae grandes robore septem,
 Qui plusquam denis pedibus tum corpore longi.
 Pro hominum quanta strages ab utraque fuerunt
 Facta parte statim metro, numerisq; notanda
 Intus in Urbe Gubernatores ordine septem,
 Morteque quindenique periere vicarij eorum:
 Praefecti vigillum viceni hinc, atq; noueni:
 Quingentique & sexaginta quinq; tribuni:
 Mille, & centeni nonaginta octo gerentes
 Ipsorum plerumq; vicem, pariterq; trecenti
 Signiferi, & tum viginti, dein millia sensim
 Duellorum quatuor, nongenti, unusque, decemq;
 Milia duellorum, totidem, vel plura minorum,
 Atque octoginta diuersis casibus octo:
 Indignarum etiam dein millia circiter octo:
 Tum bellatorum quoq; millia quinquaginta,
 Et quatuor: octingentique, unusque, decemque,
 Ex uariis variis, ex remigibusq; necati
 Casibus: infantes, pueri, matresque, natusque

Mille

Mille & centeni, nonaginta octo notati.
 Praesentes sed tantum illic, non tam ense sclopoq;
 In sua conuersis quam fata putentibus auris
 Senius introrsum victore furentibus hoste.
 Quis spe, quis strepitu tanto pellexit ad arma
 Undique collectos perituros funere certo,
 Directricis Herae num conuientia prima,
 Sexageno anno post sesqui mille noueno?
 Argutone Ducis primordia pectore capta
 Esse rati populi vocem vocemq; Tonantis?
 Nescia Caluini soboles num parcere sumptu?
 Consilia an promptius vigil ad matura senatus,
 Ad mercatura vigil urbs prae nobilis artes
 Diuinijs innixa suis, studioq; popelli
 Primò obscurantis, dein se obfirmantis in ausu?
 An pretium positum & quaesitum mercibus Iudis.
 Sic dilata fides, sic est translata potestas
 Ad tempus, sacrisque data est cautela futuris,
 Quicquid & elicere hinc nouit Diuina potestas
 Manus in orbe bonum. Porro inde geluque sclopoque
 Pene foris totidem pugnisq; in valla productis,
 Morbis atq; fuga fame & interiere tumultus
 Campestris septem Mareschalli nomine dicti,
 Necnon quindenarii dictiq; vicarij eorum:
 Praefecti vigilium viginti hinc, atq; noueni:
 Mille, & centeni, sedecimq; vicarij eorum:
 Viginti duo signiferi, pariterq; trecenti:
 Mille quater nouies centeni, unusq; decemq;
 Ductores mille atq; nouem, centumq; minores:

C

Sex.

Sex, sexaginta, tum sexcentiq; cohortis
 Praefecti: bellantum quinquagena simulq;
 Millia, tum quatuor sexcenti, tum quoq; terni:
 Et sexaginta: de nautis, remigibusq;
 Sexcenti ac undeni: pueri, & mulieres
 Centeni deni atq; novem. Quo nomine, qui, quot
 Externo & proprio inducere in praelia fato
 Irrita cum ventis & aquis, cum vig; doloq;
 Nunquid spe patria, fidei regniq; tuendi,
 Et protecturi se valli & climata plura?
 Capta quidem, directâ bonis, exercita multis,
 Sediturbata avidis, aut immatura subinde
 Consilia, hostico nec inexplorata sagaci,
 Inque Tribunorum manibus stipendia versa,
 Munifica in turbam manus hinc regalis inertem:
 Infidam, speci, q; tenui non pectore amicam,
 Et si qua par his iniuria, siue quis error.
 Ani varij potius longa infortunia castus
 Mole laborantem solus a infestare coronam
 Est intra ostenda vallos media ambitus hora
 Ipredo amnituulo portum faciens cauato,
 Ad Zephyrum introitus maris est. piscatibus olim
 Vixerunt cines numero ter mille supersunt.
 Vix modo his centum reliquis ad rura profectis:
 Portus eratq; novus paucis effectus ab annis
 Parte alia ad Boream accessu maris, atq; recessu
 Commodior, laetus pedibus qui pene ducentis,
 Et binis hastis plerumq; profundus, & annis
 Factus erat melior dictus Gula sorte, vel apio

Indi-

Indicio. Hinc studio Statuum nudata propinquo
 Collibus arua licet modicis, & fluctibus unda
 Ex Euro admissis maris accedentibus Austrum,
 Et vine riuo per passum milia lympha
 Ad Zephyrum fundum pariter reddente palustrem.
 Cespites firmarunt vallos, & stipite fossas,
 Et tenuere vagas cataraclis sapius undas
 Aduersus maris insultus, hostisq; minantis
 Sapius excidium: duplicesq; hic robore valli
 Et fosse, varijs & propugnacula formis
 Transuersis & lunatis, quadris & acutis,
 Coniunctis urbi, & disiectis longius urbe
 Nonnullis, fabrica qua seruiunt humida tellus
 Quorum in varios deducta, reductaq; flexus.
 Septemdena prius cum munimenta per annos
 Circum pene duos bellantiumq; Agricolunq;
 A turmis defensa hostem auersura tenerent,
 Tandem se plenus circum hanc exercitus urbem
 Effudit stabili tormentorumq; fragore.
 Et certaminibus trebris in mania factis,
 Irrita qua nimum ecidere, eruentq; saepe,
 Interea portus subeuntibus hostibus ambos
 Supplementa hominum portantibus, atque recentem
 Annonam casis non raro aut equore merfis,
 Donec cessitibus, lignis, sudore, periclo
 Promotis virimq; vadis, lethali bus auris
 Intus ad exitium certum grassantibus hostis,
 Quot tot coniunctis immersa cadauera viuis
 Efficere diu: ventosq; ferocius orto

Vallorum glebas subito euertente madore
 Usque ad aquas stantes adigente ad cingula turmas,
 Et munimento iam iam impendente propinquo,
 Loricas vallis superante excelsi alii
 Tradiderunt urbem, & saluos vicung, suosmet,
 Cum mare supra hominum scitum succreuerat aliè.
 Opposita est Anglis hos saepe fountibus hostes
 Granelinga potens portu, qui fortia quinq,
 Propugnacla tenet, quorum sunt quatuor ora
 Flandriaca sumptu, quintumq, a Rege paratum.
 Estue Udeuarda gravis obsidione tacendua
 Regalis visus canda duplicante Cometes
 Cum Burgundiaca cruce, que transuersa paratur
 Omni parte sibi similis? Maris aluit vnda
 Cortracum quondam nunc non ignobilis Urbem
 Nominis. Hic Comyne Comynai clara Philippi
 Patria, gesta sui qui scripsit temporis illic.
 Continet antiquum modo clara Lycea Duacum
 Franciaco sermone loquens à Rege Philippo
 Ante suos abitus erectum sumptibus amplis
 Ad commune bonum, ne lingua Gallica Alumnis
 Insectas sectis occasio detur ad urbes
 Migrandi. Dines Tornacum nobile magnum,
 Mitre haeres veteris, qua Felix Tertius ante
 Mille & centenos annos donauit Alumnum,
 Legis Eleutherium primò, celebratur Alostum,
 Quod Gense (sic haeticos dixere rebellos,
 Praecipui quoniam composito federe, viuant
 Mendici, hoc Gense est, conclamauere simelq,

vina

Vina propinarunt inopum de vasibus hausta
 Eligno factis, induit vestesq; glauca)
 Cum defensores abiissent forte peregrè,
 Ad motis scalis pugna inuasere cruenta,
 Quorum maiori parti premiserat ara
 Parmensis soluenta statim, pro parte datisq;
 Obsidibus, paucos qui traduxere ad eundem
 Consensum, Regisq; intromisere cohortes.
 Sex & viginti Brabantia continet Vrbes
 Sarsfelix, nisi qua Kempinia seruat arenas,
 Que plures longam perducit ad usq; senectam.
 Allicui humanis Brabantus pectora verbis,
 At sua defendit dum privilegia nuper
 Mordicus, immunis pœna non factus, & igni.
 Est sedes Bruxella Ducis circumdata campis
 Fertilibus, castro spaciofo, hortosq; ferarum,
 Nobilis, & duplici vallo, manualibus vber
 Officiis quinquaginta pariterq; duobus,
 Prefectisq; locum Regis suppleantibus alii.
 Principibus nomen longo dedit alma Louani
 Temporis Vrbs spacio, miro duplicante, palastram.
 Continet insignem præclaris artibus omni
 Instituenta illic coeuntis ab orbe iuuenta.
 Cum Ducis Albani circa hanc Exercitus Urbem
 Hæsit in astiuis, tunc tempestate tremenda
 Est tellus ad opera, aliquasq; absorbit ades:
 Flamma dehinc biduo visa est volitare sequente
 Circum patulo par est Antuerpia magnis
 Lugduno & Rotomago, quas Gallia claras

Urbes terra tenet, quâ latis atq; profundis
 In mare procurrat Scaldis clarissimus undis,
 Ex quo sunt intro ratium stationibus oelo
 Deducta tuta fossa. Dux addidit arcem
 Albanus vastam, cuius quare spicit urbem,
 Civilis partem ut plebs demolita fuisset,
 Quam damnosa fuit res huc celerantibus intro
 Hispanis, Italisq; ex urbibus, arcibus, agris,
 Mercibus immensis qui urbis, gazaq; potiti,
 Cultaq; vastarunt subitis pratoria flammis
 Hæresis ultores, pedibus confurgit in auras
 Hic quadringentis vicens incluta turris.
 Urbs est sylva ducis non uno peruarii
 Nobilis, & bellax prorelligione vetusta,
 Cuius non semel eiecit quoq; manibus hostes
 Frigoreq; auxilium repulit portante, manuq;
 Militis inuicta. Pelandia proxima longa
 Unius per lucis iter canosa, palustris
 Materiam siccata focus flammisq; ministrat,
 Qua traducendis supponunt stramen equorum
 Clauatis pedibus, passim roperereq; multa
 Abdita ligna sinu. Celsa Mechlinia mitra
 Præ reliquis claret, quamuis etate parentum
 Sub paucis fuerit provincia Belgica mitris,
 Addidit his plures Regis, summig; voluntas
 Pontificis: quibus est plebs oblectata deinceps,
 Pars sanis contenta bonis, & paruit aqua.
 Oppida Gertrudis Pelago contermina capti
 Squamigerum claret, cum primum Martius aeri

Insonuit tonitru, sub quo latuere profundo
 Emergit enim avidè, complementum retia denis
 Millibus, atq; nouem: Salmonum & copia grandis
 Hic intercipitur, reliquum transfertur in orbem
 Conditum sale virumque genus, latissima quondam
 Thena fuit triplici sensim circumdata mure,
 At prob, Francorum Leodiorumq; cruentis
 Facta fuit bellis populo deserta: superstes
 Parte modo est domum, & qui claudunt pascua, muris.
 Captiuos olim maioris nominis arce
 Viluordi tenuisse ferunt. nuperq; tribunus
 Trasedit rubra decoratus nomine virga
 Praeferrì solita, qui belli tempore lustrans
 Circumquaq; solum comitatus fortibus ala
 Praefidijs equitum, tum deiruncatq; plebis
 Suspendens capita arboribus quacumq; propinquis.
 Exigua septem sunt insula ad ostia Scaldis
 Zelande dicta Germano nomine dices.
 Colliculis, mare qua spectant, firmantur arena,
 At qua respiciunt suarura, manu indigenarum
 Excelsis vallis cubitis bis quinq; vel vniis,
 Inq; basi latis viginti quinque tenacis
 Compactis terra, lignis saxiq; duobus
 Stramineo digitis perexto tegmine crassis,
 Assiduos Pelagi fluctus arcantibus à se.
 Communi huc confert isthac respublica sumptu
 Ararata pro quisq; sua: fert pascua tellus
 Pinguia, oves fetas, iriticumq;: salisq; relati
 Hispania ab Agris informia crusta nitorem.

Excoquit ad certum : tum fermè tertia adauctum
 Parte per Europam longè latèq; remittit,
 Fstq; superficies falsi dulcissima fundi.
 Solazirixee puteis vrbs dulcibus extat.
 Aura quidem gravis est praesertim aestate veneno
 Pestifero immunis plarumq; sed acrius atq;
 Longus ardenti, postquam semel arua subiit.
 Metropolis Midelburgum tam publica monstrat.
 Quam priuata suis opera insignita decoris,
 Vtilitas firmisq; bonis, portusq; propinqui
 Commoditate graui, quingentis nanibus amplis
 Sapius accessa: Armudium dicere, corae
 Quo classes, nauesq; solent, ut tutius altum
 Transcurrant Pelagum. denebis terq; quaterq;
 Partibus ex orbis cunctis remeantq; meaniq;
 Oppidane Australis Benelandia terna tenebat.
 Vix nunc bina tenet, nam quondam Bossela tota
 Fluctibus interijt spacio parua vnius hora,
 Carchiaq; vrbs pariter cum pagis tota propinquis
 Obruta, quorum extant spectanda ex aquore turres.
 Qua pedibus Mandragonio Duce cum agmen lberum
 Transierat motu maris, abscedente per equor
 (Mira loquor) postquam non tardè Bommena castra
 Assultu capere suo, post mensq; nono
 Ceperunt zyrixeam obsidione coarctam,
 Ut referunt, numere quingenti milleg; fortes.
 Pontus ubi angusto freta per Texeliam amo
 Inuenit stridente viam, breuè conficis arctum
 Nec curum sat ubiq; fretum, qua Hollandia tellus

Inci-

Incipit oblonga specie, nec lata perinde,
 Oceanum modicis quæ collibus arcet arena,
 Intus at est lacubus variis distincta, vadisq;
 Siccat, ubicumq; opus est, mole æquatilis usus,
 Herbosus pratis vacca pascuntibus unde
 Et caseos stipant multos & molle butyrum.
 Per reliquum Europa, totum aut portanda per Orbem
 Duratum cœnum flammis fomenta ministrat.
 Interiore sinus maris Amsterdamia structa,
 Inque alnis fundata statis Veneræ urbis ad instar.
 Quo coiere rates cunctis ex partibus orbis,
 Quarum olim merces, dum pax tranquilla vigelas
 Casare sub Carolo, mox ære parare solebant,
 Indigena totas sibi, & hinc dimittere cassas.
 Desidia modo habet frugisq; ergastula prava,
 Paucis ante annis spacijs maioribus auctum.
 Sunt mercatorum vigiles ad lucra labores,
 Longinquis semen satis indubitabile belli.
 Harlemium vim fatalem suspendere visum,
 Regi Iberiadum incumbentem pluribus oris,
 Harlemium menses per tres quatuorq; cruentum
 Passum hic obsidium turme vallantis Iberæ,
 Mox fame vincendum, cines multantur & ære,
 Quamuis inde fidem rursus fregere, subortum
 Nomen ubi inuentum pacis falsaq; breuisq;
 At defensores multati morte fuerunt.
 Hi gladijs, illi furcis, alijsq; suq; undis,
 Capta mari mulier piscatu huc vecta secundum
 Historias, quæ muta manens circumdata veste

Pasta cibo lactis, panisq, domestica obicit
 Munia filatrahens gemitum pro voce profudit,
 Et coluisse crucem didicit. Fabricantur Edami
 Ingentes, multaq, rates, sed mole minores
 Hispanis, ideoq, agiles. Vrbs Delphica cede
 Auraiici, & sexus muliebris nota tumultu
 Mercibus atq, cibo indignantis adaucta tributa,
 Impete, stipitiibus quiq, hinc pratoria saxis
 Innuadens iustum extorsit moderamen eorum,
 Infelix alitur longi quibus alea belli,
 Quamuis præpollet vis dimitis Amsterodami.
 Litteribus permulti anates, supraq, volueres
 Terga maris, fluminoq, sui qui hinc impete rostri
 Excipiunt pisces, salicetisq, ova reponunt.
 Obliqua ne trabes nemorum inneniuntur arenis?
 Dordraci vallo rupio annos ante ducentos
 Sunt pagi septem deni & tum millia centum
 Submersa, ab, hominū. Gorichum, cum fulgida lux est,
 Viginti atq, duo turri despectat ab alta
 Oppida. Collegit librorum uillia multa
 Hic Harius, quos post obitum legauit, vt, aiunt,
 Augusto Carolo. Gouda memorabile templum
 Fulgure combustum non lasis stramine tectis
 Vicinis domibus. Sedes hinc publica quondam
 Haga fuit Comitum pagus dno millia supra
 Complexus domuum, miri templumq, nitore,
 Quem pepulit rabies hinc Calvinistica pridem.
 Hactenus Hollandi hinc sua consistoria seruant:
 Nec procul hinc Claustm Nurnum Lojduna manebat.

In quo marmoreo talis scriptura sepulchro est :
 Hic fuit Mathildis Florenti filia quondam
 Hollandi Comitis, quæ sexta Paschatis ante
 Festa (reor) feria natos, nataq; trecentas,
 Et sexaginta quatuor partu edidit vno,
 Quæ tinctaq; sacro cum matre obiere lauacro.
 Catuicum circa celsam, ut Suetonius inquit,
 Caligula extruxit Caesar post prælia turrim,
 Eminus ut ratibus preberet lumina clara :
 Post annos aliquot Caesar cui castra Senernus
 Addidit, ut monstrat descriptum grammate saxum,
 Brute cui nomen forte à Britonibus amplo
 Biscentum, denūq; pedum quater : extat at eius
 Forma quadra ad Rheni ripas extantibus amnis
 Turribus, ante quadringentos qui obstructus arenæ
 Est annos dominantis aqua: lateresq; reperti,
 Et cum lampadibus lychni, quo more sepulci
 Romulidum cineres, olleq; & pocula, clauis
 Crassa quidem septem digitis, quatuorq; columna
 Siue bases potius, pedibus quæ quinq; reperta
 Sunt longa, lateq; uno, pondog; tenentes
 Quingenta, & quinquaginta. Nec Zisa remota
 Sylva canum dicta est : namq; oblatrantibus undis
 Assiduè obiecta est depactis ordine longo
 Stipitibus, saxisq; ex quibus quæ pondog; ducenta
 Seruabant, fluctus uno sunt impete visi
 Expelli de sede sua. hic & claret hæc cum
 Piscatu urbs Enchusa sui una parte palustris,
 Quæ longè ad caput modicas quandog; ducentas

Emiso

Emittere naues (cum lux est prima Nouembris)
 De quibus eijciunt cum retia, funibus, altis
 Aut quoq³ stipitibus firmant defixa profundo,
 Anchora qua demissa solo tenet, agmen halecun-
 Inclusura statim, nec paucos equora sorbent,
 Quantumuis ratiū pollens Hollanda inuentus
 Ventorumq³, marisq³, minis foret apta domandis,
 Alio & alterius soleat nec deesse periclo,
 Ut properè expediat mergendum protinus undis.
 Olim Vltraiecti latè dominata thiarā est
 Precipue Geldris, Frisonibus, atq³ Batanis
 Cuius grande pedum tibi VVilibrorde beate
 Supremus p̄sul commisit Sergius olim.
 Conspicua hic turris summi celissima templi,
 Et qua fundauit Carolus munimina Castri,
 Nunc deiecta quidē sub libertatis amata
 Prætextu, cuius capiunt modo tædia ciues.
 In templo Maria vetus hæc inscriptio lecta est:
 Accipe posteritas, quod post tua secula narres,
 Taurinis cutibus fundo solidata columna est.
 Geldria præclaras Vrbes, pagosq³ trecentos
 Campano retinet resonantes turribus ære,
 Pascua multa bouum, quos mittit Danica tellus,
 Vt cito pinguescant æstatis tempore, necnon
 Fertile frumentarius seruat. Gelduba nomen
 At acito memorata dedit, Ducis aula subinde,
 Vixq³ rescindenda in partes, & crustula turris.
 Hic lacubus cæpes foditur niger, utilis igni,
 Cum Solis fuerit siccatus lumine, & imo

In fundo commixtus ei, stipesq; refectus
 Arboris aut truncus, radixq; putata quibusdam
 Excisa veterum hic abiecta tempore sylue,
 Quæ radix radijs solis siccata diurnas,
 Nocturna;q; fices tardè præbere cremata
 Adsolet, atq; vicem candela implere micantis.
 Cernitur ad Rhenum Neomagum regia sedes,
 Quæ retinet turrim constructam à Casare Iulo,
 Parua quidem Venlona per est commercia diues
 Fruenti aduerti, populosq;, at aula Ducalis
 Consilij Arnemium quondam, Zurphena palustris
 Vitis per Albani turmas, amissaq; rursus
 Ludibrio fortis tollente, premente vicissim.
 Urbibus Ansatico coniunctis fœdere propter
 Grande sodalitiū mercatus prima dedisse
 Nomen ab Ansuarijs Dauentia culta putatur.
 Drusus ab hac fossam miram deduxit ad usq;
 Arnemium, cuius diras in nomine sæui
 Usurpant veterum desumpto ex more moderni,
 Cuius adhuc Mausoleum impenetrabile durat.
 Viginti & pagos quingentos Frisia, bisq;
 Oppida sex, hæc; inter habet Leonardia miram,
 Conspicuos sūdo catulos Schillinga marinos
 Aere concludit, Frankera commoda portu,
 Groninge populosa domus, cellasq; repleuit.
 Est etiam portu felix Embdena capaci,
 Etq; suburbani cuius plebs emula pagi.
 Namq; habitus nurnum non distat ab urbis alumnis.
 Frontem utriq; tegunt viridi usq; ad lumina lino,
Aut

Aut alio simili. Drusus Germanicus illic
 Progenitor per aquas Amisis demisit in equos
 Mille potens ratiū classē. Sincera Neroni
 Frisonum laudata Fides, qui certa tributa
 Contribuere bonū pelles, quiq; agmine magno
 Hic pascunt estate propinquis Urbibus escā
 Adducende anidis. Transgressis Belgica rura,
 Clivia cum Marchis, cum Iuliacisq; recurrunt
 Montani, Rheno qui parte ab utraq; propinquis
 Clivia nomen habens urbis, patriaq; ducali
 Consilioque aulaq; praeest: nilq; Embrica sede
 Opportuna minus: nuperque Vesalia creuit
 Mercibus ob studium vicini utcūq; tumultus,
 Kranenburga minor, nec non par Gritia, maior
 Resa locis cui par Xantena sacrata tenentes
 Canonici cuncta collegia ditia cleri,
 Quarum tres, quatuorve alias Xantena videtur
 Et numero, atq; opibus, cultuq; equarē sacratio.
 Castra vocat Tacitus vetera haec, ubi litore Rhenus
 Urbis maioris quondam vestigia monstrat.
 Marchia quae bis sex tenet oppida montibus illinc,
 Planities hinc distincta sua, quam Lupia lambit,
 Transsit Rura fluens, Mediaq; Tremonia turres
 Eminus ostendat binas ad Sidera duētas.
 Prima sui referens retrō incunabula Magnum,
 Ad Carolū, cuius oonnunquam perstitit aula,
 Nonnihil uberius quoniam hic apparuit arnum,
 Imperialis adhuc Augusto urbs fida potenti.
 Conspectas alibi deducit tramite longo

Vltima

Ultra horam vallum per aprici ingra campi
 Nonnihil, eductum sublimius, arbor utrimq;
 Quem stabilem pacifica, tenet quoq; aratra ferentem;
 Excelsi quadam castri sub rupe liquatur
 Materies quadam natura fluxilis alba
 In subiecta sibi cana (verum dicimus) antra,
 Qua magis aucta magis silicis durefcit ad instar.
 Vt iam nemo neget noua crescere saxa subinde,
 Cuius habet simile, vt narrabo, Scotia quiddam.
 Huic latere à dextro Rheni montana propinqua
 Est regio, caput est cui Dusseldorpia clara
 Principis aula sui, VVilhelmo à Principe quondam
 A fundo substructa magis compagine firma
 Et laterum, & valli sua propugnacula habentis.
 Mtra potestatis duplcis sacra, atq; prophana
 Clero urbem multo & decorauit diuite, quondam
 Qua dicta est Legio & nunc Legia, vel Leodinam,
 Qua primò Tongris Traiecto hinc, deniq; & urbi
 Huic data callenti Gallorum idioma, quamq;
 In Cluio, planog; sitam sinuosa pererrant
 Flumina rauca Mosæ, saxog; palatia structa
 Presulis exornant quadrato, & fomitibus ignei
 Materies effusa locis circum omnibus intus
 Diuitijs augetq; foris, per iterque dies
 Hinc fons spadanius toto memorabilis orbe
 Distat aquis medicis triduanam è corpore febrina
 Et phisyn pellens, morbumque intercutis unda,
 Et plures alias, tantoque acrore rrpurgat.
 Huc gingiuas, vt quas in cætera vires

Vistei

Viscera diffundat satis internoscere possis,
 Iudicio utendus medici, & moderamine tantum.
 Burgundus Carolus terram ut vastaret, & urbem,
 Ob crimen fertur magno ingemuisse dolore,
 Et puro ex auro statuam donasse Georgi,
 Hic alabstrites foditur, mariumq; recessu.
 Sapius Vrbs Tungri Normanno milite seuo
 Perdita (ut ostendunt intusq; forisq; ruina)
 Hinc ad Parisios fert camentata platea
 Oclidui plusquam per iter tum tramite recto,
 Tum muris virumq; suis, quos inter in altum
 Est educta solum, dectisq; fuisse putatur
 Romana Legionis opus, ne prorsus inertis
 Desidia rueret: memorant quod ferreus Urbis
 Annulus in muris passim defixus, ut omnes
 Reddiderit dubios, ipsis navesne ligata,
 Cum tamen Vrbs distet procul à flumiog; mariq;
 Traiectum præclura Mosæ, Diuog; beata
 Prasule Seruatio stetit vrbs, stabitq; Patrono
 Parte una sub Brabanti imperijs, vnag; Leodi
 Prasulis: & regitur propriis virumq; tribunal
 Iustitia, placuit, nil confusumq; putatur,
 Dum nati patrum stupem scélantur, & virum
 Aduena vult Dominum, datur optio cuiq; rogandi.
 Cis flauium vicus tam re, quam nomine dictus,
 Ponte vrbs iunctus valido est munimine cinctus.
 Extat Aquisgranum calidis intusq; forisq;
 Nobile balneolis quod cum Gens Hunica quondam
 Vastasset, Carolus Magnus reparauit, & auxit,

Circui.

Circuitu, temploq, sacro tibi Calica virgo
 Celsa marmoreis innixa in parte columnis.
 Conuentu peregrinorum celebrante quotannis
 Post septem annorum referens ex ordine festum
 Curriculum visente sacras, quas Carolus illuc
 Ingenti sumptu Gracisq, potissimum ab oris
 tulit haud sine membrana, & testante sigillo
 Reliquias nouiter pictas in imagine lata,
 Principio textum telis subtilibus extat,
 Lana qua nescis an dicere linea possis
 Absq, ullis commissuris indusum in almo,
 Quod dudum infantis partu castissima Virgo
 Veste super reliqua gessit, moremque secuta
 Tegmina portantum Hebraarum candida matrum.
 Cum manicis nitidi cum maiestate decoris.
 Qua tenerum inuoluit duplex est fascia Christum.
 Altera subglauca est, qua crassior, altera nigra,
 Qua tenuis formae, tum linum lugubre Christi,
 Quod texit cruce suffixum obscuroq, cruore
 Apparet sparsum, permixtus sanguine pannus,
 Quo super est Christi praecursor vertice plexus.
 Qua quatuor Ducibus tantum primaria magnis
 Monstrantur septenni extra celebrabile tempus.
 Inde minuta crucis pars & plantam per adactis
 Pars clauis, globuli Manne Caestis ad instar
 Psorum nitida, virge pars floris Aronis,
 Cuius (prodigio rem discernente) supremus
 Iudicio Mystes est declaratus ab Astris,
 Quodatumq, oleum Caterina ex Virginis alma

*In Sina tumba, laeuis Carolique lacertus,
 Et dexter, sanctumque caput, cornuque recurvus
 Cum gladio, quatuor libriq; Euangeliorum,
 Ipsius in tumba quem dicunt esse repertum.
 Et latum ex corio nitido venerabile cingulum
 Christe tuum roseo tinctum sudore sub horis
 Mastifica lucta, pars & de spongia aceti,
 De cruce pars iterum, sudario, arundine sancta.
 Virginis Aetherea statua hic argentea, acuta
 Affabrè depicta leni celestis imago
 Antiqui populi deuoti munus honori
 Virginis hoc templo supra memorabilis omnes,
 Eius & à Luca sculpta hic solerter imago
 A lana puerum pignus caeste tenentis:
 Et crucis in tumba Caroli pars tertia, & ipsi
 Pontifice à summo delatus cereus agnus,
 Funs, quo Christum, prob, deuinxere columna,
 Martyris & Stephani sanguis conclusus in auro,
 Quo super electus Caesar sua praestat Alumnis
 Iuramenta fide, & de membris portio parua,
 Et totum Diui Leopardi corpus in arca,
 Baptiste magni, magna Matrisq; capilli,
 Ipsius & cingulum longum tenue atq; nitescens.
 Reliquia Sanctaeq; Spei, Diuinumq; aliorum
 Sancta & Anastasia caput hic, Petriq; catena
 Annulu, inclusum tenuis qua saeuis Herodes.
 Reliquias tantas si nos veneramur, id omne
 Exemplo Diuin. testamentiq; vtriusque
 Doctrina, Patrum, Synodorum denique plebis*

Tosini

Totius assensu veteris fecisse videmur.

Nunquid enim Moses Patriarcha ita lipsana, huc
 Reliquias Ioseph aetnas veneratus ab orbe
 Auscultat Aegypti terra illaturus laudes
 Promissa? Christi vel nunquid honore sepulchri
 De celebri Esaias vndeno vaticinatus
 Sat liquidè capite est? Zona contactus Iesu
 Purgavitne nunc de fluxu sanguinis agram?
 Umbra Petri, Paullis sudaria sapius aegris
 Sunt admoda? nec his fiducia cassa salutis.
 Ambrosii, atque Augustini tam gesta librorum,
 Quam sincera fides verum testantur abundè.
 Cuncta quis enumeret per declarata Beatos,
 Quae veneratores ab eisdem dona labore,
 Et sumptu condigna suo retulere frequenter,
 Accessere pia quoties ad lipsana mente,
 Carolus in primis, cui in hac fuit aula, Deiq,
 Urbe sacer cultus quondam compluribus annis
 Imperij hanc sedem iuga cis Alpina decorans
 Egenti, plures in qua diadema tulerant,
 Caesarem Augusti conceptis ordine verbis
 Felliciti servare Fidem, qua nomine constat,
 Catholico, populum Christi tutarier alnum,
 Iustitiam sacram teclam, sineque parentis
 Augere imperij, summo deferreque honorem,
 Pontifici verbis Vbi praecunte modestis
 Praesule sacro Sacram faciente sueta
 Cum prece Caesarem pectus, palmae qq, caputq,
 Atque humeros ungente oleo, gladiumq, coruscum.

In roscas tradente manus, queis gemmeus arte
 Annulus insertus, trabeam imponenteq₃ fuluam.
 Et sceptrum tradente recens, insigniaq₃ Orbis,
 Moguntino, Vbio, Treuirenſi Antistite tandem
 Gemmatum capiti diadema locantibus vnâ,
 Marmoreum ad solium sessum ducentibus inde.
 Vnius hinc Aula distinctis prandia mensis
 Augusto soli, & tribus Electoribus ipsis,
 Atq₃ Palatino, Saxonicoq₃, Duciq₃
 Brandeburgiaco, Regiq₃ parata Bohemo.
 Quosq₃ sequente die vocat ad conuiuia Caesar.
 Deniq₃ reliquie Augusto, Ducibusq₃ supremis
 Monstrantur. Moguntiacus monet alma fidelis
 Iura fide seruare dehinc, rataq₃ omnia habere
 Pontificem summum tanta documenta corona,
 Electiq₃ decus, confirmatq₃ triumphos.
 Non procul arosus lapis hic qui & Cadmia lingua
 Proferitur Latia, fuditur glaucus color est cui,
 Qui primum selectus, aquis rimiq₃ deinde
 Purgatus, tritusq₃ undis, flammisq₃ liquatus
 Miscetur cupro, quod parte ubi tertia adauxit
 Tunditur ingenti mox complanandus in orbem.
 Malleo ab undivagarota adaëto sæpius ipsi,
 Qui sensim versus cum parte caviatus ab omni
 Splendidulum sit vas imitatum vasa colore
 Aurea, quod pendens super ignem concoquit escas.
 Hinc variis formis solida instrumenta parantur
 Vtibus humanis, templis, altaribus, anlis.

Sphæ-

Sphæræ Terrestris

LIBER II.

Teutonia à Noemi Tuiscone nepote vocata
 Dicitur, Hispanis, Italis, Alemannia, Gallis
 Sive viris quod sit collecta ex partibus orbis
 Omnibus à quibus est circumdata sive remota,
 Sive ab Alemanno Duce sive lacu, Lemano.
 Germani Græcis etiam dicuntur Adelphi.
 Quodq; ab avaritia aut integra mente virili,
 Sive statum duxere alij. Germania sanè
 Imperij nomen Romani vicinque, refertur.
 Magnus ad hanc Carolus quondam quod transtulit inde
 A Carolo Quinto, & nunc Casare Ferdinando
 Victa, licet translata minus victoria ad usum.
 Alsatia hic Bavaria Franconia, Suevia ad Istrum
 Austriaq; & magis his exempta Bohemia, & ultra
 hanc
 Moravia & Lusatia, Silesia, Marchia, VVenda,
 Urag, Saxonia & Turingia Misnia, Hassia,
 Julia cum Clivis, Pomerania, Megapolisq;
 Myriades que hominum denas dicuntur habere,
 Atq; olim plures. Qua Rheni Gallica ripa
 Constitit, & distincta suis provinciis terris
 Romano à populo, primaria qualibet urbs hic
 Est sacro donata pedo, mitraq; deinceps

D 3

Ad

*Ad plures delata vrbes. numeri instar habentur
 Ruricola. Vrbanos, Pralatos, atque Barones
 Concilia hac tantum vocitant ad publica. Septem.
 Sunt Electores Augusti, iureque utroque
 Mutati, pluresque Duces, Comitesq;: datur no
 Principis & titulus septem hic Abbatibus, vrbes
 Nunc sexaginta modo libertatis habere
 Dicuntur titulum? magis apta stataria pugna
 Germanis: at equi validi plerumque ab aratro
 Sanguini qui viso vilescunt. si male primum
 Molimen cecidit, deiecti mente videntur,
 Non fuga colligeret, non longum castra tenerent
 Obsidioque viros. annona copia grandis,
 Et comitatus eis muliebris, at aura salubris,
 Terra ferax, quamuis distincta est montibus altis,
 Planitieque: Vrbes celebres, humanaque plebes,
 Vicinis expressa magis vel gratius vsa.
 In pretio remanent artes, & lingua Latina.
 A Ferdinando missa est argentea Sphæra
 Casare Turcarum quondam Regi Solimanno:
 Angarij bis sex succollauere lacertis,
 Atque index cursus aderat liber, atque magister.
 Tardius hic aliam citiusque videre licebat
 Ingressam Sphæram. Solisq; per usq; suetum.
 Zodiaci cursum, Luna minuentis & aucta
 Ex ortaq; simul motum simul atque cadentis.
 Romulidum virtus non ultra transit Albino.
 Olim dissidijs lenioribus æta frequenter
 Res est inter eos, quos vix compescere Casar*

Tunc potuit, pretio libertas vendita paruo
 Urbibus est Italia. Caesar communia iura
 Edita Spirensi in Camera residente senatu
 Exequitur, si qua & fuerunt decreta per ipsum
 Conuentum imperij. Sic quondam Maximiliano
 Imperij Procere in menses octo minacem
 Vim contra Turcarum equitum octo millia prabent,
 Et quadraginta peditum, annos tresque sequentes
 Dimidiam partem, cui iunctaq; millia pauca
 Pontifice à summo, quingentos, milleque secum
 Ferraria adduxit equites Dux, atq; trecentos
 Nobilium de stirpe equites Lotaringius, addis
 Sexcentos dux Sabaudus, claramq; cohortem
 Mantoides, peditum tria millia Florentinus,
 Persoluit quibus are suo stipendia, misit.
 Magnificentia agro Treuirum Romana resedit,
 Nam Constantini pater hic Constantius Anglos
 Germanos, Gallosq; regens, Regina crucisque
 Inuenerix Helene dotatrix magna sacrorum
 Templorum ac Domuum, nec natus laude minore
 Constantinus agens postquam cruce in aere clarè
 Conspecto vicit binos hac concitus hostes
 Imperioq; fuit felice potitus utroq;
 Pontifici summo Syluestro tradidit urbis,
 Partis & occiduae dominatum, ut iure regenti
 Sacra Duci, & decimas Regales addidit ultro,
 Dixanti ad muros traducta sede, vel urbe
 Caesarea, multis etiam qua perstitit annis.
 At Treuiris senio prapollens Mania Roma

Millibus Urbs Regum monstrat monumenta vetusta.
 Et totam Christi pertextam à Virgine Vestem
 Subglancam, manicis laxis ipsaq, verendam.
 Maiestate sua. Treuirensi subdita mitra
 Virdunensis erat quondam Tullig, Metag,
 At Moguntina VVormatia, Curia, Spira,
 Hildesi, Herbipolis, Padeborne, atq, hãc prope Verda,
 Eistadij, Augusta, Bambergæ, Halberstada mitra,
 Hinc Constantina, hinc Argentineq, potentis.
 Hinc subiecta tibi est Rhenana Colonia Munde,
 Osnaburga, Monasteris, Leodinaq, clara.
 Magdeburganam maiorem Misnia necnon
 Mersburgis, Brandeburga, Hanelburgaq, nouit.
 Salisburgana subduntur Brixia, Gurca,
 Passanum, Chirme, Neostadion, atq, Vienna,
 Ratisbona, Frisinga, Lauentias, atq, Labacum,
 Deniq, Secconie: Bremana Lubeca, Sueris,
 Et Raceburgum, Vesontinaq, supreme
 Lausanum, Basilea biceps, & Bellica mitra.
 Quauisfer band uno stratus modo ponte Mosella,
 Cecus ubique vadis, ad litus montibus aspris
 Vtiferis, donec Rheni confluerit undis,
 Urbs ubi plana situ, sed muntissima cernit
 Aduerso castella iugo, quæ propria sacri
 Prasulæ, aduersa sorte & quandoq, reslante
 Persugum fratrum. Larisca atq, Plma profundi
 Ambo lacus, quorum Saphyris amula saxa
 Lariscanus habet. Rheni latus Hassia dextrum
 Incolit Abnoba cum montibus, atq, seraco

plani-

Planities passim pisorum, frugis, & omnis
 Arborei fetus. Marpurgi antiqua Lycea
 Ere Monasteri Praesul construxit & idem
 Hasia de stirpe satua. Ducis aula moderno
 Tempore Casselium est castrog, hortog, ducali
 Magnificum, quamuis diuisa hoc tempore iura
 Crinimus, atq, Duci succumbere Darmstadiano.
 Principis Abbatis gaudet moderamine Fulda.
 Visurgi & VVesara conclusa Amisq, fluens
 VVestphalia est, quamterdenis rex Carolus annis
 Sapere rebellantem domuit. quaq, eminet ampls
 Mitra Monasteri quatuor bisdena regentis
 Oppida planities & syluis, utcunq, feracis.
 Candidus est lapis hic ad claras scellulis aptus
 Structuras quadra, plana, forma quoque aliis.
 Non una his turris statua, area & aula resulget.
 VVestphalicis syluis & montibus optima porcis
 Semina sunt, quoties quereusq, fagig, feracem
 Induerint vultum: nec enim omni ridet Apollo
 Tempore, nec semper diffundit nubila Titan.
 Hinc sapidos longè petasones accipit orbis.
 Brema mari iungit fines vicinior alto
 Visurgi qua classe potens, emporia cuius
 Mercibus aucta suis pretium minuere subinde.
 Ut sicis quamuis non maturefcere possint.
 Hac cellure sati, paruo tamen are parentur
 Aduecti huc aliunde procul. Lubeca potentes,
 Hamburgumq, Urbes fuerunt, commercia vclla
 Dum sibi nauigiis Boreali ex equore tracta,

Vicinis quarum metuenda potentia semper
 Regibus extiterat; nec non Rostochia classes
 Sapius armauit: multis Erphordia polles
 Cusbus, atq; uinam vera pietatis alumnis,
 Et Fides veteris, quam multis nescijt annis.
 Hinc Brunswicensis dux multis urbibus, aruis,
 Arcibus induperat, Dux Lunaburgicus illinc,
 Hic Ducis Holstenij & Megapolis inclita clarent
 Atque Oldenburgi, Schavvenburgique potentum
 Siēmata nota procul comitum, & Dominantis Anbaldi
 Principis Heroumque aliorum siue Baronum.
 Misnia Reliquis Bennonis clauit olim
 Prasulis haud raro miracula magna patrantis.
 Dresda Ducis Sedes est Electoris amana
 Fortis & insigni castro, mirèque polito
 Pontemicans. Saxi genus hic in partibus vstum
 Effigies miras representare videtur
 Ceu piltas hominum, pecudumq;, ubi fulserit aura
 Clarius, aggestum nam ramis cum super extat
 In cumulum, fumum succensis ignibus edit,
 Qui pluuijs augetur aquis testantibus esse
 Sulphureas vanas. de potu, quem modo cocta
 Hordea cum lupulo magnis in vasibus areis
 Saxonica praebeant genti medicusne facitè,
 An verè scripsit magis, autor itemq; Poeta:
 Germani curas, arumnas, atque labores
 Pertolerant. uinam sitis & tolerabilis esset.
 Bornensi Ratana Saxo est conspectus in Urbe,
 Qui Pelagi fuleauit iter rate cratibus una

Com

Compacta quatuor ligni, & corijs tribus usque
 Dantiscum concursu hominum referente stupore me.
 Dux Bavarus latè pollet regione benigna
 Insignis pietate exemplo Patris, Aug³,
 Jamq³ triumphator Albi, Necarog³ subactis,
 Germano cum Fratre, pio quemq³ insula Divi
 Auxilio, quos corde colit cultuq³ perenni,
 Sorte sua dignum semper felice beavit,
 Eiectis terra turbantibus omnia bello.
 Hic Ingolstadtum contra sectasq³ Lycæum
 Obtinet, & contra vim propugnacula belli,
 Urb³q³ Monacensis nulli est fulgore secunda
 Aut pietate hominum. nunc & melioribus instant
 Confines sibi VVittenbergicus, atque Badenus,
 Ille quidem Dux, hic Marchio, uterq³ sacrati
 Imperij princeps, quod cunctis nomen & ipsum
 Prasulibus quadrat propter ius tale regendi,
 Quale subest Papa sacrum, sub deinde prophanum
 Cesare concordæ per secula plurima nexu.
 Est Electorum qui quartus in ordine stirpis
 Brandeburgiæ veteris latè occupat oram
 Vviseram cultuq³ satis. riuusq³ refertur,
 Cuius aque vertunt in durum pleraq³ saxum.
 Inveniuntur & hic formosa corallia dicta.
 Proxima longinquo sese Pomerania tractu
 Ad mare protendit, Cui est Cassubia, parsq³
 Altera VVandalia est: miro munivit viramq³
 Adversus natura fretum munimine, multis
 Frugibus ornavit, cetisque immanibus: annum

Post

Post quoq; milenum Christi sacra dogmata capit.
 Iuliaq; Urbs, cui cedebant emporia cuncta,
 Cum vetuit, sacra ne mentio fieres vlla
 Legis, & infido male defecisset ab ipsa
 Sape animo occidens cultores, praesul eodẽ
 Bambergus Sanctus conuertit; littore eodem
 Dives eratq; potens Vineta, sed utraq; Danis
 Perdita: nunc primas aiunt retinere Stetinum.
 Insula Ruga potest & flumentaria dici,
 De qua ad vicinos fluxit piscatus halecium.
 Danubius, Rhenusq; exorti tractibus iisdem
 Ille ortum vergit flumiorum totius orbis
 Aduersus morem, communi hic ordine cunctis
 Tendit ad excasum tandem Pelagoq; Mosaq;
 Miscendus, quamuis partem trans equoris eius
 Exitus in terris Barauis vetus esse putatur
 Ad Rhenum sedes est Argentinae potentis
 Praesulis insignis turri, qua culmen ad usq;
 Supremum quadro consurgit splendida saxo
 Marmoreis statuis intus decorata, forisq;
 Cuius ager vinum cum nobile proferat, vnda
 Misceti debet, ne sumptum largius egros,
 Et tremulos reddat, calidis & febribus urat,
 Quod generosa solent mera. Migrauero sacra
 Cum procures, qui prima sacri subsellia templi
 In Clero tenuere, fere ob mala dogmata Secta,
 Molshemij posuere domos, templum atq; Lycaum.
 VVormatia Spiraq; tamen mansere, locisq;
 Pluribus, vi Francofurti Monachiq; aliis,

Canonici

Canonici, qua Urbs est Mercatu clarabis anno
 Supra alias urbes Germanas usq; frequente.
 Librorum quoq; tunc descriptio facta nonorum.
 Urbs celebrata ideo, est alioque temporis extra
 Hoc spaciū modica vix equiparabilis urbi.
 Romani populi praclara Colonia Rheni
 Filia sustollit caput exornata palaestris,
 Mœnibus, & vallo duplici, templisq; vetustis,
 Qualia magnificè nōx paucis prioribus annis
 Sectorum quatuor, vel quinq; extructa fuere,
 Metropolitano præsertim Tempia per orbem
 Omnia quod vincit operosa mole grauiq;
 Intus & exterius mirand: oculis ad instar
 Umbrosi nemoris latera exteriora columnis
 Sunt firmata suis, quæ sustentacula molis
 Magnarumq; minutarumq; vocaueris apte
 Pyramidum syluam subtiliter arte politam
 Liliolis pulchrisq; rosis, quadrisq; rotundisq;
 Ordibus ductarum ab amissis lance striarum
 Cœminis amplexam recti diadema Choralis.
 Stat turris raucor robusta senabilis ære
 Campano triplici, iunctis lenioribus ipsi,
 Stat sinibus variata canis, Diuūmq; sigillis,
 Conspicuis stat sola tholis non sola futura,
 Si stabit vicina suo fundamine turris.
 Namque opus ut captum pia per donaria crenis
 Primis larga magis quam nostri temporis annis.
 Sic concorde manu Cleri populiq; Ducumque,
 Compleri poterunt tanti fastigia templi

Qui iuga Baronum nisi quandoque grauanentur
 Excutere, at membris truncati, aliterque repulsi.
 Cuius Metropolis noua nota Tragadia cunctis,
 Externis etiam promota rebellibus inter
 Se clam compositis, ut adessent tempore certo,
 Quam cito Pragensi caperet primordia in urbe,
 Deiecto procerum suprema ex arce senatu
 Catholico. at meritò res hac inuisa quibusdam,
 Exemplis ut plena malis, ceu corporis ipsum
 In caput irati, quod si caret, occidit aequè.
 Iam multis experta, aliis auditaque poena.
 Magna Vienna sui modo Caesaris aula supremi
 Excelsa cum turre, super quam flatibus æris
 Harmonicis, ligniue sonant caua cornua crebrò,
 Accessumq, Equitum numerant, peditumq, propinquum,
 Belgica quem morem retinent nunc oppida multa,
 Sub bello durante diu. tentata Vienna.
 A Turcis olim frustra, qui fœdera frangunt,
 Pro libitu. hinc Caesar pacis quoque tempore dona
 Milia bis circa fines sustentat in armis,
 Quem Transiluanus Dux Calvinistag, vexat.
 Non sine Turcarum nutu Ducis, ipse tributa
 Annua cui soluit, qui nuper per breuis anni
 Curriculum tantum damni tam gentibus huius
 Sectæ, quam nostris, quantum vix belliger annis
 Turca quadragenis, dedit. Hinc sententia Regis
 Turcarum quondam talis de climate fertur
 Germano, sese non formidare satentis
 Teutonico, quod eis lis, & contentio ferme

Assi.

Emula longinquo Solymai Climate noti,
 Emula Romani medio turrinq³ rotundam
 Complexi circumque choros ex ordine plures:
 Machina adhuc curvo qua nunc micat ardua colle
 Ad lapides sursum primum hic erecta trahendos.
 In gyrum circumacta rotis, nunc mobilis aura
 Ipsius indicium perstat simul atque mouetur.
 Alium ad Rhenum sunt Ingelhemia castra
 Cesareana quadro sublimi splendida muro
 Natalis Caroli Magni locus, atque potentum
 Quorundam Regum, quorumq³ palatia Spira,
 Atq³ aliis visenda locis, Fundamine miro
 In medio turris fluctus procul excipit anni.
 Altior his etiam multo Schafhusia Rheno
 Ad sita, qua quinquaginta cubitis ruit imum
 In fundum princeps, Eberardus ubi ipse Dynasta
 Cenobium struxit magnis aliunde columnis
 Allatis, quarum bis sex visuntur in Aede,
 Qua septem denis pedibus sunt circiter alta
 Circuitq³ nonem. Domus Austria Regia sua
 Archiducalis habet sedem penes, & procul istro
 Tergesto ad fines Lusatidis, atq³ Tibisco
 Ad Nabum, atque à Canisia Constantis ad Urbem.
 Qua degunt Moravi, Lusati, ipsique Silesi,
 Hungariq³, aliquot, cuncti Austriaciq³, Styriq³,
 Brisgoni, Tyroliaci, partimque Sueni
 Carnioli, & Carinthiaci, medijque Bohemi
 Montibus inclusi, proprioque idiomate fantes,
 Haec enim haud soliti facile exera bella subire,

Assidua, & vecors animus, patientia rara
 Laudatorum operum, pernex abdominis usus,
 Cura, suisq; meri, scortorum in castra reductus,
 Atq; tribunorum mollissima strata suorum,
 Nullaq; militia sit disciplina, nec armis
 Iustitiam regerentq; toga, nec premia dignos.
 Supplicio afficerent fontes, at qua, modo vera
 Si fuerint, (utinam non sint) correctio tollat,
 Concordes posthac vigilantia suscitet hostis,
 Exemplumq; Patrum, sociorumq; obuia gesta.
 Urbes Heluetico tredecim sub fœdere iunctæ,
 Tres primum fœdus Sylvana, Urania, nec non
 Suitia sanxerunt contra vim à Casare quondam
 Missorum præfectorum, hinc Lucerna, Friburgum
 Et Tugium veterem cum præcedentibus unam
 Asseruere Fidem cum Hispano fœdere iuncta,
 Cuius & est cum Papali legatus ibidem,
 Et Constantina, & Basilea mitra gubernant:
 Berna tamen Tigurum, Basilea, Schafhusia scæta
 Cum Saloduro retinent. At Rhetia in uno
 Fœdere ceu socia est. Rhodanus, variaeque paludes
 Ad fines sistunt Alpina cacumina, nuper
 Casu ubi terribili momento temporis uno
 Præstantem forma Plurenium pondere vicum
 Terrigenis planè quingentis mille sepultis
 Oppressere iuga hinc Mæseni anno summa sequente:
 Terrebant populos subitus, res mira, cauari
 Cæpta lacum propter VV alstadiū, hinc Numē adorāt,
 Terminus & scissus modicus mons sorbuit amnem
Mera°

Moralicum : trepidant Clivi, pagusque propinquus,
 Cuius & allapsu iam non loca pauca carebunt.
 At meminere senes ad Agaunum nuper, ubi olim
 Mauriti³ Divi legio decimata vetusto
 Nomine mutato nomen dedit ipsa Colonis,
 Immenso mentem fremitu, motuq³ tremendo,
 Eructasse truces cum montis fragmine flammās
 Usq³ ultra montem, vallemq³ tulisse propinquam
 Prostris arenarum tantum vestigia acervo
 Pauca relinquire in medio, quod transest ipsum.
 Obtinuit pia bis duodenae Anglia miras.
 Impia quam multis iam perdidit haresis annis
 Nomine mitrarum tantum, cunctiq³ retento,
 Et dudum vicia Mystas, opib³q³ fideles
 Multavit contra reliquorum feruida morem,
 At ad Regalem Decimis & censibus aulam
 Aversis nil claustrorum tum perstitit, inde
 Dimidio & numero Parochorum idcirco relicto.
 Dum quoq³ tutela sibi, dum sponsalia lucro,
 Gratuitumq³ sibi vel ab his, vel ab hisce peritum
 Obsequium, & munus, praeda & pars quinta marina.
 Atq³ a Concilio Primorum nomen habente
 Parmalenti alias reuocata est portio maior
 Cassarum Regine ad consistoria nuper,
 Atque frequens lis hic cassarum magna satigat.
 Ingeuit, exhaurit oculos, spes sustinet agras,
 Fraudat & euentu, Cum Gallis Anglia quondam
 Conatu magno certavit, & arte molarum,
 Et nacumq³ nova, scalarum, & scellulis omnis,
 E Mate.

Materia ligni ad pontes, munimen & omnis.
 Vi tormentorum magna, parvaq; figura.
 Sed tamen ad nihilum recidit conatus is omnis.
 Nec saltem diuturnus erat: collecta fuitq;
 Militia alterius generis, delectus habetur
 Cum supra sextum decimum florentis & infra
 Etatis sexagenum communiter annum.
 Aestibus exundant Australia litora tantis,
 Quindenum ut superent passum, tantumque residant.
 Lana quidem in pretio mollis, pluresque per urbes
 Europa deuecta procul: nam pascua ronder
 Exiguus herbis crescentia sponte ingorum
 Molliter assurgentum ouium grex tuus ab hoste
 Nocte, dieque suo villosa, aluique capacia,
 Et patulirictus, quem excluserat insula tota.
 Non alibi stanni plus, nec pretiosius usquam
 Effoditur, plumbiq; grauis, quod iungitur ipse.
 Londini ad Tamesis situs ostia panditur ampla
 Metropolis, regisque domus, pontisque stupendi
 Complexi multasque domos, & strata viarum.
 Insula sacculus munitur poribus apta
 Belligeris ratibus, mercatorumq; frequenti
 Concursum non nobilium hic habitacula muris,
 Et fossis conclusa canis: comitumq; Ducumq;
 Sunt tuiuli, & gaze tantum regalia dona,
 Quae propria haud urbes, vniq;, ut paribus orbis
 In reliquis, paulum germano idiomate sermo
 Distinctus verbis inflexis, atque resectis.
 Scorta vasta iugis nemorosaq; pascua multa

Obi-

Obtinet, atq; lacus, sinuosq; littora, paucum
 Nec populum, qui cum Danis bellant & Anglis.
 Metropolim tenet Edinburgum, & vertice Montis
 Regale, ut reputant & inexpugnabile castrum.
 Hic quoque paulatim defloruit unica vera
 Religio, sub praesidibus, qui pluraque iura,
 Officia & Fides violabant, atq; premebant.
 Mutabant, & radebant, ad seque trahebant.
 Est, ubi materiam stillis lapidescere dicunt.
 Aequalis terræ est Hybernia pene Britanna,
 Diuisis impar. nam pascua plura ferace
 Pave tenet, lacubus multis, & montibus hirta
 Germanis seuincta parum linguaq; sitiq;
 Catholica fidei longeque tenacior Anglis.
 Metropoli, atq; Schola Dublinum & nobile portu.
 Precipue quatuor cum hac mitra, sub quibus exant
 Tringita, at Scotis undena & bis modo bina,
 Unicaque & septem Danis, totidem quoq; ferme
 Norvegis, totidemque Suecis, dein vix quoque plures
 Mosconis, quamvis hi schismatis, Hæresis illi.
 Ad Boream proprio Norvegia nomine dicta,
 Suediaq; amborum Dani, Suediq; potentum
 Imperij Regum diuisim tempore multo
 Regna, nec a multis ideo secura, ferisq;
 Motibus armorum. Porro atq; etiam Dania præter
 Orientali terram Cymborum iramite longo
 Vergentem in pelagum, Selandinamque tenentem.
 Metropolim, & castrum regale, propinquaque plura
 Cumata parua freto, partem, quæ Scania sine

*Balhia dicta aliis, tenet, ac VVardhusion usque
 Norvvegiam extensam, cuius grauiore tenentur
 Frano homines, postquam electuam hanc contigit esse.
 Huic, Danag, igitur, quia portibus undiq, abundat.
 Non desit rarium numerus: claustroque coerces
 Angustum grauiore fretum, quod dissidet inter
 Elzenburgiacum, Croneburgumque, nec ulli
 Hanc Isthmum transire rati licet absque tributo
 Depenso, Sundamque vocant: firmata catena
 Quaratibus nunc claudit iter, rursusque recludit
 In fundum submissa viam, per quam genus omne
 Vini, & aromatis, & frugium, mel, ceraque, pelles
 Naue vehi, reuchique solent: pecudum neque frugium
 Balhia Cymbris eget. dines piscatus halecum,
 Et dines salpa piscis (de stipite nomen
 Translatum tribuunt Germani sepe carentes
 Doctrinis hominum) quæ Iano mense marinis
 Capta plagis rigida flabris exponitur auræ,
 Et duranda gelu, cibus adieciunt natu
 Consensu Europa totius. copiaque illic
 Squamigerum tanta est, ratibus vix transitus ut sit.
 Sub Dana Faria, Scetlandiacaque corona
 In pelago, atque procul Frislandia, & Insula Thule.
 Cui fratili verbi Germani idiomatis vsus:
 Ultima terrarum Romanis credita plebem
 Conditionis habet misera, pecudumq, sub vnis
 Coniunctas tellis nec non praeceptibus ades,
 Batula ubi tantum, & Genuensis visitur Arbor.
 Estque albos lepores, picos & visere cornos.*

Carni

Carnibus affuetus crudis homo Climate nostro
 Mortuus est coctis vefcens, nunc frugibus undam.
 Excoquere admixtis à Mercatoribus arte
 Infructi. Mons Hecla fuit cum more fueti,
 Cum tonitru grandilapides è faucibus amplas
 Euomit, & sulphur (cuius prope copia in omnes
 Euehitur terras) cinerum sola complet aceruis
 Venerum ad lapidem, totidem vel millia passum,
 Quis cecis multi rapiente voragine mersi.
 & est, qui non stappam sed deuorat undam.
 Regna, quibus Suecus dominatur, sunt tria, regnum
 Quae statuunt unum, coniuncta locisque, situque
 Scandia, Vandalia, & tum Gotia nomen ab ipso
 Namine habens, summoque Bono, carnesque vagoq;
 Affatim pisces retinens, frugesque metendas:
 Vener lacus est distinctus terminus, in quo
 Deliciosa sua medio iacet insula Regis
 Non raro dignata domo, in quem quattuor amnes,
 Vngunt, fluunt, ast unicus exitus acri
 Horrifonus strepit. Suecis Upsalia durat
 Metropolis, Regis sedes Stocholmia, multo
 sanguine qua maduit bellis Danig, Suecig;
 Quae laevis muris, & aquis est cincta, lacuq;
 Vener atq; finus Finlandos Finicus arctat,
 Indigenas ruris formosi, (ut nomen aperte
 indicat) oppidulis raris, numeroq; frequenti
 agrorum artifices cunctorum, ut postulat usus,
 multis, magnisque locis non Urbibus extet,
 pagi vel mille focos, centumue referuant.

Nec graue censetur senium centesimus annus,
 Nec mirum si ipsi irigesimus additur annus.
 In bruma media vix quinas Sol habet horas:
 Aestate in media vix binas nox habet horas.
 Plurique indigena candoris simplicis extant,
 Hospitio excipiunt peregrinos saepe lubenter.
 Et peregrinari repulant fortasse decorum,
 Essi sibi nimium, mores si mutet & aura,
 Nec magis exemplis scelerum, siue implicet ausus.
 Praesertim cum alibi tolerantur plura nefanda
 Quae nescit, vel non tolerat, vel patria plectit:
 Iudicio sapiensque suo fuit ipse, suasisit
 Anfas qui fugere exoptantis vincere, nilque
 Emergens damnum, lucrum curaeque cessans.
 Propter inaccessis tuta est Finlandia lymphas
 Tot lacuum, glacies quos congelat, & simul oram
 Aequori, haud fragili munitam classe. Renalis,
 Naruag, Mosconicis prope sunt opposta procellis
 Littora in aduerso. Viburgum continet ora.
 Finicus extrema sinus, arcem milite tutam,
 Impensaque graui, rex est diuissimus aris
 Fusilis in varias formas, tormentaque dira,
 Argentique; suo redimuntque fideliter arc
 Captiuos, amissum equiti redduntque caballum.
 Lappia vix populos inter reputabilis istos
 Ventorum flatus naucleris vendit amicos.
 Fimbis extremis noua Zembla peninsula, siue
 Insula (nam dubium est) tantum tenet aggere quadro
 Nonnihil erectam terram, quo Hollandia classis

Appu-

Appulit à paucis annis, sibi cum breue rectum
 Vestigant iter versus Sinensia regna
 Per mare, quodq; carens fundo reperere quibusdā
 Partibus, & glacie per iras tantummodo menses
 Hic immune fera, per quod vaga candida currit
 Ursa minata necem, sed missilibusq; reiecta.
 Zembla quidem hos tenuit longa sub nocte Nouembria
 A prima ad lucem vicinam denique quintam
 lani sub Tuguri misero, frigenteq; tecto.
 (Nam metus Urforum concluderat artius intus)
 Donec conspecta post tantum temporis alma
 Luce breui vetti redire ad proxima lembo,
 Simodo narranti credamus talia libro.
 At primas quatuor naues cum lunius ipsas
 Dimisit quintus, septem berpane renexit
 Dimidui glacie in Vigati fauce reperta.
 Amphibium (VValrum) piscem vix octo tulerant
 Quem succollantes, spoliū seu grande vehentes.
 A quora contingit qua Baltica Prussia Dives
 Millia per quinquaginta, sed ad intima vergit
 Amplius his octo populoſa, salubris, & algens,
 Vistula quam transit deportans tergo multas
 Veliuolas per quadraginta millia naues.
 A cruce signato est dominata prioribus annis
 Ordine Teutonico, cuius conuersa fuisse
 Creditur auspiciis. Mons Regius, atque Gedinnus,
 Daniscumue mari hic, interq; emporia clarum,
 Et Marianopolis, Torouta, Varmia, Culma,
 Viraque miratise des Antistitis vrbes

Sunt celebres, pecora externis incognita, ut Alces
 Bubalus, atque Bison. Elephantem Bubalus aequat
 Pene grauem nulli parcens hominique feraque
 Cornua magna gerit, quæis vinum Barbarus haurit.
 Romanus pellucidulas ex hisce lucernas
 Conficit incis: tres vastis cornibus aiunt,
 Infedisse viros: frons lata, oculique micantes,
 Et torus: at gibbus tergo, colloque inbarum.
 Sylua fluit, mentoq, truci. Ferus estq, Bison bos
 Syluestris nigricante coma, varianteque tergo.
 Prolinulis simul est nasog, atq, auribus Alces
 Inter equum ceruumque part vi, sine statura,
 Triste supercilium: mas supra cornua fleclit
 Commutata aures ramosaq, lataq, paulum,
 Ungula discissa est, cursu celer, atq, gradatim
 Concitus (ut capreas non ire, at currere dicunt.)
 Fossa palustris ei nidus, gratusq, receptus,
 Congrua simplicitas, pedibus tutela parata,
 Non cornu. Densas his syluas, atque propinquis
 In terris reperis, que lignum nauibus aptum,
 Et teretes malos donant procul inde vehendos.
 Insula piscatu dat proxima vix satis Amber
 Antiquis, notumq, nouis (quod succinus vno
 Nomine censetur) vitri pellucet ad instar,
 Aturitq, calens trahit ad se fursura, plumas,
 Et paleas, croceos globulos factos dat ad usum.
 Orandi cor roborat & iuuenile cerebrum.
 Sarmatia est duplex, Asiatica, & Europæa.
 Pars Europæa potior sub Rege Polono est.

Visunt, quæ propria appellata. Polonia voce est,
 Lituania & Samogitia, & Massonia, nec non
 Russia, Volinia & Podolia, Moldauicque.
 Dicta à Planitie modo terra Polonia maior,
 Et minor est, quadringentis quæ longa videtur
 Millibus, atque octogentis, & lata trecentis,
 Vartag, maiorem intrat, Vistula perque minorem.
 Posnonia ad Vartam regulis est tecta rubellis
 Et terra, adq, lacum velut & Calisia structa est.
 Gnesnaque Adalberti Dni præclara sepulchro
 Presulis & sedes nulli hac regione secundi,
 Seradia ad Vartam stat plano lignea campo,
 Omnes & fissis & vallibus undique cincta,
 Insignis castro Lancelia rupe locato,
 Cucania est etiam modo Vladislavia dicta,
 Brestia & ad Goptam Cruspicia structa paludem,
 Ex qua progressi mures examine magno
 Popelium rosere Ducem rubra arce morantem.
 Vistula Dubliniam prælambit rupe locatam,
 Nec non Metropolim Regni in planiq, patentem
 Gracueam, sed quam properupe Palatia Regis
 Vaneliana micant, nec abest insigne lyceum.
 Nobile Lublinum est, & Sandomiria præstans,
 Aura salutaris ventis & frigore mixta est,
 Omne agri frugumq, genus, pecudumque ministrant,
 Externis pinguesque boues, frumentaue mutant.
 Missaque in Italiam, cum magna penuria pressis,
 Pro vino plus mellis habent terraque cauerris,
 Arboribusque canis, confectis stramine cistis

Sub diuo possitis, quæ sunt aluearia dicta,
 Melleficant solerter apes, ferturq; leuatum
 Prolapsum in foueam pradulci melle refertam
 Melle reperturi pendentem a cruribus Vrsi.
 Cannabæq; & lino pollent, multuq; cauatis
 Piscosis lacubus. Veliscum millibus octo
 Cræconia distat, quod velligalibus ipsum
 Exauget Regem salis oris hiantis in arctis
 Inuentis largè fossis, adeoq; profundis
 (Vndenis scalis, octo, quibus omnibus vlnæ)
 Queis neq; lux cerni, neq; vox accedere possit,
 Vt signis virumq; datis, vel fune, vel iclu,
 Vel iactu prunæ res significare necesse.
 Scatq; columellæ innixa fodina salinis,
 Ing; imolentis aura calet, sal pondere multo
 Est leuius quam extra teste usus, ut Plinius inquit.
 Stemma lagellonicum regno per secula plura
 Vertice regali profecit, cuius amanum
 Exstat adhuc membrum Rex Sigismundus ut armis,
 Sic virtute potens, pietate precamq; piarum
 Assidua, cuius quoq; sustinere regendi
 Consilijs opibusq; suis onus artibus almis
 Mitrati procures sedecim virtute beati.
 Atq; Palatini generoso stemmate nati
 Triginta ac octo, Castellaniq; vocati
 Maiores numero triginta pectore fortes,
 Constantesq; fide cunctius regia habentes
 In sedem suā per suffragia iuncta locandi.
 Sunt equites quoq; qui decreta assensibus aquis

Iusta probant, cum sunt sumenda fideliter arma,
 Impensis proprijs sunt hic populique fideles
 Romana Fidei, nec in hac segnesque, rudesque,
 Mos quibus est quid per comitia poscere iustum,
 Tempore legatis intervenientibus isto,
 Quod facium cupiant assensu regis amico.
 Terra latrocinijs & agendis libera pradis
 Præbet iter tutum brumaque æstusque vagandi.
 Est ingens equitum robur, respectus equestris
 Ordinis, & virtus nec non prudentia rerum.
 Humida Lituania est, magna memorosaque parte,
 Vix adeunda, gelu cunctis instantibus undis.
 Est populosa minus, ceraque & pellibus almis,
 Mellegue præpollens, limente rotasque liquore,
 Et ligno pulchro, cameras quo Belgica vestit
 Sive cubila, sive sedilia, sive hypocæusta.
 Vlna caput terra, capiti ex æquandaque primo,
 Si sine perstaret vacuo, esset densaque tellus.
 Barbaries circum vulgi rudis innouat arctas
 Et transfert per sæpe domos, promiscua queis se
 Continet, haud certè sat honestè propter iniquum,
 Paupertatis onus forsitan, quæ linguere sæpe
 Nobilium, ac exactorum coguntur iniqua
 Imperia. Iust hæc barbaries vix exulat usquam.
 Dalmatica lingua his nunc est Slanonica dicta,
 Quæ multis distracta locis effertur ubique,
 Non uno, similique modo, nisi more iuuante.
 Vntur hac modo Ros, & Moscouita, Croatus,
 Dalmata, Bosniades, Carnusque & Carniolanus,

Et Carinhiades, & Massus, Istrius, atque
 Seruus, & Bulgaricus, extremaq, propinquus
 Bizantina Vrbi, Lusanius, atque Bohemus,
 Silesius, Morauus, Circassus, Virique Poloni,
 Monticole ad Pontum quini, circaque superstes
 Vandalus ultra Albim, septemque sub axe Trionis
 Ad Niprum, quondam, dictumq, Borystenis amnem.
 Luuanianiam Rosomaca pecus canis incolit instar
 Magna, tenus facie folis, vulpesque sequace
 A tergo cauda, nigra pelle, putrig, ciborum,
 Pasta, repasta gula, dum sumptum corpore stercus
 Vi medios inter ramos, arbustaquerursus
 Exprimit, ut rursus comedat. que dum quoque libro
 Enarrat medica non contemnendus in arte.
 Doctor ait: bruti sic insaturabilis aptam,
 Exemplum his terris reperit gula Moscu passin,
 Tartaria sed terra magis quam diligit almi,
 Heu, vastatricem cerebrig, & corporis acrem,
 Infamem ad sordes, escasq, abitu, redituque.
 Russia nunc duplex. que nigra, Polonia nunc est,
 Alba ad Moscouiam modopertinet. at nigra ad austrū
 Est Tatis conclusa iugis: ditionibus amplis,
 Fructiferisq, viger: caput estque Leopoldis arce
 Cum gemina, quarum nunc vna in vertice montis.
 Altera in urbe sita est vasto munimine cincta.
 Terraq, Halicensis, Belzena, Premislia, Chelma,
 Et plures alie hic, quos nuper federe certo
 Mitrati procures septem ad Pastoris ouile
 Post annos centum, quinquagenosque reducunt.

Cano-

Cenobijs multis, Parochorum hic & tribus auctas
 Millibus. hos Clemens Octavius in urbe recepit
 Romana laudans, ad pluraque talibus hortans.
 Venetico conspersa sinu, quem & Balihica dicunt.
 Aquora, Lituonia est viginti quinq; secundum
 Littora cum centum, at regionis ad intima passum
 Lata quadraginta Germanis millibus extat,
 Quali etiam lingua, praesertim ast oppida, & arces
 Viuntur, reliqui varia, nec prorsus eadem.
 Prussiacos fines & Russi respicit arua
 Plena feris variis. leporum mutabilis illic
 Est color, aestatis cinerum, brumaeq; nitoris
 Tempore, ut Alpinis etiam. Ceu Vistula Prussis,
 Sic est Lituonibus Duina ad commercia flumen
 Appositum, ad cuius celebris iacet ostia Riga
 Metropolis Danis, & Mercatoribus Anglis,
 Teutonicisque inuisa procul, Scotisque remotis,
 Qui referunt ceram, triticum, frumentaue mella.
 Et pecudum pelles: nec ei Renalia cedit
 Russica. Torpatum recipit commercia Peiba
 Vicinum lacui grandique, nonoq; duosq;
 Emittenti amnes ad bina Emporia Naruae,
 Pernonaeq; simul, quorum de rupibus aliter
 De lapsu strepitu hic aures obturat ad instar
 Spumantis Nilis Catadupa vertice lapsi.
 Inguines nec deficit adhuc, proh, causa Podagra
 Languentis visus pariterq; intercutis unde,
 Sanguinei & fluxus. emungunturq; Coloni,
 Ut miseris pecudum vix esca supersit edenda

Sem.

Semper ab ore Iebur repetant: quid namque rogati
 Significare velint, nescire sequique parentum
 Se morem referunt. vix est antiqua remota
 Tota superstitio à Pagis, lune, arboris alta,
 Solis & idolum venerantum. fraudibus esse
 Externi hic etiam commercia mixta queruntur.
 Otia sexus amat mulicbris, veste superbit,
 Lusibus atq; iocis in cymba tempore messis,
 In Cisiisq; hyemis: nec se appellasse decoro
 Nomine pergratum. sed Mosconiticus agros
 Moribus absurdus herus infecisse putatur,
 Quem Rex hinc Stephanus sedecim post lustra Polonus
 Expulit, & mores, melioresq; intulit artes.
 Linonia est quondam studio conuersa Menardi,
 Imperio tenuitq; equitum Germanicus ordo.
 Annis terentium excoluit Cistercius ordo.
 Metropolita datus Moscis est Moscua in Urbe,
 Archimitrati subsunt huic Postouiensis,
 Et Nonogardinus, mitrati inq; urbibus octo,
 Quae sunt. Cortize, Rezana, Columna, Casana,
 Vologde, Tuerie Susdalia, iamq; Polonis
 Subdita Smolensce. cum Graecis iamq; referuant
 Errores varios: quaq; hic Sclauonica in usu
 Lingua characteres numero ac habet ordine eodem
 Sed deprauatos paulum ex Idiomate graeco
 Dalmaticiq; pares vi, dissimilesq; figura.
 Est ultra Tanaim citraq; amplissima tellus,
 Europam qua Asia discreuit limite certo
 Mosconsa occasu conclusa Borystene, ab ortu

Caspia

Caspiacum in Pelagus currenti flumine Volga,
 Gradusiq; sinu ad Boream, quā Emporia Diue
 Sunt Nicolae tuo de nomine saepe per Anglos
 Nauigijs accessis suis: protenditur unde
 Usque ad Obij flunium: nunc vectigalis in annos
 Tartaricis multos, nunc his dominataq; rursum,
 Ante quibus centum Casana subegerat annos
 Regna secus Volgam, dein Astrachana propinqua
 Caspiaco, accessit quoque terra Voatia, nec non
 Iugria, tum Prome. dubio quoq; Marto Polonos
 Orbarunt ditione sua, orbatiq; fuere.
 Vicinis nec tutus adhuc agit hostibus eunus,
 Qui preda hominumque abducunt milia multa,
 Pracopio, qui cum Turcis est federe iunctus,
 Tartaricis Nagais non vrbe, locq; reclusis
 Munto, preda sed amore vagantibus, inde
 Circassis etiam, qui quinq; in montibus inter
 Uncti sese regum stipendia merent,
 Cui quoq; terrori peninsula Taurica fortis,
 Quantumvis terris equitatu polleat acri,
 Magnanimis, vasisq; viris pernicibus usis
 Semper equis, Clypeisque canis, & casside acuta,
 Ensisbus incuruis, saepe & thoracibus ereis,
 Et quibus appendet globus hastis plumbeus, arcu
 Directo, inq; fugis hostem feriente refexo,
 Et resonante sclopo, tum Gossypioque tenace
 Sub sacro thorace, resistentiq; sagittis,
 Lamina subcingit quam Persica: denique quamvis
 Annib; & syluis densis firmentur & undis

Multa

*Multorum lacuum. nam reddunt proxima semper
 Inculta. Accessus sed prascindatur ut hosti,
 Viminibus glebam struxerunt arte tenacem,
 Muralique choro laterum, seu manibus altis,
 Stripatis trabibus distante foramine ad ielum,
 Coniunctoq; solo. tres vrbes sode vicissim
 Emicuere Ducis, Novogardia sinibus absens
 Vix Linonum. sua dein Volodomiria ad ortum
 Incurfus contra Scyth,cos, & Moscuatandem
 Cum cincto vasta laterum compagine castro
 Nobilis, hinc quinquaginta combustaq; ab annis
 Pracopitus Tarrus. Prater prius ordine dictas
 Pescouia est grandis, Stabola, Staricia clari
 Et Iareflauia, & Pernouia nominis Vrbes
 Cum Cargapolia Sagaue, Ustinda, Mosaiico.
 Audutum pestis vix nomen in Urbibus istis.
 Hercymia à Rheno (nigram dixereque syluam)
 Moscouia peruadit agros, tum reddita sensim
 Cultior in Scytico finitur deniq; Ponto,
 Hic stabulata feris, quo iungit Prussia fines,
 Plana sitiu, nullo Tanaisq; à Monte videtur,
 Piena sub astatem puteis, namque amnis amplius
 Et multis ninium resolutio flumine adauctis
 Terra superfundit lacubusque, undisque sueta,
 Donec adaucta gelu brumali tempore rhedis,
 Et pedibus dat ubique viam. nam bruma nouenis
 Mensibus extensa est, tantoque rigore quibusdam
 Sana locis, sparsas ut in aere congelet undas,
 Antea quam terram tangant, hominesq; feraq;*

Enecet

Enecet & ramos, vinumque, oleumq; nec vllas
 Admittat fructus praesertim, poma, nuceſque,
 Et Corylos. ventus multos Borealis edurit:
 Et quamuis triticum, frumentaq; cetera gignat
 Sepetamen matura minus: leuiusq; per undas
 Alſorptum; ſiccumq; ſilum eſt. atq; vber arenis,
 Et pluuijs. paſſim celſa arbor ſolis obumbrat
 Fulgorem: cicurum carnes, pecudumq; ſerarum
 Et volucrum paruo conſumunt are paratas
 Mundicie tenui ſtudio: tantummodo feſte
 Vina die guſtans dices externa ſalutis
 Vel cauſa laticis, ſumptius ve ex ordine facti
 Vulgaris potus lupulo eſt, & melle recoctus,
 Inque Liris dolus pice ſit praſtantior annis
 Veſtate iniecta glacie tepeſcitur: idem
 Acidulus prunus gratum expreſſere liquorem
 Per ſimilem vino: vento duratur & acri
 Frigore. ſquamigera eſt praediues copia, ciſtis
 Clausaq; ſeruatur alibi obſidione prementis
 Depulſura famem. Quicquid ſunt, quicquid habentq;
 Dites ſine inopes, vel perſonale requirit
 Seruitium, vel opum partem ſibi vendicat acer
 Imperijs princeps: transfert ſobolemq; genusq;
 Indigenum cauſa vitandi forte tumultus.
 Nulla Dynaſtarum eſt Equitumque potentia ſub ſe:
 Eas nulli terra feudum eſt exire conenti,
 Legatione loqui, Medici externiq; medelam
 Abſq; ſua venia petere. hinc artesque lucrandi
 Utendiq; mari, fluminiſque inſerere videntur.

*Mella, folia, alios mutant tantummodo fructus,
 Exuniasque Boum, Pantherarumque, luporum,
 Et mustelarum pelles, vulpisque nigelle
 Atque fera felis, Marirum, nec non aliarum,
 Et Zibellinas, quarum subregmina vestis
 Ingenti luxus pretio creuere moderni.
 Resinæ quoque sunt panno mutare tenacem,
 Astrachæ solius cum Persis siue Britannis
 Graduci prope castra sinus. vix est muliebris
 In pretio sexus, misereque, vi fertur, habetur
 Inclusis Domibus nendoque, columque, irahendo
 Deditus, egressu raro permissio ad amicos,
 Colloquioque etiam, ni sint atate senili.
 His Graciritius, custodia sueta Synaxis,
 In Missa sacram qua consecratur ad aram,
 Ad tempus, pariterque, latex lustralis in usu
 Mystra aspergillo, bigamo cui non licet esse,
 Cui stantes medio in templo peccata farentur,
 Cum magno cordis gemitu, interioreque, luctu
 Paschatis in festo, penthecostale sequente
 Luce etiam festum Triadi, dein omnibus vnâ
 Caliculis festum cum octaua luce celebrant,
 Quin etiam vitas & gesta celebra volunt,
 Atque colunt Diuum his terris pia sacra Thadeum
 Largitum, & præ alijs Nicolæum pluribus unum,
 Nec non seruatur his quadragesima carnis
 Atque expers piscis De Andrea annalibus extat.
 Turpe putant homini tadas iterare iugales,
 Quas tamen omnino condemnant nonnisi quatuor.*

Biblia.

Biblia, Doctorum quatuorq; volumina volumine,
 Delectumq; per hebdomadam ieiunare ciborum.
 Estque rigor maior Monachis a carne remotus.
 Primus eis capitur mensis september in anno.
 A Mundi quem principio deducere sueti,
 Vi reputetur & hic septem millesimus ipsis.
 Et mundi centesimus & trigesimus annus.
 Simplice contenti patrum sunt iuris habena,
 Quod probitate viri huius quoq; composuere verandi
 Excluso Procuratoris, & ore Patroni:
 Et spoliis, & latrocinij plexerunt eosque
 Furorum, aspersos & aqua frigente facies
 Nolentes astringi, quodq; intolerabile ducunt,
 Perforant ferro, sitale requirunt, ungues.
 Planam etiam vestem fert sexus uterq; talarem.
 In studiis ultra non progrediuntur, & imo
 Vix Ducis imperio licitam, quam grammata nosse
 Colligere, & libros legere, & formare peritos
 Arte characteres, deq; ipso principe fari
 Magnificè, a puero colere, & parere libenter.
 Qui quoq; adorabundus prono perculu immo
 Fronte pavimentum, colit & ieiunia sueta,
 Atque sua solers in Religione videtur:
 Mutatis patinis, haustu redeuntq; potius
 Signa crucis toties iteratq; iteratq; recepto
 More sibi, & solus dicat scribenda propinquis
 Principibus: nec non assurgitur eius honori,
 In mercatorum quoties sit mentio caui.
 Historicus Ianus de Mercatore recenset

Pontificis Decimi muniti rite Leonis
 Scriptura ad Dominatorem Mosconidis ore,
 Cuius erat studium hoc sopitis undique bellis
 Romani in terras reuocetur ut unio rursus,
 Tentata, heu, recidit quæ semper irrita quondam.
 Uique (quod expertum Syria, Egyptoque recentem
 Et Ponto) sectariis compendia lucris
 Sumatur breuior via, commodiorque vehendis
 Undiq; aromatibus, quam sit nunc facta per ora
 Arentis Lybia, qua classis aquas trahit ad se,
 Vnde situ longo corrupta in ditibus arcis,
 Exposita & venum tantisper, donec & ipsis
 Absumptis vix dum locus usq; recentibus esset.
 Ergo, inquit, melior flumio via panditur Indo,
 Qui nec ab est longè, inque Hyrcanum voluitur equos
 Oxus aquis diues, strana, Astrachanq; deinceps,
 Ostia cum Volga per Ocha, Mosciq; fluentia
 Metropolim Moscam veniant, ut deniq; Rigæ
 Diuidi in occidenti possint emporia tractus.
 Europaq; Asciq; immensis partibus orbe
 Imperio adiectis, duplicatis iamq; priore
 A saclo Turcus Christi ferus imperat hostis.
 Nam quicquid de Asia sit, qua memoranda deinde
 Maotin tenet atque Euxini littora Ponti,
 Quicquid & hinc Sani flumen pertingit ad usque
 Hungaria potior pars, Servia, Bosnia tota,
 Bulgaria, & Macedum tollis, & diues Epyrus,
 Græciaq; & Peleponesus, Romania quondam
 Thracia dicta maris dispersaq; climata Cyprus

A quo

Atque Eubœa, Rodus Lesbosq., Samusque, Chiosque.
 Regia Bizanti clarâ procul efficit urbem.
 Europa spectans Asiam breui ab æquore flexam.
 Quam Constantinus Regni sedem esse volebat.
 Pontifici Roma, regno occiduoque relicto,
 Quandoquidem hoc certis docuere oracula signis.
 Millia terrigenum hic modo septingenta recensente
 Diversi generis. Thracum huc Asiaque vehuntur
 Assidue segetes, hinc pisces agmine magno
 Prendendi subeunt bis retia tempore Bruma
 Euxini semper fugientes frigora Ponti,
 Et reduces calidi vitantes Climatis æstus.
 Bosphorus (angustum maris hunc dixere meatum.)
 Europa qui Asiam determinat, aptus ubiq;
 Classibus è Capta Maoridis Urbe potenti,
 E Lybia, Italia, Venetis, & denique Epyro.
 Hic Constantini visenda Palatia primi,
 Et Sophiæ templum magna mirabile molis.
 Deuotique mari grandes atq; colossi,
 Regales arces vulgari denique fastu:
 Quæ terra motu (vix est centesimus annus)
 Cum gazis cecidere suis, alijsq; ruinis.
 Ut quoque aquæ ductus, qui haud restaurabilis inde
 Impensis magnis ex Istro flumine ductus,
 Occisissq; hominum ter quinis millibus unâ.
 Regius hic plus quam Turcæ dominatus in omnes,
 Ut regalis equi quod contigit ungula, iactent.
 Induere haud viridis germen bene posse coloris.
 Vix cuius visa, vix iuris quisque suimet

Tunc agri syluescit ager, deserta videntur
 Oppida, pars hominum bello peritura, mariq;
 Annone cum dona vehunt, remisq; grauantur
 Assiduus, vix ut denis ex millibus horum.
 Quarta solum rursum tangat pars, ipsa lucrosa
 Iacidum in manibus portoria siue tributa,
 Atque externorum modo mercatura resedit.
 Dona Magistratum hic adiens, abienq; necesse est.
 Donaq; Legatus, vel quisvis deferat alter
 Spe cuiusq; boni. Prompta est occasio vitæ
 Demerita Bissis, clarisq; domiq; forisq;
 Co filijs præsent & qui ditionibus amplius,
 Quis exempla fidem vetera ac noua sæpe dedit.
 Moldauæ, V Valachi Transylvanig; Dynasta
 Mutantur, quoties euincunt munera prima
 Muneribus. capti bello pars linguatur agri
 Pertenuis Domino, Timarris cætera cedit,
 Bellaces incumbit equos quibus omnibus annis
 Impensis aluisse suis per climata cuncta,
 Quorum nunc quinquaginta, nunc millia centum.
 Pars bene milibus meritis donatur, ut arma
 Non iaceant deserta nimis. stipendia certa
 Non merent equites alij: est & vile latronum.
 Et crudele genus Alcanzi nomine dicti,
 Quos vastabundos triginta millibus agmen
 Sæpe præisse ferunt, quem Mariallosia turba,
 Tartarica, & V Valachis permixtum iungitur agmen.
 Filius his sed adhuc peditum genus exit Asappi,
 Cessare qui fossus implere, ligone cavare.

Subtra-

Subruere & muros, fossas acieque necati
 Corporibus complere suis. consuescit in Urbe
 Ianisarum princeps agmen seu rege creando,
 Seu pugna, quam post inu, est que e stirpe fideli
 Robustaq; magis, calebs prius, at modo iunctum
 Coniugis etiam, prima instructumq; iuuenta
 Ad pugna genus omne fera, multisq; gradatim
 Officijs ad honores quantoscunq; redactum,
 Quos habet in populo, quos & meruisse videtur.
 Nulla vel in castris rixa est, vel femina visa,
 Omnibus obsequium promptum, atq; audacia praeceps
 Unicuiq; ratus mortis sua tempora stare.
 Sustainant paucis & oryza. & flumine vitam,
 Sacco tundendas carnes gessere salitas,
 Dum panis, dum lege merum quoq; deficit illis,
 Quae noster sumptus confert exercitus amplo.
 Propreditur quatuor stipatus millibus ipse
 Rex equitum: sub eo cunctos regit Aga supremus,
 Atq; decurio denos, & centurio centum,
 Mille tribunos ab hinc. Dant Nicomedia Epyrus,
 Et Calices classem cuiò quantamcunque parandam.
 Classe tenet tutas Cyprum, Lesbumque, Rhodumque.
 Accedit grassata mari pyratice classis
 Portibus Algerij, Bugia, Tunesq; recepta.
 Namq; Asia vix opportunus litore portus,
 Romani quondam qua irarecere potentes.
 Principis linguis regalis quattuor aula
 Floret adhuc. primas sibi Turcica vendicat ipse
 Imperatori magis vsurpata, deinde

*Est Arabum, quæ lex est Alcoranica variis
 Figmentis conferta suis: cuiusq; figuris
 Atque characterum formis gens utitur omnis,
 Tertia Iansariis propria est Sclauonica turmis,
 Denique Bizanti totius & Helladis vsi
 Indigene Græca, Logice qua scripta vetusta,
 Rhetorica, & Physice, Geometria nobile pignus
 Euclidis, Celi notitia, Musica dulcis,
 Unde seges fabellarum prorupit & ingens,
 Omnia doctrinis tandem cessura Latinis.
 Aereque & fructu libertas aurea culta
 Mansisset terra, si contempsisset habenas
 Externi dominatus armis saepe petiti.
 Hinc Cyri, hinc Xerxis, Macedumque secuta ruina
 Romanis hinc, inde Gotis subiecta deinde
 Bulgaricis, demum Turcis: Occasus Athenis
 Hinc Delphis, Argis, Sparta, clarisq; Mycanis
 Atque Corynthe tibi & compluribus, ut nihil exeret.
 Pelyon & Pindus, Parnassus, Hymettus, Olympus
 Atque Helicon celebres facti sunt arte poësis.
 Tringia atque duo numerantur flumina Graijs.
 Omnia deliciis Tempe loca viciis amana
 In Macedum regnis à Peneo flumine lota
 Et mons summus Athos præcellens vertice cunctos
 Quo neque coniecti cineres sparguntur ab aura,
 Inque suam pelago Lemnum protenditur umbra
 Vitibus, & myrto, pomis, lauris, & olyuis
 Exculti. Est urbes caput inter Thessalonica,
 Proxima clara auri cui Siderocapsa fodinis,*

Dila-

Diitaque Epyramnus quondam, Drachia nunc Vrbs.
 Infames scopulos Acrocerania Syrus
 Peruastata tenet. Sitia ibi Vrbs Ambracia, Larea
 Nomine dicta alio: tum Nicopolisque, Prancia
 Aliaque: insequitur quas diues Achua, clara
 Danidaque, & Locrie, triumphandi sine Reoris
 Thebanis, doctus quasque Attica habebat Athenas.
 Et Megara Eriolis, & Acarnanij, & in ipso
 Stans Eubaeamari, cum Chalci, atque Urbe Carysta.
 Et Cycladum Delo, Sporadum Crataque propinquis
 Aquaris Argaei terris. iam vestat Athenis
 Nomen adhuc libris, quam structam principe Theseo
 Euertit ruux Sylla solo, Casarg, Adrianus
 Restituit veteri sat adhuc restante columna.
 Morea, nunc, Peloponnesus quae dicta venisset,
 Isthmo siue breui terra, ut peninsula, Graia
 Est diuisa solo. Geometra quam Ptolomaeus
 Diuidit octuplo haec Sycionu, Achaia, & Elis,
 Agria, & Arcadia, & Messenia terra Corymbi,
 Orag, Laconum studiorum Morea tota
 Millibus est quatuor longè, latèque patescens,
 At quadraginta non latior amplius Isthmus.
 Tentarunt frustra quam perfodisse Tyranni.
 Bis murus structus, bis & idem aruitus isthis
 Bello inter Vextios gesto, Turcasq, feroces.
 Est Sycion vrbes inter venerabilis aeo,
 Symphalus, atq, Megalopolis, dein Mamnea, & sopbia.
 Atque Lila, Helice, Pellene, Bura, Dymeque
 Nunc Charierisa, Olenus, nunc Patra, ac Egera raps
 F 8 Prasi.

Tracipiti qua strata modo est Xyloestrag, dicta,
 Proxima Taygeto Messene, vertice cuius
 Morea tota patet, sedeſq; moderna Methone
 Praſidis, atq; Pylus, Ciparyſſus & alta Corone,
 Quam cum Caſtellis, & Patris Architalaſſus
 Caſaris Andreas proſtraverat Aurea claſſe
 Tormentis reſonante ſuis, vibranteq; ferrum,
 Sparta Miſitra hodie nullis circumdata quondam
 Menibus argutis Lycurgi legibus uſa,
 Lantraq; Maluaſiumque Epidaurus dicta vetuſtus,
 Littore quaq; duos porius ab viroq; Corynibus
 Reſpicit aſſiduè regni certamine Aithenis
 Emula, quaq; quaterdenis diſtabat in orbem,
 Et nimum quas lingua ſilens vauſauit Amyclas,
 Naupleaq; atq; Argos, Agamemnoniaq; Mycenæ.
 Ropenſis Dacie pars Tranſyluania dicta
 Hercyniam ob ſyluaus partim eſt agraria, partim
 Montibus illuſtris, variſſque metallica gazis,
 Bubus & innumeris, & equis velocibus, herbis
 Frugibus & multis, pars eſt quoque arundine tantum
 Quæ ſibi tecta ſtruit. Sunt dicti lazuges olim,
 Baſterna, Graciſq; Getæ, nec non Metanaſta,
 Ardely quoq; nunc, fixere habitacula Gothi,
 Saxonesque dein extructis urbibus amba
 Belligera gentes: ubi & Alba eſt Iulia ſedes
 Principis: Hinc Cibirum ſive Harmenſladia grandis
 Inter aquas munita ſua & ſimul arte lacuſtres,
 Inde Coronopolis, Berrenus, Claudia plures
 Atque alie Hungarica conſortes pane loquela.

Hunga-

Hungaria dedecrant Hunnorum examina motem.
 Carpathio celebri diuisa est monte Polono,
 Rutenog³ solo, cui ad austrum est Illyris ora,
 Austria ad occasum, felix & Mysia ad ortum.
 Danubius vino, sed pisce Tibiscus abundat.
 Terra salem gignit cuncti generis que metalla,
 Omnigenos fructus affatim præter oliuam,
 Innumerosq³ boues & oues submittit ad escam.
 Germanis Italiq³, adeo piscesq³, feraq³,
 Permulias, sit ut has vetitum capere undique nulli,
 Venales pretio nullo sint panisq³, eidem.
 Vitis exundat: brumaq³, æstateq³, montes
 Inonso viridi micuere cacumine laie.
 Buda caput regni constructa in vertice montis,
 Et calidis thermis virumq³, celebris, & vrbes
 Insignes alia sæculo cessere priore
 In Turca ius ferme omnes: qui pace paratæ
 Et bello vires alacres habet. attamen aura,
 Atque lues infesta virus, & vere profecta
 Auxilia ex Asia Augusto vix mense propinquam
 Federe ab hostis rupio Domus Austria bello
 Plus tribus a sæclis infestum sensit ut hostem,
 Sumptibus assiduus, spoliisq³, exhausta, metusq³,
 Barbarico excubias vigiles, acresque requirit.
 Per modicos inter riuos Arsamq³, Drinumq³,
 Illyricum triplici diuisum parte quibusdam
 Dalmatia, Albana, & Lyburnia siue Croata.
 Sclauoniam dixerè noui, hæc moderatior aura est,
 Qua lacubus caret, & præterquam rupibus aspris

Orba

Orba meo, vel qua Hungaricis vicinior algeat:
 Dalmaticos homines felix erexerat aura
 Fortuna nemori inclusos, furtimq; molestos
 Hostili egressu Romanis, hos Marinusque
 Pene extirparat, Demiam cum tradidit igni.
 Asinus pecore & campis priuauit & armis.
 Augustus domuit fessis telluris adactos.
 Segna sita in plano Borea vexatur ab aura
 Ad iacoque mari, minus est populoſa Salana
 Vicinos propter Turcas, robusta potensq;
 Tanamari seuincta parum, Ragusia, quondam
 Quaq; Epidaurus erat, modica est, penditq; tributano
 Libera, diues & est aliquiſ firmag; caſtro.
 Zara potens Venetum portu robusta capax.
 Salonici agro felix foret ubere, ab una
 Parte niſi vicina ſinu Scardona vigeret
 Turcica, reliquias veteres ubi cernere grauium eſt.
 Aut venetis, aut Auſtriaciſ eſt ſubdita colles
 Iſtria habens & agros non paucis fructibus aptos,
 Pracellensq; alijs marmor pelagag; propinquam
 Iuſtini ternis veſtitam pontibus urbem.
 Inter ſe lapideis iactu diſtantibus uno.
 Et Pola reliquias monſtrat ſita rupe Theatri,
 Iſtria inops, quoniam Venetis eſt ipſa propinqua
 Alpibus incluſam vocitant ſora Iulia terram,
 Fert Tiſiauentum naues ubi flumen onuſtas,
 Ad quod mille quater captiuis Turcis ademis
 Cornices, ne oneri per terras eſſet eunti
 Hoſtilis numerus. Siſſens o ſanguinis hoſtis,

Cui potu nec dignus aqua es. viget Urina plebe
 atque Aquileia potens, nunciantum nomen inane,
 cuius & increuit permularum quæruinis
 Urbs Veneta. Hic etiam triginta perstat ab annis
 Urbs noua Palma nouo Venetum constructa labore
 Diffusa, circuitque nouem complexa rotundo
 Munimenta, a se bis centum hac passibus absunt.
 Ad turrem totidem plateis directâ viae ducunt.
 In medio, unde fluit partes despectus in omnes.
 Dissens fuisse lata sunt passibus omnes,
 atque basi titulum talem posuere perennem.
 Catholica Fidei sacra propugnacula sunt hac.
 Hæc portis tribus, & sexcentis passibus ampla.
 Urbsque, solumque viget Patavi statuisque, scholisque
 Frugibus, & campis, cui & est Vicetia iuncta.
 Urbs Veneta Hadriaci maris est regina palustris
 Constructa solo senis horis ex æquoris æstu
 Lape recurrentis completo, huic undique terra
 Partibus obiectis varijs, quadroque receptu.
 Hic quadringentos pontes numeraueris, octo
 Millia & hic ratium, ac armamentaria eorum.
 Antiquisque, nouisque nimis visenda trophæis:
 In medio turris Marci spectabilis ade
 Emicat auratis radijs super æquora longè
 Marmoreis fulgente forisque intusque columnis.
 Pontibus insignis quatuor Verona vetusta,
 Atque cano, vastoque superfluo ibi Amphitheatros
 Ipsa triumphales arcus tenet atque columnas,
 Et statuas, cines moratos, atque benignos.

Et fruges oleum, vinum, lanamq; tenebram.
 Urbem & agros Athesis violentis cursibus intrat.
 Urbs Ducis excelsi memoratur Mantua diues.
 Plebe frequens seruat Diuino Brixia dono
 Marmoris, atq; metallorum genus omneq; frugum.
 Mira serui illic Venetis portentare reperta
 Hanc munimentis melius si mantibus Urbem
 Ostriaq; histricisq; animum lapidosaque rostra.
 Flumina Benacum satis impetiosa paludem
 Excelsis inclusa iugis turbantq; reguntq;
 Donec ab angusto sub aperta hinc equora tendant.
 Quam prope classis erat portata per aspra iugorum
 A Venetis bello implicitis longosq; grauiq;
 Censeri felix Crema fertilitate videtur.
 Munitisne locis, domibus, rigisq; fluentis
 Duior est Mediolani provincia cunctis.
 Urbs Europaeas inter primaria multas
 Non nulli castris cedit munimine magni,
 Caesaribus perculsa decem: veteresq; columnas
 Templorum stabriscq; nouas habet: acribus Hunnis
 Est possessa diu, donec quoque Carolus ipsos
 Expulsi hinc Magnus, nunc artificumq; celebris
 Innumerorum operis, & frugiparentis amans
 Circumquaq; soli donis centena Ducatum
 Millia dans octo tibi rex ô magne Philippe,
 Quam Carolus Borromaeus nostri decus ausi
 Antistes coluit Diuūq; relatus in album,
 Cuius adhuc extant de religione libelli
 Conscripti, Exemplum Cleroq; imitabile viuiri

Moribus, officijs, zeloz, insignis & arte.
 Hostibus a varijs crebrò vastata Cremona.
 Atq; Gibellinis, odysq; agitata Guelphis
 Plana sit. sacris tribus his felicior alta
 Praefulgens turri, ex ipsis struclaque ruinis,
 Castellor, gravi. stat clara Placentia, statque
 Mutina, stat magnae quoque Parma Colonia Roma.
 Ecce lacus Larius piscosus & agmina claudens
 Brutarum pecudum qua se tenet insula parua,
 Pene via tridui longius, lacus quoque fermè
 Vnius multas lauat urbes, oppida, pagos,
 Per quem conspicuo riuo per labitur Adda.
 Quae iuga nomen habent Alpina cacuminis alti
 Ordinis immensis, despectuque horrida, planstris
 Quae nullis, vix terrigenis, vix per uia brutis
 Calle viam seclito tantum carpentibus arcto
 Norica habent, Heluetica, Rhetica, Galla nomen,
 Quae oculum nuncis amiserat Hannibal unum.
 Hannibal Italia terror cum milite Pano.
 Ad latus est regio Pedemontia voce recenti,
 Taurina quondam plebis, nunc nomine eodem
 Urbis adhuc prima, qua acies utrimque steterè
 Nuper inaudito exemplo sine vi, sine motu.
 Fortia non desunt loca, non & desit amena
 Planities valdeque ferax Lucerna vocata,
 Crux oditum grandi cum mole praecipuat, intus
 Concluse cernis Paradifica gaudia vallis.
 Alpibus egresso per iter tibi pene dies
 Ad montis ferrati reliquis insignior arcis

Condit

Conditio, gratique soli coniunctaque pares
 Casalis Divi Euaſii de nomine cuique
 Dant vibi bene nomen Aqua, quia balnea ſeruent.
 Et hericum ſi non populo at complexibus amplum
 Aſſa, Nycæa, atque Valentia, nobilis Alba.
 At ex alibi Nyæa tamen maris imminet aluco,
 Quæ Barbaroſſim Pyratam claſſe prementens
 Seſe Ottomanica deluſit, abegit ad alto
 Perterrens dirum pilis immanibus hoſtem.
 Hic quondam dominata mari, terrisque marina
 Urbs Genua inſigni Lygſtica litora portu
 Obtinet, & domibus viginti nobilis ordo
 Patricijs, quibus eligitur dux atq; ſenatus.
 Nec portu Sauona leui nec nomine gaudet
 Auspicijs Genuæ, cui & inſula, Corſica pareſ.
 Tuſcia, quæ domui Medicæ pareſ & olim
 Paruit, eſt agri & manibus vber amenis,
 Vno, oleo, ſicu, ſtant Anguillarius illic
 Boſſeniusque lacus, ſed qui Thraſumanus olim
 Nunc Peruſinæ aquas nō reddit & accipit uſquam
 Quo tantum licitum eſt a menſe ad Paſcha Novembꝛ
 Piſcari, ſtirps vi ſan rediuiua ſuperſit.
 Tuſcia Romanam celebris via ducit in Urbem:
 Hinc Appennino, clariſ hinc portubus extat
 Cinſta maris, portus quibus Hercules, atque Liburnus,
 Fangoſus, Lunag, præt, Florentia clara
 Nomine, reque viget validamque ob Principis arcem
 Principis Italia in totare & nomine magni.
 Marmoreis miræ curris conſtructa columinis
Florenti

Florenti Maria. fanum Martisne vetustum
 Miri operis fufas ex are imitabile nulli
 Monftrat opus portas. ni libertatis amica,
 Atque tenax nimium faclo praecunte fuiffet.
 Non opus hac ftudio fuerit penfare fideli.
 Huc Carolus quintus ductu in viridaria villa
 Principis ingreffus nil fe vidiffe profelfus
 Pulchrius in clivo terra affurgentia ameno,
 Cui munimentis placuit quoq; Luca beatis
 Cuius firmata manu, mediocris & ipfa
 Circuitu, felix opibus tamen atque Lyceo,
 Cui quoque Pisa bonis paribus certare videtur.
 Et fitus in fuma Volaterra rupe falubris
 Et firmus veterum loca talia more legentum,
 Firma crepidinibus varijs vertigine fuma,
 Arboribus deniffa, vias claudentibus omnes,
 Muricibus, tabulis clauorum ex ordine acutis,
 Deictis dolijs lapidum per ftrata viarum,
 Atque omnis generis, dederat qua aggefia fupelleæ
 Obiectis raptim ceu promunimine vallis.
 His tunc in fumno eft hac Urbs defenfa periclo.
 Anna Scolis florens magnis addictaque quondam
 Cafaribus, multis ftructuris amula clavis,
 Et templo, cui par artificum nihil arte, manuq;
 Videris innixo tereti de marmore fylvæ
 Insigni leuore fuo, formaq; placentie.
 Attribus Urbs nuribus ter mille regentibus alma
 Arte, manuq; nurus munimina firma ftruentes
 Eft defenfa femel. maris inquinat aura profundi

*Autumno, Maioque grauis faciesq; colerãd.
 Vrbs Perusina situ munita manuque suorum
 Præstat, & ipsa sibi præstare videtur abundè.
 Rupis Oriuentum satis est sine manibus alia
 Securum in medio planum, statuisq; polito
 Marmoreis templo, Alabastrinisq; fenestris
 Claro sole adeo lucentibus intus & extra,
 Vt mirum vidisse putes, ni Cannabis auras
 Corrumperet macerata, foret felicior astatas,
 Viterbis claret. Gens Longobardica, Gotis
 Intaælum quod adhuc incorruptumq; manebat,
 Perdere conata est mutato idiomate, iure,
 Atq; magistratus: qualemq; Ancona recepit.
 Qua portu modo tuta suo, ratiūq; receptu
 Et munita manet. prope sunt cunabula Christi
 Concepti, Mariaq; cubilia sacra parentis:
 Saxea quadra domus, formaq; oblongior ipsa
 Aligerum huc delata manu, celebrata frequenti
 Huc plebis pietate omni coeuntis ab orbe,
 Donaq; portantis pretiosa, & vota ferentis:
 Lauretum dixerè graui munimine cinclum
 Complexum maiore Dei sacraria templo.
 Non procul hoc ingens de nomine dicta Sybilla
 Horrendo spelunca situ, qua celsior exit
 Ad Zephyrum vergit mons Appenninus ad auras.
 Adde, quod inferior nulli ubertate sit ora,
 Mundi Roma caput Latio dominata priusquam
 Orbis erat princeps iam pene sepulta runis
 Ipsa suis, toties direpta, incensaq; vix vs*

Agnoscas vetèrem formam, murosque profunde
 Demersos, & bellatorum habitacula, turres,
 Amphitheatrales immensa molis arenas,
 Atq; triumphales arcus, & rudera multa.
 Superne extractus foveis Obeliscus ab ipsis
 Pontificis sumptu lucem conspexit amantem
 Pontificis Sixti magna virute regentis?
 Augustum ac ingens miratur Pantheon omnis
 Aduena mirandum celsa testudine templum,
 Unde quidem in totam despectus lucidus Urbem.
 At quanta est moles Laterani denique templi,
 Quot pretijs educta, quot educenda deinceps
 Suprema claudenda manu? Quam cultus ubique
 Numinis in templis supplex, veneratio quanta
 Aduentantis eo populi, indulgentia dono
 Pontificis cum larga redit, centesimus annus
 Ordine cum redijt? Vita hic Diuümne salubris
 Lælio sit palam, priuata proffissio labis,
 Labamen panisq; sacri cooperante sacrorum
 Hic ministerio Mystarum, quanta salute
 Promundi fiunt hic vota, recensque aduentum,
 Et Legatorum redeuntum à Regibus orbis
 Principibusq; suis decus, atq; modestia digna.
 Hic et enim in dubijs oracula certa Fidemq;
 Et mores quæ concernunt capienda, petenda.
 Finiri hic interquit disceptatio reges.
 Hic, quæ dat lex, & negat, hæc data, suntq; negata.
 Inuolabilis hic sedet & mansura potestas.

Ostia seu limo Tybris currentis in aequor,
 Vicini seu face maris, licet ipsa pepones
 Canosofert usq, solo, tamen inscigit aura.
 Patentes puteos alit Ardea sulphure tetro.
 Edita sed Tuccale sanam dat cominus auram.
 Et gratam rivis inter currentibus arua,
 Quorum multiplici gyro, duelluq, perito
 Organica resonat dulcis symphonia sistris
 Ferrarij sumptu Ducus, & quem purpura sacra,
 Et decorat stirps alta simul percomuoda poris
 Et castro Caieta suo, quod & arduarupes
 Obtinet, hic P. aneste, hic Volsiniaque Belitra,
 Et loca pluramerum, fructus, & Cyria donans:
 Ancupio nemora & venatibus apta ferarum.
 Antiquis nec non Campania dicta modernis
 Italia sequitur pars ultima & optima Terre,
 Nomine Parthenopes seu dicta Neapolis Urbis.
 Cui Romana prius, Tum Gotia, mox Saracena,
 Gens Normanna dehinc, tū Suevica, deinde Golimeti
 Arragonesq, dehinc, tum Franci, denique Iberi
 Praesuerunt. hac viniferos habet incluta colles.
 Pars superat Litora alias Philigræa vocata
 Graiugenis. passim est internis humida fundis,
 Puluerulenta superficie. semel indere terra
 Fagopyrum soliti, sed bis fur provenit illis.
 Multarumq, ambo, tensem praecellit agrestis odore.
 Hinc est, vnguents quod plus Campania ferre.
 Quam tellus olèi dicatur reliqua ferme.
 Balthæa Triticuli feruentia carmine laudat.

Liber

Libertus Marci Ciceronis Laurea flammis
 Vesuvius fumos, iacit mugitor in auras,
 Causarum quibus est servator Plinius haustus.
 Nautica acies clara est urbs inuictoris Amalphis
 Flauiae, cuius ferro situs eminus altis
 Absque errore Poli monstratur per maris anceps
 Curriculum, gradibus quot ab equatore vehantur,
 Quas linguant, quas accedant, quaeis partibus errent,
 Urbs Maris in portu spaciola Neapolis exstat,
 Atque pedum fassis decies ferme octo perfundis,
 Et vallis nimium vastis circumdata, castris
 Insuperabilibus perfecta, & fontibus arte
 Deductis varia ludibundi, per auram,
 Et terram. Clemens aura, vix perua Bruma
 Rotenet portas, totidem fora, templa decora
 Atque domos, cultasque scholas, & stirpis equestris
 Altrices, nam triginta hac ditione, nonemque
 Incolere duces, totidem ferme, potentes
 Marchiaci comites, quinquaginta, quatuorque,
 Et quadringenti, quinquaginta octo Barones,
 Ordinis ut taceam numerum, & nomen Equestris.
 Assequitur numerum quem pane Hispania eundem
 Vergit ad Adriacum tellus Abrutia Pontum
 Frigidior reliquis atque impetuosior auris,
 Oppida quodque notant Beneuente, quae maleuente
 Dicta prius primis Annalibus ob fera ventis
 Flamina cum scissore vehentis in aethra Caballum
 Quale quid & vidit precedens equore seclum
 Algerij nauis cum tempestate timentem

Deuincto ad proram pede truncum sustulit ipsum.
 Mons Appenninus, mediam qui diuidit altis
 Italiam, densisq; iugis, diffundit & illic
 Ingentes ramos, inter quos semper onustus
 Mons niuibus Maiella feris, templog; prealto.
 Metropolin Aquila, atq; Emporia Lanciniarum
 Asculum inaccessum munimen, Classis Epyri
 Grande receptaculum Ottonam, Thomag; beati
 Angelici castrum cernis pradines Aquinum.
 Cassinumq; domus Benedicti hic gloria prima.
 Deniq; pane solo praeclusus terminus acrem
 Munitus contra vim principe dignus & alto.
 Sape suos mutans dominos prauosq; bonosq;
 Sicilia est triplici quondam Trinacria dicta
 A promontorio, nec non Sicania multis.
 Cuius iter septem complecti pane dierum
 Circuitum vetus author ait: quamq; horrea dicunt
 Romani populi: quae diues frugibus, aura
 Nec iucunda minus: quamuis famosa Charybdis
 Oblatrans, arctumq; tenet mare concava Scylla,
 Aetnaq; mons fumans in vertice, floridus imo
 Sub pede, sulphurea alimentis qui fouet ignem
 Qui nec dispellit frigus, nec pellitur vlllo
 Frigore, quig; die niger horrens nocte resulget:
 Qui mense Aprili septem tricesimi in anni
 Saeculi antegressi, cum nil nisi densa vaporum
 Ante hac signa cauo visus ructare fuisset
 Hoc demum molem immensam sensimq; cadentem
 Non subiò in pagos effudit, (quos habet ipse

Mons

Mons plures) binos, quos cum mortalibus ipsis
 Arbustis, brutisq; tremendo innoluerat astu.
 Clara Syracuse stabant diuisa receptu.
 Mania quadruplici, quid sunt nisi ruderatantum?
 Urbs spaciola tamen modo stat speciosaq; valde
 Hic Agrigentum senio, Messanag, Ponto,
 Calminumq; scholis, structore Toorina florens.
 Quamuis Sardinia est auris infesta malignis
 Est segetum, pecudumq; ferax tamen, atq; ferarum.
 Nescia felligenum serpentum siue luporum.
 Solifuga est tamen hic, ut aranea, bestia parua,
 De qua etiam antiqui, quod clam necet ore recensent.
 Inorquet labrum visu ranunculus herba,
 Vnde alijs dictus visu Sardonicus extat.
 Coloris princeps Urbs est in rupe locata.
 Est & Orystagnum, nouaq; Algeris undiq; fortis.
 Mustonius similis formaq; & corpore ceruo
 Cornibus inflexis in tergore demorat herbas,
 Vtilis estq; cibo. gens est assueta labori,
 Vestitu tenui, fortis, gerit extereq; arma.
 Saxosis antris & rupibus aspera tellus
 Corsica mella dedit quondam conspersa veneno
 Credita, fecisset qua gustu taxus amara
 Taxus apum feruore frequens sua mella legentum.
 Hac solum in terra Catochites corpori adhæres
 (Si verax est fama) lapis. gens commoda bello
 Vendita Romanis pretio fraudasse putata est
 Indocilis visa est adeo eunc portus ibidem.
 Vecchini, atq; ipsi Bonifacia castra propi

*Aere potens olim nunc ferro ditior Ilua.
 Quod post quinque ferunt in nostra recrescere damna
 Lustra, bitumen, & hinc stannū, plumbūq, liquecens
 Et sulphur trahitur: Medicae à Principe vallis
 Obliquis castrisq, est aucta utrimq, duobus,
 In caua qua portus classis retrahenda remulco
 Tuta sua statione manet velut Urbe recepta
 Cosmopoli dicta complexa millia passūm.
 Ischyne Italicis praecisa videtur ab oris
 Ob similem glebam scopulos mediog, latentes,
 Undiq, inaccessis sublimis rupibus vno
 Praterquam portu, firmum peninsula castrum
 Occupat atque urbem, quam nunc dixerē gerundam.
 Plena meri sedecim vasorum millia mittit.
 Sulphurea ante annos loca sunt succensa trecentos,
 Qua terra partem, populos, pecudesque cremavit,
 Ut loca per passus signant bis mille cremata,
 Nomen idemq, tenent: multi nidore fugati
 Ad terras alias, Prochyta quidamq, propinquam
 Qua similes experta rogos rarefcere visa
 Propterea: quin & calidis calet utraq, lymphis.
 Melita firma feros contra munimine Turcas
 Militiaq, sacra Rhodie secuta carinis
 Nostrorum statio, terra vallūq, Latina.
 Luctore inaequalis valdē, qua verritur Euro,
 Est olei Corcyra ferax viniq, Peponum
 Melonūq, nemus totum fert Cytrea poma.
 Terra Cephalenis cum eiusdem nominis Urbe
 Et binis alijs Graeca est, Venetisq, subacta*

Australi portu, classis magna, capace,
 Et valida pollet, Monna triticoq, oleoq,
 Dactylico fructu, qua mittit ad usque remotos.
 Insula non procul hinc libaca est, qua patria Vlyssis
 Troiani celebrata Ducis cum nominis Urbe
 Eiusdem, montisq, iugo, qui Neritos audit.
 Vnicus est Zanibo portus: monte inque patenti
 Nominis eiusdem Urbs, complures denique pagi.
 Censui eis Olei, Viniq, est annuus vber.
 Longior est triplo, quem latior insula Creta
 Granatis pomis, & Olivis, atque racemis,
 Frugibus & pratis, caseo, pice, melle referta
 Ladano, & insigni cocco: meliora nec usquam
 Plinius esse putat: nec non Aruisia sola
 Mittit ad externos. mons est hic Ida celebris.
 Non serpens, lupus hic aut bestia fata veneno
 Præterquam phalanx velut ater araneus extat.
 Atque Labyrinthus stecit, hæc si fabula non sit.
 Aruisi, Positi, Promontoriumq, phanai
 Circumstare Chio Lesbo qua cincta Samoq,
 Dixerunt: & habent hic vina Aruisia nomen,
 Atque graues vuae sex pondo fuisse Straboni
 Narratur: ficus suaves, gratosq, sapore,
 Perdices cicures plerasque, genusque satiorum,
 Horrea Romulidum quibus implere, reseruat.
 Indolis hic mastyx mediocris: marmora magno
 Romanis habitata in pretio, canus ipseque portus.
 Urbs Rhodus est duplici vallo, tredecimque statutu
 Terribus, & quinque castellis insula fructu

Floret & arboribus, consecrauere colossum
 Hic quondam populi Soli, qui elatus in auras
 Septenis decies cubitis, quem vindice vero
 Numine telluris motus prostravit arena,
 Cuius nongenti portarunt æra cameli.
 Hic & Aristippus formas ut vidit arena
 Stare Geometricas, animo, inquit, sitis amano,
 Quandoquidem hic hominis vestigia certa tueretur.

Sphæ-

Sphæra Terrestris

LIBER III.

ANtequam de Asia referamus, Turcica paucis
 Historia series nobis memoranda videtur.
 Nunc etas agitur octingentesima, postquam
 Caspiacum prope nata fretum gens barbara prorsus
 Et pradis assueta, sagittandique perita
 Romanas crebris est ausa laceffere vires
 Motibus, & terras trepida turbare tumultu.
 Nullus eis dux certus erat, sed crenerat illis
 Imperium denicta Asia per bella minore,
 Formidanda quidem, donec Godefridus amore,
 Bullonius feruens sacro Iudaica regna
 Ut sibi subiceret, peditum ter millia centum,
 Et centena Equitum Pelago transuexit aperto,
 Et Turcarum aciem Nycae ad mœnia fudit,
 Sub Duce qui pugnam Solimanno inire cruentam.
 Tunc etiam terra pars illis maior adempta.
 Nec multis annis a certo hinc principe recti,
 Donec Otomannus Zichides stemmate pauper,
 Vique doloque potens circumtulit arma fauente
 Fortuna, fidensque animi, noxique, sui que
 Hostis atrox populi Ponto vicina subegit
 Oppida, Samariam regalem primitus urbem.
 (Nunc ubi cingentes regalia tecta columna,
 Atque

Atque coronantes montem, terramque, fretumque
 Qualae spectare datur, manifesta ruina
 Signa manent decoris, dum fors fuit integra, primi)
 Subdidit imperio: viginti, octo per annos
 Rem nimium faustus propriam successibus auxit,
 Quam ter centeno millennio erat orsus ab anno.
 Hic nato moriens Orchali regna regenda
 Tradidit. haud animi minor at subtilior arte
 Qui fuit, & longè deuinctis munere turmis
 Europæ patefecit iter, captaq; Bythina
 Urbe statim tenui decessit vulnere victor,
 Cum viginti annis rexisset & inde duobus.
 Vaster Amurates, licet eger corpore regna
 Patris inuit sortemq; audax intentus in omnem
 Cum Bizantini composita Casare pace
 Ipsius adductus precibus bis millia sena
 Auxilio misit contra pugnacia castra
 Cracorum coniuncta Ducum, quibus ipse fauebat
 Bulgaria Princeps iunctis Cracovichius armis.
 Caesar ut adiutus Turcano a Milue Victor
 Euasit, reliquis dimissis millia septem
 Praesidio retinet. Sed rex hac Turcicus ansa
 Fretus in Argolicas vehit agmina plurima terras
 Prætextu infestis delendi Caesaris hostes,
 At sibi reuera terram ut substerneret armis,
 Atq; Philippolim, Adrianopolimq; potentes
 Mox vrbes capit infidus. Tunc Mosia bellis
 Cincla tremuit: cuius Dux Albanensibus armis
 Sisiparus toto victus cadit agmine caeso.

Mox

Mox sed Amurates à seruo Principis huius
 Ulciscente necem Domini ferus occidit illic:
 Cui Batazetes successit fratre perempto.
 Bulgariaq; Ducem vicit. Masag; cohortes,
 Albanos, & Valachosq; antiquo nomine Dacos.
 Hungaricos armis vexat, crebrisq; rapinis
 Captiuos trahit ausu sauis & arte tremenda:
 Et viciis Graecis Bizanti mania pressit
 Obsidione graui, at Caesar Bizantium iussit
 Obtenturus opem Gallorum & Teutonum orbis.
 Hi iuncti Turcas inuadunt, atq; trucidant.
 Palantes bene nec reuocari in castra valentes.
 At licet afflaret laetis victoria pennis
 Impete prona suo, tamen hinc sibi damna pararunt.
 Perturbata acie temerè: nam Turcica lato
 Agmina circuitu Luna crescentis ad instar
 Circumfusa graui strauerunt vulnere Gallos,
 Cumq; Sigismundo fugerunt principe turma
 Pannoniae: pauci litro Galliq; redempti.
 Ergo Urbem rursus Bizanti milite cingunt.
 Protinus è Scythicis Dux Tamberlanus aruis
 Zagatae princeps, quam Parthia terminat, atque
 Segdiaca, Vrbe sita ripam laxantis ad amnis
 Samarchande satius multis cum millibus arua
 Natolia ingressus (minor est Asia haec quoq; dicta)
 Excitum Batazetem stellam prope montem,
 Quo Mitridatem Pompeius vicerat olim,
 Innumeras caesis capit, captumq; catenis
 Vincis, & inclusum caesa per regna, per Urbes

Cir.

Circumduxit ouans, donec mors abstulit atra.
 Inde Sigismundi Romani Caesaris arma
 Solambicano fregit Calpinus in agro
 Eminus in pedites deiectis aere telis,
 Antea quam in stopugnaturi agmine starent.
 Quo cito defuncto Mahometes aspera bella
 Commouit V Palachis, Tamberlanisquerecepit
 Oppida capta manu: Prusa quoque transtulit Urbe
 Sedem Adrianopolin. bis septem ut rexeras annis,
 Lique Amurati regnum, qui è flore iuuenta
 Christicolum Europa victorum legit ab omni
 Ianisaros, per quos toto est oriente potitus,
 Victoresque dehinc alii. peremit undique bello
 Et Venetos, quibus eripuit tunc Thessalonicam,
 Fortiter Hungaricam tentauit Belgradon Urbem,
 Denaque sub fossis pariter submersa reliquit
 Millia. Duxque Carambeius sub vallibus Hami
 Rege Ladislao pugnante viriliter omni
 Cum numero victus, sed non fors praestitit ista
 Euxini Pelagi Varnam constanter ad Urbem,
 Quo se Christicolum pergebat iungere classi,
 Namque Amurates specie fera bella mouendi
 Teutonia subito mutata mente reuersus
 Hinc montis tergo munitus & inde paludis,
 Rhedarum hinc vallis victores pene calore
 Sub pugna temerè turbatis forte duorum
 Pro cursu ordinibus Regemque, aciemque trucidat.
 Mox Peloponesi murum capturus & imo
 Enerfurum abit, caput omnes, vastat & igne

Est Albanensis cum defecisset ab ipso
 Praefectus, Graiamque ideo circumfedit Urbem
 Frustra tormentis, validis que cohortibus instans,
 Exinctus perit rabie gravis ipse doloris,
 Primus ut exactus regno & Tricesimus annus.
 Illi successor Mahometes largior erga
 Robustos, clarosque viros Bizantia vallas
 Moenia, & innumeris terra concussa, marique
 Tormentis capit in pugna, laesumque trucidat
 Induperatorem, sibi quo subiecta deinceps
 Regna Asia, Graiumq; tenet. Sed Belgradon Urbem
 Impatus frustra bis centum millibus acri
 Huniada tante premit. quam vulnere laesus
 Deserit, & nostris tormenta tot anca liquit.
 Inde locis variis Graios, Venetosque lacescit
 Vltor ubique ferè, sed victus rarius ipse.
 Nam murum rursus triginta a millibus iisdem
 Et Venetis quadris saxis ter quinque diebus
 Extructum capit, euertitque. hinc Insula Lemnos
 Et cecidit Mytilene auido, magnoque paratu
 Constructo super Euripi rapida aquora ponte
 Expugnata fuit tellus Enbea repente,
 Albanaeque arces, tam Croia & Scutaris Vrbes,
 Atque Trapezanti regnum, Bosnaeque necatis
 Regibus, Euxino nec non in littore Capha,
 Urbs olim quae sola potens modo mercibus illis,
 Et transalpina & pars magna V Valachidis ora:
 Cui semel aduersa fortuna, de inde secunda
 Prælia Persarum cum rege cruenta fuere.

Tandem

Tandem cum totum sibi spe præsumeret orbem,
 Bella tribus peragenda locis molitur in urbem,
 Hydrunt, elaramq, Rhodon, Memphimq, Pharensē:
 Iamque ferebatur tercentum millia gentis,
 Tercentum generisq, rates habuisse minoris,
 Nec non bis centum prae grandi mole triremes,
 Irrita quae letho ceciderunt cuncta repente
 Occisis hominum tercentum milibus ante.
 Sceptra dehinc Zisimo deuictō fratre capeffit -
 Trux Barazetes, qui cade lithostomon Istri,
 Atque Borysthenio Moneastrum in litore capit,
 Dyrachium Venetis, Naupactum ac inde Methonem
 Eripuit luncumq, Urbes: Sed clade ad Adenam
 Urbem Carmania subita est exercitus omnis
 Fusus ab Aegypti, Syriaq, potentie Tyranno:
 Nec tam alibi Turcus sensit memorabile damnum.
 Filius hunc pugna regno spoliavit auro,
 Selimus, & vita, thesaurisq, omnibus aula,
 Quos auferre parans Dimotica castra petebat,
 Cognatos quoq, nequa forent obstacula regni
 Sustulit, & Persa pugnans cum Rege cruento
 Taurisium captum rebus spoliavit opimis,
 Et desolatas reliquit Persidis oras.
 Post annum Regem Syria, Lybiaq, secunda
 Deuictum pugna non paucō sanguine fuso
 Orbavit regno vitāq, & pago in eodem.
 Quo pater, excessit post octo circiter annos.
 Nec patre sorte minor Solimannus Belgradon imo
 Sub terris aditus tormentorumq, fragore

Capit.

Cepit, & inde Rhodum, Budamque afflixit amanam;
 Et Ludouicum Regem, cunctasq; cohortes
 Fudit & hinc plures arces, Urbesque subegit.
 Media & Armenia huic, & terra Georgia cessit,
 Pars etiam Hungaria, quamuis vis saepe repulsa.
 Selymus hinc alter nec rure marique quieuit:
 Cuius & est classis superata ad Echinadas acris
 Romano Venetique & robore fortis Ibero.
 Hungaricum multis bellumque recruduit annis,
 Quo nil sine parum perfectum utrimque videtur,
 Vixinti nisi quod sint pacta inducia in annos:
 Interea nunquam quoque cessauere per amplum
 Aequor sine rates litusue incessere nostrum.
 Pyrae Lybici Algerio vel ab Vrbe Tuneto.
 O quoties allisa fuit respublica damnis,
 O quoties tentata Fides est vera periclis.
 Tandem votis clemens Deus annue nostris,
 Quamque potes fer opem vallatis hoste potente
 Christiadisque tuis inga dura ferentibus illic,
 Unanimes ut te Fide in vna rite colamus.
 Europa, ac Afri tractu spatiosior orbis
 Est Asia, & multis late dominata Tyrannis:
 Cuius & ingentem possedit Turcica partem,
 gens Syrorum Abraham, licet auersentur id ipsi
 Nomen, ob infamem pradatrix dicta suorum.
 Turcia duces opum fert linum, cythrea, ficus,
 Cessyprium, vites, cucumers, pyra, pruna, pepones,
 Quamuis Cappadocum cuiò destruit omnia frigus,
 Argentum, ac aurum, ferrum, as habet atq; bitumen.

H

Maco.

Maioris generis pecudes habet, atq; minoris:
 Estq; camelorum & mulorum copia, equorum.
 Nobilium, rabieq; canum membrisq; potentum.
 Versuto licet ingenio plebs esse negetur,
 Moratq; minus, seruili est attamen ingens,
 Ob longumq; iugum, contra licet usq; fideles
 Externosq; alios tumido satis atq; feroce.
 Si quos dirauit multos prætura per annos,
 Hæredes quondam plarumq; haud transit in ipsos,
 Sed fiscum tot aceruus opum, molimine magno,
 Et sumptu ædificant opera annis publica multis
 Duratura dehinc: delubraq; grandia, & ipsis
 Hospitibus desunt quia diuersoria, iungunt
 Delubris præclara suis aut structa seorsim,
 Et pontes amplos, plateas, & balnea, terra
 Subter aqua ductus, vel supra fornice structos,
 Aut si quid senium memorabile ferre meretur.
 Nomine Natolia passim comprehenditur omnis
 Magna minorq; Asia, & Pontus, Bithynia, necnon
 Dis Lycia, & Galatiam simul & Pamphylia tellus,
 Cappadocum, & Cilicum, & maioris denique dista
 Armenia. hæc nulli cessere salubribus auris,
 Fructiferog; solo: motu vexataq; terra
 Patria, bis sex vi nocte una absumpserit Urbes,
 Plinius ut memorat. libertas exulat omnis,
 Nominis & generis clarum decus artis & omnis
 Ingenuæ studium, quorum vexantur amantes,
 Desolata iacent antiqua menia fama,
 Rurq; captiuis seruis quæ semper arantur

Propter hero residente focum, licet hic genus olim
 Hacidum reperit præruptis collibus artem
 Materiemq; lucri, annonæq; labore parande,
 Ut decet aspectus præsens, lupus aureus ungue
 Innocuus labrog; suo per rura vagatur
 Turmatim, penetratq; fores inquit edenda
 Coria vaginasq; alias, se voceq; prodens
 (Hau) propria rauco exigitur clamore coloni.
 Hic Prusa cernis prima palatia, Turca,
 Et Phrygiæ pagis distincta pluribus Urbem.
 Præcipuam spectas Apameam abs amne Maandra
 Non procul abstradam: Troia celebrisq; ruinas.
 Lutore in Ionio fuit Urbs Ephesina celebris
 Magnifico in fano cultu regnante Deorum,
 Urbs Ancyra vetus necdum sua nomina perdit,
 Et decus ex texta caprearum veste capillis,
 Sunt Urbes Lyciæ Patera & Telmessus amena,
 Et Cilicum Tarsis quondam, nunc Hama vocata.
 Omne Asia quamuis vix utile portibus aquor,
 Nauigijs tamen & passim piscatibus usus.
 Herminio Pontus celebris, sed Mysia Olympo,
 Monteq; Synodico lapidum præstante figuris.
 Auriferum montem commonstrat Lydia Thmolurn.
 Cappadocia Argæus, Cilicum mons surgit Amanus
 Consuetus aeris cedris maiorq; vocatus
 Iuniperus, celebris medicaminibusq; Sabina
 Herbarum genetrix, flauimas reuomenq; Chymara,
 Armenia vastæ nemorosus deniq; Taurus,
 Unde quidem in terras latè despectus amenas.

Terra sacra Isacidis olim promissa reductis
 Egypto prohibente Deo dare, thura supremo,
 Afflictaque ideo denis ex ordine plagis
 Vnde freto in medium dia virtute refecto
 Transgressi, & manna pasti perlustra bis octo
 Manna mellito, donati lege, secuti
 Per deserta sacra lumen mirabile flammæ,
 Atque Arca docti per certa oracula fulua,
 Qua flumini Iordanis iter patefecit, & altos
 Strauit Hierichine muros portabilis Orbis,
 Capta philisteos afflixit clunibus hostes
 Idolumque Dagon iuxta se strauit arena,
 Truncatumque solo liquit, temploque locata
 Denique magnificis constructo sumptibus usque
 Dum Christus Regum Rex templo visus in ipso
 Impleuit veteres manifesta luce figuras.
 Hec tellus Iudæa tamen vix lata videtur
 Millibus octodecim passum (cum millia passum
 Sunt hora hic unius iter) Iordanis ab amnis
 Egressu versus medium mare, longa secundum
 Littora septenis sexagenisque, quaternas
 In partes diuisa suas: quæis nomen Idumæ,
 Atque Palestina est Iudæa, Samaria regnum,
 Et Galilæa simul. moderato climate præstant,
 Frigore non hyemis nimio æstatisque calore:
 Omnigenis hominum, ad commoda rebus abundant,
 Et cicurum numeris pecudum, pecudumque ferarum,
 Qualis aper, caprea, lepores, perdixque, Leones
 Atque boues & oues, ceruique, lupique, camelis,

Et

Et pratis rivis que scatent, dulcedine lactis,
 Et quæ grata adeo nobis opobalsama sudant
 Pistacia & Mastyx, & amygdala, Cedrina sylva
 Atque Abiegna simul, simul atq; Cypressina frondent,
 Aerie quercus, ficus, palme atque racemi.
 Metropolis Solyme triplici circumdata muro
 Mole gravi lapidum ferro plumboque coacta,
 Quorum unus sexaginta, totidemque secundus,
 Extremus turres nonagintaque tenebat
 Hic structura sacri genuino ex marmore Templi
 Angusti, ingenis toto memorabilis orbe,
 Qua tamen in cineres terris aquata resedit.
 Hic Hermon, Thabor, mons Libanus atque Sione.
 In Thabor roseo Christus resplenduit igne
 Circumstante pari vatum se Mose & Elia,
 Quorum hic quingentos occidit valles Baalis
 Sacrificos media frustra miracula luce
 Poscentes casuri ignis desidere in aram
 Portantem bonis extra caui, verum Illico Elias
 In bouis è calo flammæ prece seuocat artus,
 Ille pedo mirabilium patrator, & aure
 Dignatus sermone Dei, specieque videnda.
 Hic asphaltites mare mortis nomine dictum
 Pentapholi in cineres caelesti benigne redacta.
 Hic Iordanis adhuc, refluxis qui fluctibus aluco
 Persiccum transire vadum permisit Iuda
 Progeniem præcunte Dei feliciter arca,
 Qui tandem caput abdit humo, cum transit æquor
 Ante quadringentos Saracenos expulit annos,

Postquam regnarant totidem hic & pluribus annis,
 Dux Godefridus Bullonius, ob data iussa,
 Concilio in Clarimontis factumq₃ statutum.
 Post septemdenos Saladinus Persa receptam,
 Moxq₃ amittendam, Christi₃ fidelibus annis
 Pluribus ambiguo certamine sepe recentam,
 Turca ferox tandem iniustus sibi vendicat armis,
 Non procul hinc Cyprus percurrit tramite longa
 Atq₃ minus lato Siculo non climate dissar
 Omnis generis ditata opibus, molli₃q₃ sati₃q₃
 Frumentiq₃, oleiq₃, meriq₃, Aluasias vina
 Aequantur, Coryandri etiam Sachrig₃, Croci₃q₃.
 Auri fulgentis, mordentis aluminis, albi
 Crystalli, nitidi ferri, radiantis & eris,
 Atque Smaragdorū viridum, lanæq₃ caprine,
 Vocē Camelotæ, coniecta deniq₃ vestis.
 Aura tamen lacuum sumis corrupta frequenter.
 Famangusta modò & Nicosia nominis Urbes
 Præcipui. A Caloteris habitatur Olympus
 Mons Graciritus Monachis, qui & rupe Synæ,
 Inq₃ habitant Lybia veneranda mapalia Patrum.
 Est Salami in Syriam traiectus, commodus olim,
 Quā Paullusq₃ urbem cū Marco & Barnaba adiuit.
 Ast Arabum vicina inter freta Persica necnon
 Inter Erythraum mare vasto, & climate longo
 Excurrit tellus: cuius pars dicta petraea,
 Altera pars felix, Desertaq₃ sertia: Mauros,
 Aut Saracenos vocitarunt, aut Agarenos
 Indigenas Syria quendam, Egyptoq₃ potitos, Perfi.

Persideq, Hispana telluris parteq, magna,
 Et Lybia, & Sicula per centum circiter annos,
 Parte quoq, Italia, qua dicta Neapolis. Indi
 Oceanine frequens infecta est insula sectis
 Pestiferis horum, Lybiaq, Australis amena
 Littora, ubi & retinent emporia clara recenter?
 Euphrati deserta iacet contermina vastis,
 Incultisq, locis, & arena puluere sparsis.
 Historicis Petraa fuit Nabataa vetustis:
 In qua conspicuum centum stat colle columnis
 Infausti Mecha Mahometis in urbe sepulchrum,
 Quicq, bibax populis & luxuriosus amena
 Vina suis vetuit, magis hinc ut robore promptis
 Ad debellandos alios usus inertes
 Romanum quaquaversum sibi subderet orbem,
 Quod parte ex magna per secula dena peractum.
 Parte sub hac mons Sina suo sublimis in auras
 Vertice consurgit, quo vix perrepperis ungue,
 Qui tonitru & flammis Mose accipiente remugit
 Iura decem Domini, quis non ea iamq, capeffat?
 At merito proferi felix pars dicta bis anno
 Rure satas segetes, gemmas & aromata multa,
 Atq, metalla simul alibi nunquamq, repertum.
 Thus Domino sacrum, modo quod miscetur ineptè.
 Zebetum, Zuen, & Adena, Medina Tanalbi
 Inq, rubro Badelmandelis littore florent.
 At Mahometistis cunctis Arabum modo lingua
 Nota sed & Persis Mauris, Afris, Pharijsq,
 Egypti populis, Syris, Indisq, alijsq.

*Schismatici quondam & nunc toto Oriente morantes
 Sub patriarchatus titulo grauiore quaterni
 His retrò iam annis fœdus rediere sub vnum
 Pontificis summi, magna que ex parte professi
 Dogma Tridentina Fidei, nam & plurima Duri
 Sub norma Basili. sunt Antonique beati,
 Dominicique patris seu Græca Climata terra
 Sive Asia in magna muris, villis que, iugis que
 Cenobia, & sedes mitraque pedoque regentum,
 Millenarum inopum domum plarumque fidelis
 Plebis, & haud vno vocitata nomine: namque
 Catholici Maronita sunt prorsus & omnes,
 Assyrius Patriarcha sua cum gente fideli
 Chaldaea nunc est, cupit vnitusque videri
 Romanis, multi conuersi a patribus Indis
 Urbibus inuenti, conuertenturque doinceps,
 Quandoquidem latè patet ignorantia Veri,
 Nestorinque seges errorum antiqua malorum.
 Nunquid amor cœli tellus Iudæa videtur
 Sancta queri? iam mille ferè sudatur ab annis,
 Sufferturque iugum graue, discernique profanis
 Vix bona, vix possunt à falsis veraque, certa
 A Dubiis, iussa a vetitis, & noxia prauis:
 Nec calo nec spes terris apparuit vlla.
 Cœcane colluies errorum hic omnia vastat?
 Nonne Asbra totam, terramque inuasit Iberam,
 Qua depulsa tamen regum virtute potentum?
 Ast ego cur tanto iam desolata relinquer
 Tempore? Tentatum quid non sine vulnere, quando*

Tot

Tot reges pietate graues, tot robore citari
 Heroes, tot militie Cælestis alumni
 Tentauere aditus, & multo utrimque profuso
 Sanguine victores aliquo, victique vicissim
 Tempore me tutam nullo munimine forti
 Reliquere auda vastandam in sæcula genti,
 One oculos auerte tuos ter maxime Christe,
 Ast etiam pro plebe tua iam mitior audi
 Orantem, quod te precibusque Ecclesia tota
 Flagitat infernus ereptum sancibus orbem,
 Condecoratum ortu, signatum sanguine & empium,
 Morte tua, Fidei vestigia rara tenentem
 Aut dubia, ô tandem pacatum subiice cultu,
 Seruitioque tuo. vaneſcant monſtra Deorum
 Ocyas, atque uni tibi cuncta creata ministrent,
 Te reges, populiſque ſciant, venerentur, amentque
 Te timeant, te perquirant, tua iuſſa ſequantur,
 Et tua in his terris Eccleſia ſola triumphet,
 Sola tuas leges cunctis monſtretque, feratque.
 Perſia lata quidem remanet, ſed latior olim,
 Quamq, annos intra centum rex Turcicus armis
 Diuerſis vicibus non parua parte ſubacta
 Imperio adiecit, quicquid protenditur inter
 Euphratem, rapidumq, Tigrin, tum quicquid & inter
 Tauriſum iacet, & Derbentum in finibus ampli
 Caſpiaci Pelagi, & quicquid tridui eſt iter ultra.
 Tauriſum ſtructa ſtabilitum fortius arce,
 Urbibus & magnis Caramita, Orſoque potitur.
 Perſia Caſpiacum verſus mare terminat Orſu

Flumen nonnullis Albanum nomine dictum,
 Quod cum transgressus fuit annos circiter ante
 Centenos Zagataiorum rex Tartarus, ipse
 A Persa magno est victus certamine rege:
 A Mogorum loca vasta secant & culmina regno,
 Mutua que impediunt horum certamina regna:
 Persicus inde sinus spacio determinat vno.
 Vixit Asia quondam decoravit Persica regna
 Cyrus, & adiecta Cambyses fortiter auxit
 Aegypto, donec Darium tempore paruo
 Vixit Alexander, triginta quodque ducentia
 Vix annis steterat. Sinus est qua Persicus, omnis
 Quorumcunque, ferax regio est ad munia vitæ
 Virilium propter sibi commoda flumina, quorum
 Est Budomirus clarissimus, inq, frequentes
 Deductus riuos ad agros, segetesq, rigandas.
 Caspiaca est simili causa quoque fertilis ora,
 Temperiem propter auræ: pars cætera sicca,
 Næ vel aquis fluij, lacuumue rigentur amenis.
 Præcipua hîc Urbes Bactrorum Istygia princeps:
 Nunc alij Bactar dicunt, aliq, Charassin.
 Margiadum meliore solo caput Indion extat:
 Isebum dixerere solum: dein Paropamis,
 Quam nunc Candaharim, Amblestamue vocarunt
 Candaris caput urbs eiusdem nominis. estq;
 Ob Mercatorum Catai, Indiadumq, frequentem
 Concursum celebris. Sed Erim caput Aria feruat,
 Pronentiu nomen nactam a felice rosarum.
 Ipsa Parthorum caput est Hecatompyla quondam,

In qua Carmeli fratrum ordo tenet noua claustra,
 Ordinis ipsa noui olim fundatrice Teresa:
 Queis extirpandis centum accessisse feruntur
 Sacrifici Regem falsis prætexitibus usi,
 Atq; reiecti ideo, fratres fidiq; reperti.
 Non paucis felix Carmania portibus Urbem
 Nominis eiusdem retinet, celebremq; capetis,
 Et pannis factis auro, argentoq; nitente
 Nobilis est & Eor: Susiana nec caput impar
 Custra viget vincit cunctas pulcherrima Sira
 Persepolis quondam Persarum Regia dicta,
 Instinctu Scorti flammis que tradita iussu
 Regis Alexandri, postquam ebria femina vino.
 Sic vino perijt, que victa supersuit armis.
 Milliipane tenet modo sexaginta focorum,
 Piniferos montes, & syluas quercubus amplas,
 Quas tigres, quas panthera truculenter oberrant.
 Gens Turcis morata magis, studiosa medendi,
 Astrosum, vanaq; artis, manuumq; laboris
 Artificum, culta delectanturq; poesi,
 Euaduntq; sua lingua plariq; disertis.
 Inuiolata patrum retinent & fœdera fratrum,
 Inque suo pretio stirps nobilitatis habetur:
 Nec regi fratres suspecti sine perosi.
 Nec veluti Turcis vxorum abiecta videtur
 Conditio, peregrina quibus commercia stricta
 Lege vetant: quiuis humaniter aduena semper
 Excipitur: magno est texerina Holoferica in usu,
 Quam Syriam, quam Regna orientis ad omnia mittunt.
 Esco

Eſca Pyri. fructus ſylueſtris, vel terebynthi,
 Et quercus quondam fuerat: tum panis & vnda
 Vulgaris, parcuſque cibus, pariterque ſalubris:
 Nec margaritis, nec aromatibusque carebat,
 Mercatura frequens: nec adhuc caret: eg, propinqua
 Trina camelorum genera huc adducta videntur.
 Geſtores hominum minimi: duplexque ſecundis
 Eſt gibbus: reliqui vel pondo mille ferendis
 Sufficiunt, leuis impenſa, magnique laboris,
 Permodicique cibi, nam per deſerta diebus
 Sape quater denis oneratis ſumitur hauſtus
 Quinto quoque die: rami ſunt pabula & herba.
 Nil de tormentis, munimentisque laborant,
 Tutandique modis oppugnandique ſeueris,
 Quamuis non deſit claris equitatus in armis.
 Turcarum ſuperat concordia maior inermes,
 Nec facile in gyrum propter loca ſicca coactos.
 Orbarat ſeſe rex, veſtigalibus ultro,
 Quamodo ſupplentur decimis ex fructibus & que
 Minaris, Mercatorum, artificumque tabernis,
 De quibus erectis aſ pendere quiſque tenetur,
 Priuati & iuris donis, & publicè agrorum,
 Terrarumque opibus, quas ſub ditione reſeruat,
 Quique ducum pollent & Regum nomine, & ipſum
 Tutorem agnoſcunt, quales dux Faris & alma
 Candaharis, reges Macra, Guadel, atque Patana,
 Ditis & Armuſii, quod Perſicus ambit aperta
 Fauce ſinus forti munitumque arce propinqua
 Luſitaniadum Regis quibus ere tributa

Annua

Annua solvuntur. Mundi Vrbs hac gemma quibusdā
 Dicitur aduectis ex omni littore mundi
 Mercibus ex Eraco, Mauris, & diuise China
 Rebus aromaticis, Hispana è naue corallis,
 Tartaria musco Rhebarbaricoque: nec inde
 Margaritarum piscatus longius vber
 Distat, ubi in pelagi demittunt grandia fundum
 Saxa ligata graues ad funes, unde ligatus
 Fune pedem saxo fundum descendit ad imum,
 Et Margaritas postquam inuenit, atque reponit
 In sacco, desert in nauem funere retractus.
 Hic mercatorum studium est quoque gesta legendi.
 Hic caua sub terris gelidis stagnantia lymphis
 Balnea delicias reputant vrente calore
 Aestatis nimio. licet ad Babylona marina
 Hinc exire via, quamuis vix ipse frequenti
 Classe sinus teritur, litus solumque secundum.
 E Babylone dein terrestri calle Damascum
 Per quadraginta ferme intervalla dierum
 Cum mercatorum, qui conuenere, cohorte.
 Explorata suo tractuque & limite nondum
 Tartaria est: ex qua Dux Tamberlanus in omnem
 Persidaque atque Asiam belli diffudit habenas.
 Attingit fines Turcae, Persaeque, Chinæque
 Et Mosconitæ. postremis namque duobus
 Regibus egressus interdicentibus ora
 Tartariae vix scire datur moresque, situmque
 Extremosque maris fines, de quibus modo pauca
 Enarrant Batani, quos gens Trognasia, quosque

Samo-

Sarmidae habitant: veteri at scriptore petitem
 E Paulo Veneto vix dignum promere duco
 Incerta tanquam fidei, tamen hisce Chinesse
 Imperium cessisse satis testata vetustas,
 Et quoties bellum graue Turca fidelibus infert,
 Vix sine Tartario hoc equitatu, & viribus unquam
 Attentasse feris, Moscuitas quoque eorum
 Sape laceffitos armis ad Caspidis equor
 Amisisse sitas vrbes, repetisseque multas.
 Extremo Tanais fluuioque Borystene clausos
 Prepositos vocitant nostris ditio propinquos,
 Hos ultra dixere Scythas, alioque Zagatos
 Nomine, qui ad fines porrecti montis Imai
 Ismaelitarum censei stemmate gaudent
 Inque habitant hordis communibus utpote dictis:
 Dicti & Hamaxobii carris, Rhedisque vagantes,
 Mutatis persapè locis, ratione nec ulla
 Munditie, iurisque habita, fideique vetusta,
 Quamuis nec sterilis regio est, nec rebus inanis
 Sive voluptatis, sine utilitatis amicis.
 Ante annos aliquis viginti scripsit amico
 Pannonie Regi Princeps sic Tartarus, alto
 Magnorum Regi Dominorum in rure fideli
 Frontem inclino meam Magnus Cham Karakiteris
 Magna Horde, Turca huc nutu cum fratre Leucro
 Et reliquis Ducibus veni, qua Prutenis amni
 Miscetur Cocora fluens, ut vindice bello
 Damna refarcirem VValachis illata recenter,
 Atque horum Ducibus delectis sede Ducalis,

Vig.

Utq; luant Kosacci hominum trans perfida Nestrum
 Gens penitus deleta. Zamoscius adfuit ergo
 Dux, rex magne, tuus facturum talia spondens,
 Idq; peto, cupioque ratum pro federe nostro.
 Ast obseratis Chamoscripisse Polonus
 Fertur epistolijs, nonnullis munere misso,
 Sedatisq;ne vetus pactum renouasse Kosacis,
 Nuper ut & factum cum Turco Principe pacis
 Federe composito, duraturoq; per annum.
 India nota tenuis vix quondam nomine, centum
 Nunc annis patrefacta fuit victrice potentum
 Lusitanorum (est ut fama nouissima) classe.
 Nunc modicis subiecta fuit, nunc Regibus altis.
 Et validis, qualis Mogorum Rex obtinet ingens
 Imperium bello victis, vel sponte coactis
 Dedere se, & regnum triginta Regibus, & iam
 Narsinga regnum, qui dicitur Idalcanus,
 Inuasit quinquaginta cum millibus, atque
 Centenis equitum, peditumque, & mille elephantis
 Turritis, quorum premunit lamina frontes
 Ferrea, virimque ferox longe proboscidis antra
 Pugio, sed iaculatores caua terga quaterni:
 Qui cum tormentis praecedunt fortibus agmen.
 India plus media cessisse his parte videtur,
 Qua Gengisq; Indiq; intra vicena fluentia
 Fontibus immensis spacijs virimque relictis,
 Et promontorijs Comerinidis, atque Malacca
 Excursu vasto protensis aquor in amplum
 Hic in Cambata, China se sinibus ille

Miscet

*Miscet aquas Pelagi. populi sunt inter utrumque
 Subnigri varia plerumque superstitionis,
 Idoli veneratores, formaeque creatae,
 Atque Arabes, alio dicti qui nomine Mauri,
 Qui lucrosa maris propter commercia quondam,
 Inuasere diu hic urbes plerasque marinas,
 Et Mahometista cum Iudeis recutitis.
 Cuncta tenent memori facienda, sciendaque mente
 Litterulis vacui, atque rudes: potiusque reguntur
 More suo, quam lege stata: non culmina sumptus
 Structa nitent Maure praeferquam & gentis Iberae:
 Nobilitas Urbes extra murisque, cauisque
 Castra habitant fossis munita à voce vocati
 Caimales: caso digiti periuria damnant
 Articulus: est capitale manu spoliare peritum
 Artificem: claustris domuum custodia rara est,
 Dum raro mala furti vigent: mutantur eodem,
 Quo spoliant alios membro: sequiturque parentis
 Sortem quisque sui: nec ad altum transitus vlli
 Concessus maiore gradu. est & arator honori,
 Cui domus annonam regalis sufficit, ergò
 Liber ab exactis aliis, ob stare videtur
 Barbaries Fidei ac vxorum copia nostra.
 Temperie pollent auro gemmisque decoris,
 Quales Sapphyrus, Adamas, Amethystus, Achates
 Et Calcedonius, Carbunculus, atque marinae
 Insignes Margaritae: thus arbore multa
 Manat odoriferum, piperique & aromata multa,
 Diuersa & voluctrum genera, ac incognita nobis,*

Et

Et phasianorum, & perdicum copia, & ingens
 Est Gallinarum pecudum cicurum, atq; ferarum,
 Et piscis, casei, lactisq; & mellis, orizæ:
 Omnis ab his extat communiter India diues.
 Lata quadringentis, sexcentis longaq; leucis
 Est Mogorum regio, vltior quam claudit ab Euro
 India non procul attingens Chinensia Regna,
 A Borea mons Cumæus vel dictus Imaus
 Antiquis, longisq; iugis visendus, & altis:
 Ad latus occidentale vastum mare portibus aptum
 Cambarata, oge, Barota, atque inde Curata,
 Quamvis hisce frequens latet undiq; scopulus undis,
 Catorumq; natant ingentia monstra per aquor.
 Sex & quinq; patens percurrunt flumina regnum
 Maxima contingens Curata Mœnia Taphu,
 Dein Hornada potens Barota littora, Chæmbet
 Susceptus Tamone, suis qui deniq; Gangi
 Permiscetur aquis, cui Vengala climata primum
 Principium dederunt, & qui voluuntur in Indum
 Sex amnes Catamul, Chenau, Rhæa, Zecba, Rebethus.
 Sunt multi ad borei fructus, sâpidique, quibusdam
 Inq; locis vna, tum Persica, Zizipha, mora,
 Cassia, Zingiberi, Piperiq; & aromata multa,
 Cybrea nec desunt Medica, & Massilica mala,
 Diversi generis, mercaturaq; lucrosa,
 Turba caballorum, tum Serica, & aurea vestis,
 Sericag; auratis filis intexta tapeta,
 Rex subodoratus falsos, planeq; prophanos
 Errores Mahometanos exosus eorum

Fana vel aqua solo, vel equilia reddit equerum,
 Tractantq; sacerdotes humaniter omnes,
 Ignati quos ordo ferox has misit in oras,
 Iudicioq; suo legem sacris approbat almam.
 Regius ethereo thesaurus ab igne liquatus
 Persimilis rivis terram madefecit & aulam:
 Regnator China quoque circa tempus idissum
 Ante suos oculos immensa Palatia vidit
 In cineres redigi. Quis non te Numen honoret,
 Qui cunctis populis cunctis dominare Ty annis?
 Quis prater te sit summo dignandus honore?
 Vana superstitio miseros delusit agrestes
 Esse bonum ut summum reputent in Gange lauari
 Quo centena hominum non raro millia currunt,
 Celestem auxilio capiant ut Numinis aulam
 Donatis opibus longoq; labore viarum,
 Docti Arabum lingua, quia lex hac scripta prophana
 Utuntur, sed plebs Persarum ratione tota
 Quod pelagi ad fines, chinaq; ad climata manat.
 Mandaoam dubites an Urbem an dixeris orbem?
 Brachamanis Cambaia ferè est habitata iunctq;
 Adibus hi nunquam vescuntur carne, sed aiunt
 Esse nefas magnum pecundi interrumpere vitam.
 Quinquaginta implent interdum hinc serica naues.
 Guzaratæ potens populo, gaz, isq; putata
 Indica est Memphis. Madabar provincia Regni
 Cambaia, cuius sitaq; urbs Campana celebris
 Monte quidem summo, medio qui est equiore campi
 Erectus sensimq; assurgit clarus in auras.

Osc.

Occupat Hispanus castrum modo forte Diense,
 Quod frustra quondam tentavit Turcica classis.
 Cambaij ingenio cuncti pollere putantur
 Ad mercatura studium lucrosius apto.
 Præpollet Narfinga, cui rex unus, ora
 Fertilitate alijs, quam solis perficit ardor
 Calfaciens undas summis ementibus oras.
 Rex belli Ducibus regiones diuidit amplas,
 Redditumq; duas partes permittit habendas,
 Delectug, habito se fida an cura, quotannis
 Discit, ut & numerus bellantium constet, ut equæ
 Premia mox fidos, panæq; sequantur inertes:
 Et pace & bello Nairis stipendia soluit.
 Possidet & solus syluas sola, rura in yneras,
 Qui mos Indorum reliquis quoq; regibus, undæ
 Et Gangis venalis ei ceu sacra tributo.
 Huic Regi bellum fuit Idalcane propinquo
 Cum duce, qui tot equis & onus portantibus amplum
 (Bubalus inter eos numero non defuit amplo)
 Iumentis, nec non Elephantis, militeq; omni,
 Veste ex Gossypio solida qui tectus, & unâ
 Præmunitus erat contra ternaculis hasta
 Præpilatam aciem: nec deerant scuta vel arcus:
 Reddebantq; latius tutum diuisa per alas
 Missa, continuo quorum sermone rescitum
 Dererum, bellig; statim: numerosaq; turba
 Auxiliaris erat lyxarum seu famulorum,
 Artificumq; & aquatorum, pecorumq; bonumq;
 Vsq; viderentur flumen siccassee bibendo.

Nec tam armis hostem, quam vicis fortibus ausis
 Primoq; ostentans se fronte, palamq; profatus,
 Malle, ut de caso quam victo iactaret hostis.
 Qua non voce parum miles in praelia tractus
 Obtinuit pradas, tormentaq; grandia victor.
 Rex Calecutanus Samorinus dicitur olim
 Cum Lusitanis bellans terraq; mariq;
 Nunc victor, nunc victus erat: plebs viuit oryza,
 Palmetisq;, quibus panem, potumq;, ratisq;
 Perficiunt funes, pisces, pecudesq; nec absunt:
 Zinziberis datus portus, piperisq; tributum.
 Nobilitas Nauris solis datur: estq; feroci
 Militie assuetum genus à puerilibus annis.
 Quilibet amorum generi se dedicat uni,
 Cui se aptum reputat, præcellere possit ut ipso.
 Mire agiles usq; pedum, armorumq; rotatus,
 Nec fugiendo minus, quam congregiendi timendis
 Et cæli clypeis ictus extra omne periculum
 Se statuunt: ineunt vix pugnam cominus unquam,
 Ni vis, aut præsens vincendi suadeat ansa.
 Non impune licet prope eos accedere cuiquam:
 Aduentusq; sui famulos præmittere semper
 Pracones soliti, moneant qui cedere quosuis,
 Aut aliò vertisse gradum: non vrbe morantur,
 Ast habitant densis stipatas sepibus ades,
 Et diuerticulis, umbris nemorumq; minutis
 Præcinctus: Pyrio præstant & pulvere nostris,
 Fundend' q; feru, postquam didicere, sclopetis,
 Utendiq; modis: gladiatorum argentea pendet

Lamina

Lamina de capulis, quæ pro clangore tubarum est.
 Præter at hoc regnum quoque sunt Malabarica plura
 Cocinum Lusitana munus arce,
 Et Cananor, Tananor, Mortingua, Badara, Coilan,
 Ora Parauarum, à gemmis quæ nomen adepta
 Piscaria inuentis, Christo ut se dedit uni,
 Excussisse iugum Saraceni dicitur hostis.
 Insula Zeilanus Mauris Tenarisa vocata
 Delicioso solo, vino prædines amano,
 Præpollens aura, pomis & aromate plena,
 Affrabrè factis opera nec inerte metallis,
 Mameticos reges, gentiles, atq; fideles
 Obtinet, & nostratum arces Salam, atq; Columbum.
 Non procul hinc Maldiuarum longo ordine terra
 In pelago plures quam mille, satisq; minuta
 Sub Mahometano duce sunt. Goa totius Indi
 Metropolis tractus opibus ditissima cunctis,
 Atq; Sodalijs, populi templisq; fidelis.
 Mercibus excellens longè, lateq; vehendis.
 Urbs ingens Malaca suo dominataq; regno,
 Cuius & oblongum tractum mare claudit utrimq;
 Continuis nimium seruorem temperat imber,
 Terra Elephantorum gregibus pecorumque virescit.
 Scandalum hic lignum. Non commoditate marina
 Regna vigent Arachan, Chaberisq; à flumine lota
 Non opibus non plebe caret, quam fama renarrat
 Nil reliqui secus, at deliciisq; vacasse.
 Urbs est atq; potens primaria nomine eodem,
 A pelago se iungit iter quam quinq; dierum.

Grande Pegu regnum terrarum, mariq; patescens,
 Huius & Vrbs verbi, cuius struxere domorum,
 Culmen arundinibus: gemmis nitet unda Rubinis.
 Martabanus aquis portus supereminet omnes.
 Centum & vicinis & Bengala nullibus ampla
 Ad pelagum terrarumq; sita, regnoq; decora.
 Primaq; Cambaia est, laus Narsingaq; secunda,
 Tertia Bengalia, si fama creditur ipsi.
 Vix tellus ullius egens conflata videtur
 Ex Mauris, & Abyssinis, Persisq;: nec ipsis
 Ingenium, studiumq; deest ad lucra paranda,
 Textureq; operas. Capitis velamen ad instar
 Turcarum longum, sensimq; excrescit acutum.
 Alba regit talos dimissaq; vestis ad imos
 Exemplo cunctis Indis, dignaq; sequela.
 Categan, Satiganq; alii sunt nominis vrbes.
 Producunt tota ficus & Cythrea sylva.
 Sole philippinas plagas oriente locatas
 Non paucas spectare licet super aquore sparsas.
 Mandanoa his maior pauaodas, atq; Caillon,
 Subutun, Daputon, Suriacum continet vrbes,
 Ternate est laudata magis circumdata centum.
 Et sexaginta leucis, maioraq; propinqua
 Huic Luron, in qua est ab Iberis Manila structa
 Opportuna loco: mediam communiter aura
 Temperis servat versus mare nonnihil aestu
 Aut terra dominante gelu: fert omne libenter
 Herbarum, segetumq; genus, mel. Sacchara, Oryz. am
 Atq; novi generis ficus: ferroq; putantur.

Atq;

Aiq, auro pollere graui. Chinenſibus oris
Continuo huc merces in claſſe vehuntur onuſta,
Inde q, Mexicum conſpecto non minus uſu
Per mare ueluola claſſis, quam per freta ualta
Atlantis. Lybicq, maris, vel litoris Indi.
Moluca ſunt quinq, Morir, Machian, Bachianq,
Ternate, & Tidor dices ſat aromate, nigris
Et Cariophyllis orbi hinc tantummodo miſſis
Zingebere, piperi, Muſcato, aloes quoq, ligno:
At fruges reliquas aliunde requirit & eſcas.
Terra quidem ſicca eſt, ut ſpongia, & ilico ſorbet,
Sen pluuias, ſeu montis aquas. Parad ſica dicta
Hic auis Europe pretio vel nomine nota.
Eſt & arundinibus cen uas concaua forma:
Officit aurum, necem qua mercatoribus inſert:
Aut idola colunt, aut ſunt Mahometis alumni
Natura vaſtri, neque ea quicq, fidere multum.
Inter Molucas alie cenſentur & ora
Nonnullis Gilolo, Burne, Timor, Ambois, atq,
Banda, Timor rubra & alba tenet Sandalia ligna,
Muſcatas dat Banda nuceſ. Complectitur Vrbes
Et portus plures, cuiusdem & nominis Urbem.
Ingentem Burne populi candentis, amittunt
Gellantis varium, ſatis ingeniq, capacis,
Naturaq, bonæ, prouentu Camphora magno
Creſcit & Agaricum: non margarite, adamaſq,
Deſciunt. Caphuriſ manante ex arbore gummi
Camphora procedit, qua celſa cacumine, ramis
Denſa ſuis, & lata, leuſi pradurag, ligno:

Cuius & apparet melior praestantia sponte,
 Naturaeq; sata: nam quadam ex ubere vana
 Ceu nido producta suo, spontanea quadam.
 Confractus cortex durefcit, & arte, vel aura
 Candescit, nucus est Muscata quercubus arbor
 Persimilis densi, & proceri roboris: extra
 Corrice crassiculo fructus concluditur, ambit
 Ordine pellicula quam reticulata secundo.
 Exterior cortex est arboris Uber amomum
 Arboris in Zeila numcrose, stirpeg; odora,
 Multiplicata adeo, syluas ut credere possis,
 Arboris amisso renouantis cortice sese
 Annorum post tres reditus, excindere quam non
 Edicto fas regis erit. genus obtinet acre
 Zingiberi duplex syluestre, cicurg; quod aiunt,
 Hoc melius, par herba croco. Stat sola Molucie
 Stirps Caryophylli Lauri non frutice dispar,
 Et celeres fructus post prima triennia proferre:
 Occupat & syluas numero: cana cymbala flore
 Ut primum est imitata suo, clauig; figura,
 Atq; colore rubens, solisq; calore nigrandus
 Procedit fructus, lectusq; a gente virum
 Diuisus toto sensim notescit in orbe.
 Magna, minorq; laua à se paruo tramite distant.
 Iaua minor vix dum nota est & aromate felix,
 Septupla Maior quam vincere parte videtur
 Picinis morata magis, manualibus atq;
 Artibus ingenuis prompta, ingeniosa, vel apta:
 Nonnullis pedis usq; holoserica vestis ad imum est:
Absq;

Abq³ labore aliquo producunt serica syluae
Sponae sua: passimq³ viuuntur carne salita.
Urbes praecipuae Lapara, & Pandura, Palymba,
Bantamis & Sunde: nec ea pyratice sordet.
Vis piperi est ingens, auri, triticiq³, cupriq³,
Et pecorum, arboribusq³ immensis consita tellus:
Fert pedis expertes volucres, pulchrosq³ Smaragdos,
Nec quog³ Zingiberi, nec amomum & cetera desunt.
Sumatra (Taprobanam veteres dixisse videntur)
Malace vicina nimis, bellog³ molesta,
Cuius Acenanius rex (vaticinante beato
Xauerio qua gesta hora sunt praelia) pugna
Navali superatus erat. latissima tellus
Aeris ex lacubus grauiora incommoda sentit.
Est syluis late nemorosa, carensq³ satiuis
Frumentis tritici paulumq³ & prater oryzam.
Cassia, & Agaricum est, mel, camphora, cera liqueſcens,
Praecipue vulgare piper, multumq³ nitentis
Goffypij, stannum, sulphur, aes, gratius aurum,
Cuius famosa est Maraneccaba fudinis.
His fontem natura dedit res (mira) petrino
Exundantem oleo, quae dicunt Balsama quidam,
Ardua visuntur montana cacumina, quorum
Faucibus eructant flammis nonnulla stupendas:
Ingentes, aptiq³, ad praelia sunt Elephantes.
China patens regnis populosior omnibus orbis
Hinc est cincta mari, sed arena & montibus illic
Et muro, quadringentis quem extendere leucis
Italicis dicunt, ne gens innuadat, ut olim,

Tartaria: Regno tantum rex imperat unus
 Nec cum gente sua ad dominatum, sceptraq; anhelat.
 Alterius populi: nulli sese arce videndus
 Continet in gyrum muro sextuplice cincta
 Pequini versim boream hostibus urbe propinqua.
 Qua sterili in fundo trahit ad se regis ob aulam
 Omnia. Nanquid fuit olim regia muro
 Munitum triplici, cuius murusq; secundus
 Octodecim Italicas leucas tenet. ipsaq; maior
 Regia Pequini. platea latag; suog;
 Ordine directæ, simili sibi non tamen alto
 Culmine coniunctæq; domus: Custodia nocte
 Quas servat. Velis fert gestatoria cella
 Velatos Pequini equidem, ne ventus arena
 Inijciens oculos ladeat: alsbiq; decoris
 Gratia honoratis licitum, sed præter amomum,
 Ac amber nil fert hic orbis aromatis ultra.
 Omne quoq; artificum genus Europæ vel aquas
 Munia vel vincit: labor atq; pecunia certant.
 Pauperies probro est: vitantur & oria: patriæ
 Munia quisq; sui sequitur. ratiūq; superq;
 Structarum ripas domuum, pecudumq; aviumq;
 Altilium grex innumeris: stipendia merent.
 Innumeri, ad centena decem quæ millia crescent.
 Imperio directæ graus stat luttare classis
 Equoreo: genera observant tria iudiciorum.
 Dant Mandarinis nomen prætoribus acri
 Cum flagro in vicos & precedentibus armis.
 Ut fugiant, subeantq; domos cinesq; canesq;.

Multis

Multa nitent delubra locis & montibus ampla,
 Ast Europæi sumptu, specieq; mirora:
 Uq; colant unum dominum plariq; Tonantem,
 Diverfos habuere tamen Diuosq; penates,
 Quos & inexoratos crebro verberare pulsant:
 Diuersa populis scella: lateq; parescunt.
 Dæmonij fraudes, cultum quod Numinis ambit,
 Falsorum vatum commenta frequentia stridunt.
 Quæ noua sunt nobis, Chinis antiqua fuisse:
 Non desunt tormenta alias disposita per artes.
 Grammata scribendi fuit ars antiqua typorum,
 Vnoquoq; suam verbo seruante figuram.
 Sint diuersa licet varijs idioma terra,
 Vnica communis tamen est plarumq; peritis
 Nota statû iuris, Sophiæq; labore perenni.
 Artibus eloqui, qui nanciscantur honores,
 Inuigilant, quorum nullo corrupta fauore
 Atq; dolo perstant examina digna sequela
 Forsitan & nostris, cum munia sacra, prophana
 Distribuenda forent, aut si male gesta mereri
 Censuram grauiorem alijs penamq; putata
 Theiologi nostris, si quisquam examine Chinus
 Spe cecidit, decies conatum iterare licebit:
 Ergo velle nihil vel summa tenere videntur.
 Nulla Dynastiarum, Comitumque vocabula norunt.
 Obtinet ad populi, regimen sapientia primas.
 Non mensis mantili opus est lucente liquore
 Inductis, ligni expresso de cortice formas
 Admittente omnes, & usq; lauantis
 Rursum

Rursum operam, qua intus decorant, qua cuncta forisq;
 Fascinula tritas prius induunt oribus escas
 Munditia studio, manibus ne tangere curent:
 Inserta dextra manicis utrimq; saluant.
 Laxatis: nimiq; suis in moribus extant.
 Est vestis pleriq; decens ialaris in usu,
 Arma gerit nemo cuius vel miles in urbe,
 Sine domi retinet prater ferrugine tinctum.
 Fors gladium profecturus, sed finiat unguis
 Ad summum lites raras: fuga furtis habetur:
 Nec vindicta placet: dolus occupat omnia late:
 Rex ideoq; sua dudum sese abdidit arce.
 Scriptus ab antiquo liber hic sapiente tenetur
 De morum de iudicij, de ritibus ipsis
 Sacrifici, memori quem mente tenereq; sensu
 Doctores debent. & respondere rogati,
 In quo multa Sophis non inferiora vetustis,
 Servatis quibus & virtus & gloria Chinis
 Obtigerit ratione bonum verumq; secutis:
 Auxilio idcirco speciali à Numine missus,
 Prater cuncta alibi sat a profert Licya tellus
 Poma sapore bono, nec non Secusina vocata,
 Indiacos ficus, pro oleo quog; pingue Sesamum,
 Palmarumq; nuces Indas, Rhabarbara, & herbarum
 Chinensem nostris apothecis nomine dictam.
 Quig; magistratus civiles, militiq;
 Forte gerunt, certo capiunt stipendia mense
 (Suntq; novem) nec plura pari, aut maiora sodali
 Ere, & oryzæ aliâs. privantur ob acta severa,

Mollia

Mollia siue nimis, violatam aut munere legem.
Ordo magistratus inter se pulcher, honoꝛq;
Maiori datus, obsequiumq; abs inferiore.
Est vltra Chinæ itala par climate tellus
Laponia adiunctis binis Ximo, atq; Xicoco,
Quæ Ximo duplo minor est: nec climata coram
Pauca iacent dispersa mari. Laponia reges
Mutant persæpe suos, quia gloria cæca
Infesta est paribus, maioribus inuida semper:
Sæpe intestinis visa est ardescere bellis
Certantum inter se regum. Nam & Fassila nuper
Principibus commutatis, qui deinde suosq;
Commutant equites bellatoresq;, cupiunt
Imperium stabilire suum: siue altius a se
Elatos, factos seu conditione minores
Esse suo voluit contentos ordine cunctos.
Seq; sibi egregijs donis & honore quotannis
Sistere, constanti iuramentoq; ligari,
Structuræq; nouæ, nec visis ante superbis
Arcibus, & templis ingentibus oria plebis
Fallere milibus hinc centenis, millibus illic
Additis operi. nec defuit hostis eidem.
Quabacundonus: qui & leges addidit, acres
Et sine delectu pœnas cuiusq; ferendas,
Agricolæq; ad egestatem deauserat imam:
Atq; licet toto regno fuit ipse potius,
At breue crudeli finitum cade suimet.
Urbe Meacensi quicunq; potius, honore
Præcellit, regnoq; nec alios, quæ pane minuta

Dimi.

Dimidia iam parte sui per praelia multâ
 Centenis domuum seruatis millibus unis,
 Canobys culta innumeris nuruumq;, virumq;
 Castorum in speciem, potius victusq;, minoris:
 Nonzsa nomen habent regnum vulgata per omne;
 Quis, heu, nobilitas curam committere fertur
 Natorum. Sermo laponicus arte laborat
 Exacta iam pane sua: quis sit licet vnus
 Omnibus, est idem varius tamen: arte libellis,
 Arteq;, epistolys, mulieribus arte virisq;
 Diuersa utendi non est finisq;, modusq;
 Risus inurbanus fertur: grauitatis habetur
 Moratis ratio: timidi, abiectiq;, videri
 Re renuunt, verbisq;, sua infortunia celant.
 Est & adulterys & cedibus horrida pena.
 Alea cum ludis alijs sunt furtaq;, longè.
 Vescuntur nulla praterquam carne ferina,
 Temperies morbis vacuos, vitag;, beatos
 Longæua reddit: sedant per nuncia lites,
 Quarum rarus honos, amor, & rarissimus vsus.
 Incedit plebs nuda caput: nudog;, capillis
 Sincipite effecto letatur nobilis ordo.
 Ingenio felice vigent spernente remotos:
 Auersi opprobrys, & sordibus arte lucrosa,
 Fraude mala, vestis quoq;, sunt elegantis amantes:
 Armorum studijs ætas viget omnis & ordo.
 Frigoribus, nimibus, ventisque est peruisa terra.
 Ingentes Cedri vel calum vertice pulsan,
 Materia egregijs & grandibus apta columnis.

Polles

Pollet & argento, reliquisque nec orba metallis:
 Nonnihil & tritici septembri, plurimum oryzae
 Falce metunt: celebres Urbes sunt Laia, Bungum.
 Osarata potens orientis partibus una:
 Esse nouem sectas cuius quamcunque capebat
 Permissas Diuus reperi Xauerus olim,
 Quas verbi, factis quas extirpare stupendis
 Aggressus viteque data tunc luce puella,
 Argumentorum clara quoque luce sacrorum.
 Sed de principio primoque, unoque animarum
 Secta nihil quaequam docuit, tantummodo sedes
 Felices alias, aliasque subire seueras,
 Esse hominis eadem vetitam, pecorumque, nec ulli
 Furtum & adulterium, mendacia, vana licere,
 Si qua essent alia, quae nullus idoneus esset
 Et populo semper distracta negotia agentis
 Boni, has ordo suppleret debita vix
 Subsidia accipiens, nulli dare dona coactus.
 Quo magis conuicta his gens credula, voce Beati
 Xauerij fidei spectare, probareque lucem
 Caput, in inferno redimendis nulla futura
 Tempora testantis, rerumque extare parentem
 Omnigenum Dominum, sed praecipueque animarum,
 Quarenti populo, rerum Numenne bonarum
 Principium fuerit pariter, pariterque malarum?
 Anne bonum sit idemque malum? Xauerus unum
 Et summe his ait esse bonum. Cur ergo Satanas,
 Terrigenaeque mali, aut cur, aiunt, hosce creauit?
 Numen, ait, fecisse bonos, culpaque suamet

Eua fuisse

Evasisse malas, aeternaque damna referre.
 Quae unt, cur falli sinat à Cacodemone, cur non
 Fecerit accensos fidei, & virtutis amore,
 Nec sceleris cupidos? natura liber ad utram
 Expeteret partem satius, inquit, homuncio pugne
 Instrumenta gerit, sibi quae victoria constet,
 Si volet, esto sicut vitio primaeva parentum
 Atque malo cultu labefacta parumper honestas.
 At cur aeternos, referunt, damnantur ad ignes?
 Ille refert: Domini est Maestas tanta supremi,
 Tanta quoque in cunctos bonitas effusaque singlos,
 Lasa sit ut meritò vindex in spernere prompto,
 Ut quodcunque ferunt, meritò tolerantque, ferantque,
 Parte licet pena miseris vicumque lenatis.
 Si Deus est aequus, replicant, cur tempore tanto
 Japonis ignotus adhuc? quia scilicet, inquit,
 Cunctarum legum lex antiquissima nostra
 Insita natura, quam iustam ut quisq; secutus
 Sine remordentem facta, aut ratione monentem
 Vltiore foret, melioremque luce beandus,
 Qua spreta quid miremur subisse gehennam?
 Barbara si hoc sentit, quid natio iure polita?
 Secta supercilium demisit Bonzia, dictis
 Nilq; referre potens obmutuit, atque quiescit,
 Assensere alij tam magna & vera docenti,
 Vixque duomenses ierunt, quin fonte sacro
 Sint capita in catum Christi quingenta redacta:
 Quae Patrum interitum miserantibus, eripiendi
 Scire modumque simul cupientibus, inquit obortis

Hic

Hic lachrymis, tantò ut referenda impensius ipsis
 Gratia sit Domino pro tanti luminis ortu,
 Lenirentq₃ sua spe fortis damna aliena,
 Mitiget ut virtus tolerandi hoc omne necesse.
 Hinc versi ad partes quarendi deniq₃ plures,
 Que mundi sit forma fitti, quis solis cunctis
 Cursus, et astrorum, quæ stellis esses origo
 Crinitis, ventis, fulgetris, fulminibusq₃,
 Grandinibus, pluviiis, niubus, Xauerus arte
 Septuplici generis causas promebat abundè,
 Et desiderio fecit satis ista rogantium
 Ingenium peregrini hominis, Sophiamq₃ stupentum:
 Famag₃ tunc fidei clarescere capit ubiq₃.

K

Sphæ-

Sphæra Terrestris.

LIBER IV.

Tentatum est Asia iungatur ut Aphrica crebro
 Perfossam vanaregum molimine frustra,
 Qua non Sina procul mons legis conscius alta
 Spectat Erythraum mare longo tramite ductum,
 Atq; virumq; vadis & operis rupibus arctum
 Admittens raras per certa pericula naues.
 Hoc sexcenta pio transibant millia Mose
 Isacidum Duce, cum percussum staret virumq;
 Imperio virga mure impenevabilis instar:
 Quod Pharaos ausurus cum plebe Tyrannus idipsum
 Conclusus fato reperit non usq; regressum.
 Nec procul hinc Nilus Congi confinisbus auctus
 Imbribus assiduus, niuisbusq; ardore solatus
 Egypti facundat agros, cum creuerit vlnis
 Sexdenis: minus his crescens sationibus aufert
 Tempus, agris triticum succrescit, auena siligo,
 Hordeaq; & faba: numeros reperere, Mathefi
 Additi fuerunt veteres, artiq; medendi,
 Urbes Egyptum plusquam coluisse ducentas
 Fama vetus memorat, quarum Tentyra celebris
 Insula quam claudit, stadiis circumdata centum,
 Atq; quater denis Thabana, Diospolis urbsq;

Dicta.

Diffa, & Alexandri nomen quæ principis ambit,
 Atque Pelusiaca, & Babylon, vestigia seruans
 Non procul à Memphi, quæ leucas continet ordo
 Circuitu, necnon Heliopolis, atque Syene.
 Hic & inextricabilibus potuerit Meandris
 Institui Labyrinthi: hic in nubila aucta
 Pyramides quatuor distantes Vrbe Cairo
 Millibus infans tot Regum sumptibus atq;
 Assiduus hominum sudoribus: vi quoq; testes
 Segmina per gyrum lapidum congesta supersunt,
 Ad sublime gradus quinquaginta atque ducenti
 Quinque alti pedibus singli: gradibusque quater-
 nus
 Angulus ascendit tercentium, & his duodenis.
 At quinquaginta statio suprema virorum est,
 Unde ad radicem nec iacta sagitta veniret.
 Maiores hæc sæcla duas, aliasq; minores
 Conspiciunt: quatuor saxum id durabile leucis,
 Unde quidem hæ, pluresq; alia consistere possunt.
 Historici hic veteres sphynxis statuere Colossum.
 At Nilus binis sese in mare cornibus infert.
 Huic Damyata frequens, & portu nobilis ipso
 Mercibus & diues, Rastumq; adiacet illi.
 Littora plura legens veteris Carthaginiæ arces
 Reliquasq; rudes, operoso & fornice structos
 Cernis aqueductum, quorum creuisserrimis
 Tunetum fertur Mahometis legis Asylum,
 Quod Carolo Quinto fuit expugnabile quondam,
 Cui cessit pelagi prædonibus inde fugatis.

Barbarica hic Lybia est (namq; ut commune sit omnis
 Hoc nomen terre, proprium tamen hisce moderno
 Tempore perdurat) quatuorque partibus extat.
 Exterior Lybie, proprio Aphrica nomine dicta,
 Atq; Cyrenaica, & Marmarica clauditur istis.
 Aere diuerso plebs vititur: hordea panem
 Pista parant, quia non est feta filigine terra.
 Cybrea non desunt, numeris & dadylus amplis,
 Pruna liquensq; oleum, mel, sacchara dulcia, ficus,
 Simia, mustela, Leopardus visitur, acer
 Et leo, squamigerusq; draco, ut proueria dicunt:
 Aphrica feta feris per sicca vagantibus arua
 Visa noni est quiddam semper portare vetustis.
 Algerium sequitur firmatum tempore longo,
 Algerium pyratum seuissima sedes
 Captiua adremos ventum plebe fideli,
 Indignisq; modis adigentum ad munia quauis
 Pro libitu, probris vexantum, siue necantum,
 Cuius adhuc numerus viginti millia supra est.
 Hic Telenusinum regnum cum nominis urbe
 Eiusdem, cui rex quondam dominatus Iberus
 Ferdinandus erat, nunc centum à circiter annis
 Turcigenum regi trux Barbarossa subegit.
 Hic raras urbes ac arces cernimus, omne
 Fructiferum, letumq; solum, quo sacra feratur
 Optamus Diuina fides, terrisq; propinquis,
 Augustinus ubi haud blasphemus audiit unquam,
 Nomine barbarico prob, nunc & moribus extant
 Delicijsq; suis indulgent, atq; ferinis

Inge.

Ingenijs, quicquid Mahometis secta propinat.
 Non procul Atlantis Pelago noua Fessa, versaque
 Rege superba suo, qui quondam clade nefasta
 Lusitaniaco superatore rege triumpho
 Claruit, At Fessa vrbs Mahometo templa dicata
 Hispanis spolijs habet incluta structa calumnis
 Iaspidis, atq; Alabastrinis, quibus amplius vnum
 Fornicibus multis, candenti marmore, lychnis
 Innumerus fulget campano ex ere refusus
 Romano prius, hinc Hispano ex climate uellus,
 Traditorum Arabum, ceu rumor spargitur, ausu.
 Hic mercatorum bis sex habitacula portis,
 Et vicis ter quing; vides distincta: superbis
 Regia delicijs, opibusq; & rebus abundat.
 Maroci regnum sub eodem Principe Francis
 Atq; Anglis cultam Tiridantam possidet Urbem,
 Qui ferro plumbo, stanno optima sacchara mutant.
 At opibus regni montes & pascua florent:
 Quoque remota magis habitatio regis ab aula
 Est mercatorum, hoc modo tutior esse videtur.
 Hic arx in summa Valesia rupe videnda
 Hispanis ratibus que captatinetur in ipsis
 Littoribus Pelagi, tractu Magasanag, eodem,
 Et Septa & Tanger, Arzillag, Iberidis Vrbes.
 At Lybica anfractu spaciofo Guinea vasto
 Clauditur Oceano, vario que subdita regum
 Imperio, ut Gualata est, Tambutum, Borna, Gaoga.
 Nigritas dixere nigro de flumine Cambra,
 Vel Senaga dicto, nigrum propterea colorem:

Hic & agros fluvius Nili facundat ad instar.
 Vix urbes habitant villas. plebs sparsa vagatur,
 At mercatores tantum, docti q³, ducesq³,
 In pago degunt grandi. Sol, Luna, solumq³,
 Nonnullis colitur: quidam Christiq³, fideles,
 Et Mahometigenæ quidam: Manibusq³, plicatis
 Et genibus flexis venerantur honore Toparchan.
 Despuere in terram reputarunt grande piaculum.
 Fructibus, armentis, & abundanti non minus auro,
 Gossypioq³, & oryza: baud utilis esse videtur
 Aura intemperies, sunt qui perfodere labra,
 Sunt qui caruleo, & rubro pinxere colore
 Lumina, non mihi dicendos habuereq³, mores,
 Accipiunt haustum tantum post prandia zythi.
 Arbor & his vinum satis utile mignola donat,
 Quo venit ebrietas potato largius, arte
 Corticibus pressis manante, diemq³, per unum
 Binas aut terras urnas implente capaces
 Otto vitrorum, totidem quibus accipis haustus.
 Hic triplicem vim fructus habet violacei odorem
 Nempe olei, gustum quoq³, oliui, denique flauum,
 Cum superinfusus dapibus foret ipse, colorcm.
 Melitas populos premit intolerabilis æstus,
 Sanguine ut exusto vitam retinere salvis,
 Cogantur lymphis quemuis sedantibus æstum,
 Quas quoque nos calidis morbis adhibere queamus,
 Mos quibus estq³, salem expositum diuendere ripa
 Fluminis, accedunt quo emptores, atq³, recedunt
 Deposito pretio, quantum fore creditur, auri.

Quod

Quod si ipsis satis est redeuntibus, emptio facta est.
 Sin minus, emptores pretiumq; angere recusent,
 Quisque suam mercem repetat, pretiumque repostum:
 His iumenta salem portare potentia desinat:
 Nam vel non crescunt hic gramina solis ob aestum,
 Aut si quid crescit, labefactum est omne veneno.
 Augustus tantum mensis September, & imbre
 Spargitur October. Quingentis millibus ample
 Porrigitur Borne, milij cui copta frugum,
 Et pecudum est: decimasq; ex his rex percipit omnes.
 Nuda aliqui, ut dicunt, degunt aestate, reguntur
 Pellibus in bruma: nec religione tenentur
 Numinis ullius: torus est promiscuus illic,
 Et sobolis: corpus claudum, vel pingue, macrumque,
 Aut aliud simile his dat propria nomina tantum:
 Et latrociniis, praedisq; operum vice viuunt.
 Sunt & Abyssinia valde pradando molesti.
 Anterior Lybia haec, Arabum quae Sarra vocatur,
 Nomine desertum vel Ere mi claustra notante,
 Fluminibus, riuisque caret, quae, ut plinius auctor
 Aestimat, innumeris gignendus caussaq; monstris,
 Dum vaga miscentur lacubus potantia ab undis.
 Qui referunt merces, oxerant fluuijalibus undis
 Dorsa Camelorum. Pelago est, ut fama, propinquis
 Aranegia mos est escam tantummodo propter
 Confectum os velis aperire, quod halitus acer
 Insit eis, vel mos quia nobilitatis is exiit,
 Maior honestatis cunctura in moribus insit.
 Mendaces, inopes, & proditionibus auiunt.

Addit illos: reliquis etiam commune quod *Afris*.
 Unde fides *Lybica* inuenit cognomen in orbe.
 Nubia lethiferis animalibus horrida tota:
 Visq; venenorum tanta est, pars unica grani
 In capita ut diuisa decem modica enecet hora.
 Hic superat pestes crocodilus pestifer omnes,
 Candida cui summo est nota vertice forma corona.
 Qui modicus flatu serpentes effugat omnes,
 Tactu cuncta ferit, disrumpit saxa veneno,
 Absorbere parans hominum sua sletibus ora
 Irrigat: hinc fide lacryma, falsaq; vocantur:
 Insequitur qui se fugiunt, fugit inq; sequentes:
 Proprietas vani quo significatur honoris:
 Namq; affectantes fugit, auersosq; moratur.
 Hac regione frequens, nusquamq; nocentior extat
 Scorpium extiterunt olim, qui corpore clausas
 Gestarunt vires contra quaecunq; venena,
 Qui psilli dicti docti à puerilibus annis:
 Qui quoq; pestiferis fatuus animalibus olim
 Obicere suos facturi de hisce periculum,
 Num vera de stirpe sati: quorumq; supersunt
 Reliquia. *Lybie* sacrauit grande vetustas
 Ammoni delusa Ioui memorabile templum,
 Irriguis quod stabat aquis, lustrisq; repandis
 Munitum, stadiis longum latumq; per orbem
 Plus quinquagenis, *Cambysis* nobile factum
 Excidio, cui quinquaginta millia arena
 Interiore oculos cacantis pulueris aura.
 Est dubium, populis qua causa nigredinis, extet.

Cum

Cum plures noctem quâ linea diuidit equam
 Equali attingant spacio, distentq; calore.
 Zeilanus populus Malabaricusq; praire
 Dicuntur nigrore alios: croceoq; colore
 Cuius Abyssinia est: nigros nec America tota
 Praterquam Quareca tenet. Rex Clarus & amplius
 Ruris Abyssiniae, supremi Numinis antehac
 Cum popule cultor pratoianesq; vocatus
 Imbutus veteri quoq; schismate, quod modo Cophthæ
 Egypti & Lybia se circumcidere sucti,
 Cetera Christiada, Patriarcha sub Duce sacro
 Urbis Alexandri hic abiurauere futuri
 Romano posthac fidi Patriq; gregiq;
 Fecerit ô utinam hic sicut fecisse putatur
 Inuito quamuis Patriarcha & bella minante.
 De regis regniq; statu non pauca feruntur.
 Velatus foris, atq; domi peristromate quadrum
 Ad latius inuehitur: reliquisq; est altior unus.
 Pars est argentum, pars est diadematis aurum.
 Crux onerat prægesta, ornatq; argentea dexterant:
 Responsum per multa dat internuncia tardum:
 Et degit plarumq; vagis reutoria campis,
 Interdum certoq; loco latissima tellus
 Non sterilis limi est usquam, (sachriq; meriq;
 Hordei, & è nostro cuiusq; leguminis orbe,
 Gossypij, arbores fructus, miliq; Zabuni,
 Cui nos frumenti nomen concedimus Indi,
 Mellis, cera, olei, quod Zena extruditur herba,
 Cui licet haud odor est, tamen est color aureus ipsi.

K 5

Hic

Hic elephas, Tigris, lynx, & panthera, leop,
 Per sylvas cum prole fera, montesq; vagatur,
 Quamquam grata viris non est venatio in usu,
 Nec cereris satio, proferit tamen ubere tellus
 Egremio Europa ignotas regionibus herbas:
 Sponteq; succrescunt Medoa arbor, Cythrea, Cedrus,
 Nec vinum norunt. nec torcularia servant
 Regia praterquam, & Patriarcha nobilis aula.
 Hic duplicis brumae, aestatisq; per imbris & aura
 Temperiem, non perq; gelu discrimen & aestus.
 Sunt celebres regni fluvij Tarcasso & Abantibus.
 Mutatis sunt commercia mercibus: alium
 Ponderibus solum pretiisq; appenditur aurum.
 Diva locustarnem terris damnosa propago
 Obtenebrans auram nunc his, nunc imminet illis,
 Exiliq; notas soliis, herbisq; relinquit.
 Dispersi in pagis quamvis habitacula parva
 Straminibus, cretaq; habitat, at nobilis ipse
 Genuis degit distinctum & rusticus ordo.
 Nobilitas operas nimis imperiosa retardat:
 Ing, solo comedunt mensis, mappisq; carentes.
 Est Iudaica adhuc his circumcisio in usu,
 Et baptisma simul, quamvis id saepe noverit
 Auricularis & ipsa frequens confessio multum,
 Quam non presbyteri soli, sed quilibet audit,
 Campano proq; are canum est resonabile saxum.
 Hinc caput ad viride a Sangra, Zenagaq; fluen-
 Constructum regnum, rex hic populisq; subinde
 Primores errant, quis penam aut dona reportet

Gorda

Corda laceffentes fua cognatumq; cruorem,
 Zuchalium quidam Senga dixere Tyrannum
 Barbaricum, qui à fede fua per fape remotus
 Per eadem delecto alio, cui munera dantur
 Gratui o arbitrio primorum, frugis, equorum,
 Aripedumq; bouum, villosarumq; caprarum.
 Non procul a capite hoc fparfa funt per mare terra
 Inculta quondam: fole degere columba,
 Quas manibus capere fuis, baculisq; necarunt:
 Quarum precipua eft Iacobe confita latè
 Arboribus varijs, diues fale, dulcibus undis:
 Et teftudo frequens Clypeorum tegmen adaequat
 Squamis: ad riuum magnis eft nauib; aptus
 Portus: & in fequitur Bona Vifio ibi Infula, Ponti
 Pars vbi Sargaffi condensa virentibus herbis,
 Vix vt viratibus poffint tranfire per illas.
 At fortunatas terras bis quinq; recenfent,
 Quae quadraginta à fe diftant millibus omnes:
 Quarum tres vacuae, Dominis tres, tresq; quaterna
 Hefperio parent regi fathrog; merog;
 Undantes, herba rubricant obicelide pannos.
 Eft nonagenis extenfa Canaria maior
 Iudicij fedes nec non Antiftitis aula
 Eft paullo Teneriffa minor tam vertice montis
 Ardua, fpectandam octonis ibi millibus vi fe
 Prabeat, exigua eft, fed fertilis infula Palma.
 Hinc Sexagenis Thoma patet infula paffum,
 Millibus, arboribus celfis eft confita vifa,
 Quando reperta funt, quod feffe conigit eius.

O Tho,

O Thoma Dominum ter crudelitate professo
 Aspira lucem tenebris his, quaso benignam :
 Quemq; Asia extrema docuisti ad sidera passum,
 Subsidys renouato nouis: ceu pestis & isthac
 Nescia terra, scelus, scelerisq; ignoret iniquas.
 Nec minus ue calida est aura ditata salubri,
 Te Duce, Diuini sic corda perurat amoris
 Feruor, & ad sanum reuirescant omnia robur.
 September tantum & pluit imbres Martius: undant.
 Rore leui reliqui menses: vestitq; colore
 Est ferrugineo: segetes, arbuta, racemos
 Respuit, at cucumes, melones, atq; Pepones
 Zingiberi, ficusq; capit, sex sacchara naues
 Implent: arundinibus nocuit quia vermis adestis.
 Cum quadraginta primis emiserit annis,
 Proq; quibus caseum, pelles, frugesq; merumq;
 Et plura his repetunt humane commoda vite.
 Hordea nec desunt & oryza copia, rape,
 Mentag; Lactuca, tum Brassica Petroselinum.
 Hic Hispaniola quoq; prouenit herba Batuta,
 Dicta sed Ignama his: cui cortex tinctus albus,
 Radicis niger exterior: ramosior infra
 Castaneis similis nucibus, meliorq; sapore.
 Nunc incocta, focis cinerum nunc cocta comestur.
 Sunt & oliua, sunt & amygdala, statq; per agros
 Pulchra tenuis specie viridis sine fructibus arbor.
 Dinerse generis sata: per dix, nisus, auisq;
 Psittacus, estq; virens dulci modulamine passer.
 Mistracum, Ceterum, cinesq; Urbs seruat ad annum.

In medio terra caligine nubia opaca
 Stat montis semper densum nemus, unde fluentis
 Copia aqua Sacchri satis humectatur arundo:
 Quoque magis scandit sol, hoc fit opacior umbra.
 Cancrorum genus exedit bona morsibus arua.
 Indigena partim cadent, partimque nigrescunt.
 Sacchrisera hic proprior stat principis Insula dicta
 Idcirco, quod herus Gnarus sit regius eius.
 Palma mero manante sitim restinguit acerbam.
 Hic Anni quoque, plaga Boni sic dicta, quod anni
 Principio comperta fuit piscosa secundum
 Littora, ubi & crocodilorum, pecudumque veneno
 Copia plenarum, piscesque per aera nantes.
 Obiecta est Afris extremo litore Luna
 Insula, seu, quod idem est, Magdascar, nomine dicta
 Laurentis: longa qua par tellure vel ipsa
 Italia maior seniorum quattuor unum
 Agnoscit regimen: pantheris atque camelis
 Plena feris, capris truciū armentisque leonum,
 Atque Elephantorum, & cornuorum cornigerorum,
 Sacchara, Zingiberi, caryophyllonque, crocumque.
 Gossypium profert & oryzam & Cythrea mala.
 Gentiles habitant permixtim, & Mahometista:
 Utuntur potu confecto ex mille, & oryza:
 Haecenus & decrant vrbes, vixere gregatim
 Expertes cultura agri, licet apta fuissent
 Flumina cum sinibus latis, & portubus amplis,
 Arbitrio relictā suotamen obuia cunctis.
 Et niger bis color est, habitusque decentior ipso

Ashe-

*Æthyopum: pauci sunt ex Chinenſibus orti,
 Ut reputant, alibi loca ſunt primaria pauca
 Antipara, Antongil & Manomataxa, vireſque
 Montinenga, grauis cum Maniante Meninſa,
 Quam prope ſcandalium rubrum nemus aſpicit æbra.
 Hanc inter Lybiæ, latus iacet inſula crebra
 Fluctuago vaſtata mari, ſaxis, quoq, acuta
 Innumerus viridis, nitidæq, nigræq, coloris.
 Cumq, ibi Nauarchi imprudens incuria cauſam
 Naufragij dederat, cui contradicere dicunt.
 Fas nulli, quidam compaſtis cratibus ex his
 Saluati, quidam vitam traxere nouenos
 Per menſes animum capientes agmina dextris,
 Fonteq, potantes terra emergente benigno.
 Pars mihi nunc Lybie ſuper eſt extrema canenda
 Æthyopum inferior tellus à flumina ducens
 Principium Sairo, quin ſiſ quam partibus aquis
 Distinguunt. Aiana prior, Zangeberis inde,
 Monomatapa dehinc, & Caphri, & deniq, Congumi
 Arabro hic Aiana mari Quilimania verſus
 Flumina ſe extendit, Delis eſt ubi & Adea regnam.
 Illud Guardauum verſus caput obtinet Urbem
 Barbaram, quo Cambaia, quo Nobilis Ade
 Adueniunt naues cum mercibus atq, receptis
 Carnibus annona, ceraq, & melle vehendis
 Adenam, ſed ebur Cambaiam & mittitur aurum.
 Annonæ ex Zeila portatur copia maior
 Mel, & cera tenax fruges, fruſtusq, frequentes,
 Et pecudes, & oves viginti quinq, grauatas*

Qua

Quasi pondo gestare ferunt pinguedine caudas,
 Quae nigra collo tenui, alba cetera tota.
 Visuntur, ramosa gerunt quae cornua vaccae.
 Nonnullæ rubra cornu tenere reflexum
 Ad sese qui palmum medio sub fronte locatum.
 Arar metropolis: rex Turcis ære subactus
 Hostis Abyssina victor, victusq; subinde.
 Ast orientalem Magadoxum respicit oram
 Fructiferum regnum cum eiusdem nominis Urbe
 Et multis satis, & visendum portibus amplis.
 Benotapam versus Quilimanco distat ab amne
 Zangueberis passim syluosa, profunda, palustris.
 Indigenæ prorsus contortis crinibus auri
 Artibus & Magicis Diuinandiq; nefandis.
 Sunt Mozambicum, Quiloe, Mombaza, Melinda
 Regna. Melindanus rex summus amicus Iberis,
 Cuius in urbe satis populosa mercibus vsq;
 O vtinam cali obliui nox undiq; merces.
 At vectigalis Quiloe, quamq; Insula cingit.
 In Mombaza urbem quoq; continet insula structam.
 Mozambica quidem, in qua sunt collegia patrum,
 Quaq; solet fido assignari Regis amico
 Insulam habet cinctam quingentis passibus arcem,
 Et portum tutum. Quiloe ad contermina laeuam
 Ad dextram Zephale castrum, seruentur vi auri
 Fodina, structum. pecundum hic & copia frugum.
 Europæ hyemant naues: quas soluit Iberis
 Martius à regnis, fluctu vectusq; secundo
 Americam versus vitatis fluctibus ampli

Oceani

Oceani Lybia abs ora perneciter actis.
 Inde recurrentes dicta capit alneu Urbis
 India regna iniri hinc abituras tempore veris?
 Ni cursus ventis melioribus aptus ad Indos
 Sic magis Augusto, reditusq; hinc pronus Aprili:
 Moncomugon Quiloa confine, cui additur Agan
 Nobile fodinis auri, licet ipsius usus
 Non sit, pro nummo vitreis globulisq; fruantur.
 A Monomatapa stat promontoria versus
 Dicta bona de voce spes Capbraria tellus
 Plebe vaga, carneq; humanum mandente referta:
 Veruecesq; quibus candarum pondere grandes.
 At sexaginta Castrarum milia sepe
 Spe coeunt prada, Mozambicoq; repulsi
 Tormentis aliquando ferunt cum strage suorum.
 Monomatapa tenet incundum & fertile regnum,
 Diteq; fodinis auri, gregibusq; Elephantum.
 Prompta viris ad bella manus, mentesq; sagaces.
 Idolum nullum: at tantummodo Mosimus vnus
 His Deus, atra cutis, crines capitisq; retorti,
 Cuius apud Regem pro religione tenenda
 Egerat vt Diuus Sylueria, morte necatus.
 Rite quadringentis post mille fluentibus annis
 Ac oeloginta quatuor rex inclitus ora
 Ioannes Lusitana cum classe parata
 Hinc Iacobum equitem praestantem robore Canum
 Misit, vt exploret, num quis mare versus Eonm
 Per freta nauifero pandatur Atlantica tractu
 Transitus hic Zairi deuenit ad ostia leucis

Lata octo flumini, quæ introrsum naue secanti
 Æthiopum turba nigro occurrere colore
 Indigenis Guinea forma potiore prioris,
 Qui mirabundi nitidos accedere gaudent
 Mortales lenibus donis & voce benigna
 Allecti, & nutu monstrant hæc regna tenere
 Conganum regem: quatuor cui munera Canus
 Laturos mittit: secum totidemq; recepit
 Nauius Æthyopas iurans se reddere certo
 Velle die & repetit florētis Iberidis oram: .
 Utq; fides constet dictis, idiomate paulum
 Hoc tinctos, & multa suo de rege locutos
 Rex Canum cum classe iubet deferre paternos
 In fines, regemq; nouis accedere Congum
 Cum denis, & si qua pijs occasio rebus,
 Paullatim fidei inflammare cupidine nostræ,
 Paruit: & regem regis præclara stupentem
 Culmina Iohannis fidei succendit amore
 Non tam grandiloquo mirus, quam candidus ore
 Prudenti: vacuas neq; verba profudit in auras,
 Ad regem sermone usus compluribus ultrò
 Quærentem, & fidei cupientem mystica sacra,
 Adq; eadem procures verbo, exemplisq; mouentem: .
 Qui quoq; legatos ad Regem destinat ampla
 Cum viæboris, multa palmarum vesteg; texta
 Ex folijs scitè pulchreg; (nec altera dona
 Tunc regno pretiosa magis) mittitq; pueros
 Cum patribus, qui illinc tandem baptismo tincti
 Cum patribus rediere tribus pia vota professis

L

Domi-

Dominici. Illustri natus de Stemmata Sosa
 Huic classi praefectus erat Rodericus, is oram
 Ut subiit, magno patruus mox regis honore
 Clangentum Aethyopum, sacra spe letus & vnda
 Excepit: qua, ne qua seculum mora tarda retardet.
 Ipseque, filiolusque, sacro sunt more renati.
 Felix sorte nova Sogna praefecta, vocatus
 Emanuel iam voce nova, tunc primus, in orbe
 Es nactus baptisma nouo? zelone calescis
 Amplius, è vultu quique, actibus emicat ipsis,
 Atque, horum mentis lumen satis indicat intus
 Lumen gratuitum, firmumque, & nobile robur?
 Iamne vetus damnas scelus & ludibria aperte?
 Amplius (id terra Congi rex munere grandi
 Approbat) inde locis congesta ex omnibus uno
 Inflammas idola rogo? reuerenter & alta
 Sacra Dei inuisis, strepituque, vacare tremenda
 Externo debere doces, dum strenuus illum,
 Propulsare, vetent ni nostri, cede vel optes?
 Interea legatus adit dum regia tecta
 Alter, & alter ei primarius obuius iuit
 Praefectus magna procerum comitante caterva,
 Excipiunt ciues venientem hic ordine terno
 Armati quoque, more suo. Symphonia concors,
 Quam pauci praetere modis, cunctique, secuti
 Lusitaniacas laudes, & munera laudat.
 Obfessa sonnere via: vix transitus anslam
 Fertur ad obstantem, tam densa est copia plebis
 Concurrentis eò. Solio residebat eburno

Conspicuus cunctis rex, cui caput insula palma
 E folijs contecta regit: bombycina vestis
 Ad furas à ventre fluit, sed pectore nudus:
 Cauda humeris Zebrina, nigroq; armilla lacerto
 Dependet laevo lentis orib; balcia, Sosa
 Supplice mandatum regis proponit honore,
 Rex grates letatus agit, monstrata palamq;
 Vasa, sacerdotesq; sacros miratur, & aurea
 Signatum cruce vexillum mox prout honorat
 Exemplo Sosa & Sociorum; atq; amula turba
 Momento iungitq; manus & flectit eodem
 Pene caput, moles exurgit saxea Templi,
 Quamvis materies longè fuit inde petenda,
 Quo sacris rex tactus aquis se subdat olympo.
 Interea trepidus regis peruenit ad aures
 Rumor agros populum (nam qua de fonte patente
 Erumpit Nilus Sayrusq; & flumina plura,
 Insula culta hominum triginta est millibus una)
 Excusso vastare iugo, rex, bella priusquam
 Aggreditur, statuit se, reginamq; lauacro
 Premunire sacro, sibi Ioanniq; sed illi
 Dans Eleonora sacra nomina regum
 Imperij, tum sacra manu crux tradita Sosa,
 Qua fretus (tantum praene fiducia desit)
 Sierneret infestas acies, nec vana fuere
 Hec promissa Sosa: fusi q; rebellibus acres
 Finiunt virtute metus: quem natus onantem
 Primigena insequitur: sacris qui totus & undis
 Alphonsi Lusitani sibi nomina regis

*Filioli elegit, Sandeq, reuerſus ad oram,
 Queis patris præerat inſu, ſacra dogmata feruens
 Inſtar Apoſtolicæ Doctõris tradidit, atrox
 At Satanæ tantis ſucceſſibus inuidus uſus
 Aquitimi nati regis feruente minoris
 Nequitia multos à ſanctis nutritur auſis
 Inſanis reuocare dolis. Myſteria namq;
 Sacra licet noſtro multum diſtantiã ſenſu,
 At quia digna Deo, quia conſentanea uero,
 Non contempta rudi, populog, reiecta ſuere.
 At carni quæ ingrata iubent, inuiſaq; mori
 Antiquo in uitis nimis illecebrisq; tenaci
 Inuidioſa malis ſunt, morumq; magiſtris,
 Nec vulgo tantum, uerum & Magnatibus ipſis
 Eſt uſum uirtutis iter graue, regis ardor
 Iam quog; languerat uitis pellacibus ira,
 Et monitis fractus mulieribus, obſtitit acri
 Alphonſus uirtute uigens, pauciq; fideles
 Infractiq; malis, nullaq; libidine uicti.
 Aquitimus uitioq; ſuo, procerumq; malignis
 Vocibus inuiſum patri reddebat ab omni
 Perſidia vacuum fratrem: cuius reus actus
 Miſſus in exilium ueteri ſpoliatur honore.
 Magnatum monitu tamen his meliora probantur
 Rex cuiò placatus nato ſua priſtina reddit
 Imperia: & plectit ſceleratos moribus hoſtes.
 Ille Deo gratus propalat longius eius
 Seruitium: & cunctis retineri idola colig;
 Ediclo graniore uetat, quo concita Regis*

Plebs

Plebs in tecta ruit, tanto & se fasce leuari
 Postulat, excidium ni regni malit auiti.
 Rex vocat Alphonsum, qui iusta pericula belli
 Causando, variaq; moras neſcendo paternam
 Expectat, que prona, necem. Sibi Aquitimus acer
 Interea procures magno deuinxit anhelans
 Ad regnum studio: bellantumq; agmina cogit
 Plurima. celauit mortem Patris equior vni
 Alphonsi regina parens, dum protinus aulam
 Clam monitus subeat. subiit: procuresq; fideles,
 Et ciues sermone graui monet, atq; discreto,
 Se regni agnoscant heredem pace serena
 Tectorum se omnes, & mansuetudine digna.
 Assensere prohiſimul aſensere neſaſti
 Voce ſalutantes regem. Qui rumor ut aures
 Perculit Aquitimi ſua caſtra ſub vrbe tenentis,
 Protinus inſtructo duplici agmine tendit ad urbem.
 Alphonsum tantum ſex, trigintaq; ſuebant.
 Imbellis plebs reliqua erat: quam vocibus acer
 Ipſe acuit, cauſeque monet non fidere turba.
 Irrita nec cecinit. ventum namq; eſt ubi reli
 Sub iactum, crebris hoſtes caeſtia obumbrant.
 Lumina miſſilibus. Clamore Alphonsus leſum,
 Cum ſocijs vocat, & Iacobum ſape Patronum.
 Mira cano. ſed vera cano. vix agmina ſeua
 Inuaſuri aderant, acies quin prima tumultu
 Fluſſu et attonita ſimilis, ceu fulmina tacta,
 Seq; fugae credat: quo viſo cornua rumpit
 Subſidij Alphonsus: qua turbato agmine cunctos

In celerem traxere fugam nemora auiā longē
 Quarentes, cecis se condentesq; tenebris.
 Aquitimus cippo fugiens sese induit, illic
 Capienda qui forte fera depositus, & artus
 Lasus in errorum tenebris, maroreq; vitam.
 Finijt. ast eius dux mystica sacra petiuit
 Consilio meliore simul vitamq; suāq;
 Obtinuit veniam sceleris: qui retulit ipso
 Principio pugna regem cinxisse tuendum
 Humana specie grauiores, atq; serena
 Maiestate viros, se conspiciente, crucisq;
 Insignes alios signis, & luce micantes,
 Armatos in equis acri certamen inisse
 Obtutu, & passim cunctorum lumine mirō
 Perstrinxisse oculos: quo viso viribus orbem
 Consilioq; fugam se mox capisse suosq;
 His gestis regnum pacem, sacra arma triumphum,
 Incrementa fides capiti, rex gloria regni,
 Et tutela sui bis quinq; ut lustra patronus
 Iustitia, fideiq; sua, gentisq; fidelis
 (Namq; palam persape loquens aquumq; bonumq;
 Persuasit populo deterrens crimine panis
 Tartareis, virtutem acmens mercede perenni
 Proposita, & Diuū gestis imitamine dignis)
 Extiterat Pastor, Petro commisit habenas
 Emoriens sancte nato, Christi q; sacrum
 Dilatare monens toto conamine regnum,
 Ipse Paternarum virtutum verus amator,
 Sectatorq; fuit, quoq; insula rege colonas

Thomas

Thomais accepit, cum aurora rore repescens:
 Cui datus est præsul terra, Congig³ futurus:
 Atq³ pi³ quatuor patres de nomine Iesu
 Iacobo regnante sacro tinxere lauacro
 Millia pauca hominum: hinc morbis rediere grauari,
 Aut nouitate cibi, aut aura grauitate molesta,
 Nunc Thoma tellus plures alit atq³ Loanda,
 A quibus hoc regnum vicinumq³ Angolaretro
 Praesidia acceptat vera indefessa salutis.
 Emmanuel quoq³ rex iuuat, sumptusq³ sacrorum
 Submittens, Mystasque sacros, operumq³ peritos
 Artifices, claraq³ pilas insignia quinq³
 Imperij memoranda sui Congog³ futura
 Exemplo Alphonsi primi hoc cognomine Regis.
 Qui Saracenos ingenti cum agmine Reges
 Quinq³ sibi infestos Crucifixi innixus Iesu
 Effigie visi sibi vulnera quinq³ gerentis
 In Caelo, de quo sperabat mente iuuamen,
 Edomuit. nec capta Deus modo deseret olim.
 Aluarus at regni compos hoc nomine primus
 Congani exarsit iuuenili flore monente
 Nemine, & atheream conatus tollere legem
 Bellamatareos suadente affine maligno:
 Quera vindicta statim pressit Diuina nocentem.
 Nam passim dum sacra Dei conuellere iura
 Netur, ore fero blasphemus morte necatus
 In crucis ade sacra solenni est more sepultus.
 Nocte sequente truces Satana violenter in adem
 Irrumpunt per recta sacram resonante fragore

Eminus audito storeis in frustra minutim,
 Concisis, tumuloq, nocens rapuere cadaver
 Tartareis cum anima flammis, ab triste, cremandum.
 Mane stupet vacuum tota Vrbs speculata seepulchrū.
 Frangere lapsuris populis euenta dedere.
 Sera nec in Regem cadit ultio, namq, Giacha
 Gens fera, qua Nili contermina fontibus (amnis
 E duplici ruit iste locis cuncta auctibus implens)
 Sucta latrociniis & rapto vivere, carnes
 Mandereq, humanas incertis sedibus errans
 Rege caret, cacopassim impete in obuia fertur,
 Cui domuumq, vicem translata mapalia prebent.
 Arma gerunt fidas, arcus, & missile telum,
 Et latum in medio Clypeum, qui protegit artus,
 Infernè factus, terra vi figatur, acutus.
 Hi regnum rapide totum populantur, & Urbem.
 Regalem in montis que structa cacumine plano
 Atq, amplo, clam rege fuga cum diuite gaza
 Ad mare delato, lasam, proh, numinis iram,
 Contestante sibi, scelerum veniamq, rogante.
 Lusitanus opem cui rex tulit, atq, Giachas
 Exegit Goea missō duce protinus omnes.
 Redditus ut regno rex est, ab Iberide terra
 Experiit Mystas, qui sacro dogmate gentem
 Instituant iam degenerem, raroq, magistri
 Utente in ductu, cui longa obliuia legem
 Abstulerant sacram memori tantummodo gustu
 Percepti de more salis baptismatis usu.
 Hic quoq, rex moriens voluit succedere regno

Nomi.

Nominis eiusdem natum sibi, qui quoq; Christo,
 Auspice fraterno fractio molimine victor
 Edicto iussit vulgari dogmata Celi,
 Nam dum hinc, atq; illinc dubijs victoria pennis
 Fraternas interq; suas nutare cohortes
 Visa fuit: cumq; ipse suos iam vulnere crebro
 Saucius (à tergo extremo namq; agmine quidam
 E socijs feriere dolo) clamore vocantis
 Fratris ad optatum praescripti iure duellum,
 Praesumpti modo mente sibi felicitis ob orsa
 Praesentis pugna excitus tantummodo palma
 Pertusus fratrem per costas ense necavit.
 Arripuitq; fugam caeso duce tota caterva.
 Nunc cape, quae Lybici statum huius littoris extet.
 Mercibus hoc urbes celebres & flumina multa
 Continet oceano sese condentia vasto.
 Gonz. alium portum riuus Borreus arenam
 Per rubram fluitans hic efficit. inde patenti
 Ordine se pandunt montes Campridia Serra
 Idecirco dicti. post hos Almadus amnis
 Nauiculis, hic quae fiunt, celebrisq; frequensq;
 Inde mari tanto Sayrus sese impete miscet.
 Ut dulcem leucis vicinis praebeat undam.
 At versus caput hic septem non amplius ultra
 Peruius est leuca ratibus, sed rupibus altis
 Descendens grandes lapides & voluit arenas,
 Paullatim densata frequens quibus insula fertur
 Fertilis, indigenisq; frequens, totidemq; Dynastis
 Subdita Conganis famulis, certamine saepe

Nauali qui bella gerunt. Liconda canaea
Dat naues arbos, quae possunt ferre ducentos
Terrigenas, sex quaeq; virum vix prensa lacertis.
Hic Hippopotami videntibus & pede naues
Euerunt: grandemq; hominum, pecudumq; subinde
Dant stragem: vasta crocodili mole feruntur:
Humanaeq; manus hic porcus aquatilis, instar
Umbonis caudam praefert, faciemq; bouinam.
Saepe grauis libris quingentis victitat herbis,
Et dulci quando exit, aqua, carnisq; sapore
Pergratose epulis tantum genialibus infert,
Egressum nauta remis & vectibus vnda
Vi prohibent captum regi seruare coacti.
Hinc Lelunda amnis regni caput alluit Urbem,
Flumē & Ambrissum, portu quod praestat & ampliū est.
Hinc onzus, tum Lembastur, tum Douda duobus
Cornibus, hoc Douda est illo cognomine Bengi.
Quaq; Coazana Loanda fit insularipa
Quinq; patens leucis angustaq; plana, feraxq;
Quinq; pedes terram fodienti dulcior vnda
In maris accessu gustatur, salsa recessu.
Hac expiscantur plenis conchylia sportis
Splendidiora alijs cinerum referencia formam,
Quaeq; vicem solita huic regno prestare monet.
Sic regnat pretium pensantis opinio vulgi.
Hoc arbos Ensanda loca sublimis in auras
Assurgit semperq; virens, crinesq; remittit
Pendentes in humum solitos excrescere sursum
Facturos syluam, ni vellas stirpis, amplam.

Corice

Corsice lina latent tusa expurgatag, vestis
 Dantia materiam, magno hic certare boatu
 Balena persape solent, pugnag, cruenta
 Extincta nam linienda unguenta ministrant.
 Angola vicinum congo iam plebe fideli,
 Laus superis, regnum scatet, argentig, fodinis
 Est aurig, erig, potens, Congig, moneta.
 Metropolis Cabara, quater qua millibus abstat
 Oceano denis. Centenis distat ac inde
 Et quinquagenis Helena prius insula nullo
 Arboris, aut pecudis fatu, nunc omnibus aequè
 Plena viget, celsis est rupibus undig, cincta,
 Sub quibus ut venti celeres videntur ab alto
 Illati, lapidis iactum non amplius ultra
 Procedunt nanes. statio est tum propter amanos
 Tutu satis latices tum propter fessa labore
 Longinquo Pelagi dapibus, requieg, lenanda
 Corpora, sana minusq, soli reparanda benignis
 Muneribus, longag, mora: nullisq, proinde
 Terrigenis habitanda datur, sed ut esset asylum
 Egrorum de classe maris, stat libera cunctis
 Venatu & dines piscatu, quag, calore
 Ex undis maris impactis in climata rupis
 Excoquitur natura salis: nebulag, perenni
 Tecta soli facies cinerum pallore resulget.
 Azorides nonus gradus & trigesimus vno
 Nomine septenas medio tenet aquore plagas:
 Moreq, nostratum quindenis millibus ampla
 Hic primas Tercera tenet bene rupibus altis

Natu-

*Natura munita sua, vix per uia gressu
 Quadrupedantis equi, portuq; capace vel uno
 Vix ratinum, qui Angram celebrem complectitur Urbē.
 Præregis sedem, nec non Antistitis almi
 Promontoriolis munitam montis ab una
 Parte alti castrisq; suis, speculisq; tremendi,
 Unde patet per sex prospectus millia passum.
 Parte alia pariter munita manibus arcis.
 Vis segetum in plano est viniq; in rupibus hortis
 Crescentum pro hominum sola utilitate, nec amplius
 Delicijs: puto, ut seruent frumenta, recondunt.
 Si quid opum reliqui, in cornutis Bubus habetur
 Eximijs valde, proprio quos nomine quintis
 Compellat, veniuntq; vocari voce magistri
 Millenum ex numero poscentis. concava tellus
 Tinnitureputata pedum est, subiectaq; terra
 Motibus idcirco: calidis in fontibus eum.
 Elixare queas: alio dictoq; Gualuo
 Iniectum lignum paulatim in marmora transit.
 Non nusquam fumus de climate flammæ exit
 Hic frutex hominum cibus, ut radícula crescit:
 Boratam dixere, putantq; aliunde profectam.
 Nobilius cicerum genus, & vulgaris escis
 Porcinis factum: nec planta ignobilis ampla,
 Que duplicis pigni crescit radicibus, aureo
 Flore capillorum flauorum promicat instar,
 Quo lectos sarcire suos sœuere coloni.
 Hic volucres, tribuit queis plaga Canaria nomen,
 Sunt magno numero resonantes ore suani,*

Atq; ideò ad nostras translata sepius oras.
 Aere sana quidem patria est, sed duplici morbo
 Aut mancos reddente auris ferientibus artus.
 Aut improvisos eliciente cruorem.
 Vis fera ventorum chalybem, lapidesq; domorum
 Exedit vix straminea restante figura:
 Insula Faxilis Belgis habitat amicus,
 Quos ob cultores ceu primos nomen habere
 Flamigenum has septem discretas aquore terras
 Azoridas, vel quod niformi ibi copia fertur.
 Insula Pica tenet pretiosum & nobile lignum,
 Purpureo rutilans bene nubinagog, colore,
 Et sensim meliore nota Regi, relictum.
 Divisi in partes pars orbis America quarta
 Apparet signata duplex peninsula charis:
 In medio est Isthmus, Boream qui & dividit Austrum.
 Hunc claudunt Magellani's freta, Davis ad illum:
 Cuius & Hollandis finis est compertus & Anglis.
 Mexicum, & Perue primaria regna suere:
 Huius rex natus, fuit electus at ille.
 Ast alij nullos duces habuerunt raros.
 Hos Tucapelios, Araucanosq; Chilenes,
 Guatimalos vacitant Granatos, Florida alumnos,
 Ast illos Brasiles, pilcozonas, Chiraguanos,
 Atq; Icyacinguos, & Cunchos, & Chichimecos.
 Guatimala regio virescit hic astate, gelug:
 Aere, frumento, florens carne atq; cupresso.
 Herba virescit semper, Cacaï fructusq; celebris
 Est Indis, feniurq; foras, potumq; ministrat,

Com-

Commutat merces, medius consistit in undis,
 Aestus ne solis noccat: nec amygdala fructus,
 Nec lauri folio absimiles, saclog₃ priore
 Mons urbi vicinus huic iaculatus atroces
 Est flammæ, cineresq₃ die, (res mira) sequente
 Quæis urbem, valles, tenebris agrosq₃ repleuit.
 Millia Mexicum vicies centena tenere
 Narratur domuum: lacubus Cortesius Urbem
 Inuenit structam: victa, incensaq₃ paludis
 Adlatus est constructa recens: pro regis ibidem
 Magnifica est sedes, nec non Antistitis almi:
 Canobus multis varij ordinis atq₃ sacrati
 Diuersis Cleri statibus per climata pagos,
 Oppida diuisis, pratorum compare censu,
 Vi, cultu ad iuris normam regalis & artem
 India iam noua florescit, si industria, virtus,
 Religio, doctrina, sacri obseruantia iuris,
 Iustitia, & robur, prudentia, carnis & escæ
 Atq₃ voluptatum moderamen, cura popelli
 Florescant pariter, modo templa micantia cernis
 Plus Europæis pretio, rituq₃ modisq₃
 A primis vespriis (nam mos Hispanus eundem
 Intulit huc morem incipiendi pridie honorem
 Festorum) harmonico concentu docta iuuentus;
 Atq₃ instrumentis varijs in turribus orsa
 Postmodò prosequitur templis: est unio mira,
 Firmaq₃ amicitie nulla mutabilis aura.
 Idolis populi prob seruare vetusti,
 Copsaq₃ vxorum, ac humana carnis in vsu

Estus erat, fundis in pugna, summus in armis
 Semper bonos: nominaq; dabant hac nobile tantum
 Iam noua prae reliquis populis Hispania abundat,
 Zona cui quamuis impendet torrida, gaudet
 Temperie tamen, hic mentes, & cernere acutas
 Hic passim rupes datur, & cultissima prata.
 Pisoribus & riuus quidam, & distantur arenis
 Auriferis, fulsig, lacus plerumq; tenentur,
 Qui tribuere salem, ferri, cupriq; minas
 Argentiq; auriq; scatet: nec cassia desit
 Fistula, nec fructus Europa, cyrea & album
 Gossypium, pecudum cicurum vis, atq; ferarum:
 Quae quoque prae pollent nostris, modo carnis emenda
 Imminuit numerus pretium, piscosa marina
 Littora sunt: margaritas dant ostrea capta.
 Panificum Masium dat bis Mechuaca per annum
 Maturum, frugesque alias, atrique coloris
 Zingiberi, populi, Vinores mentibus acres,
 Corporibusque agiles, Piasile quos secus amnis
 Transiit buxo tandem sibi qui caput occultat atra.
 Est sterilia Guasteca quidem, sed moribus almis
 Est humana satie, fontes in limite bini:
 Hic nigrae picis, ille rubra feruentis aceruum
 Egerit, at neque barbaries est tota fugata.
 Nulle oclingentis in longum Perna leucis
 Est regio, sexagenis & lata tricenis.
 Est quâ plana magis, quingentas milleque leucas
 Longa viget, passim hac nuncis pars ariet arenis,
 Esse certisq; locis, sterilibus communiter unda

Propter

Propter defectum fontis, pluviaeque, lacusque
 Nec tamen ad riuos ibi copia desit agrorum
 Distantes à se vix ternis millibus omnes,
 Quois sparguntur agri de rupe ruentibus alia.
 Et crebris nubibus resolutis tempore bruma
 Humectati hominum studiis quoque, semper agelli
 Dant segetes, varij dant gossypiumque, coloris.
 Mens vilis, pastus quoque, vilior & torus ipsis:
 Namque sub arboribus, sub arundinibusque, quiescunt.
 Pars leucis montosa secus protenditur aquor
 Mille, minusque, alibi, vexati frigore valde
 Sunt montis, crebro nubibusque, teguntur opacis,
 Vix quoque, ligna ferunt alibi, sed fomite parum
 Terreno struxere focum: deguntque, leones,
 Pantheraque, nigrae, capreaque, lupique, cameli.
 Hos inter montes lata sunt atque, frequentes
 Fructiferae valles habitata à plebe frequenti
 Commoda, & effectus hic feruidioris ob aura.
 Praecellunt Andes totius montibus orbis
 Longinquo tractu, & visendo culmine vasti
 A Borea versus Australia climata tensi:
 Quos inter montesque, alios est Callaë tellus
 Montiunga, atque, gelu subiecta, refertaque, plebe.
 Littorea tellus praestat montosa ferendis
 Fructibus omnigenis, auraque, & dulcibus herbis
 Regum ideo sedes, nec dispar Petrosilino
 Floribus est croceis herba, immedicabile vulnus
 Quam sanare ferunt, calcem corrodere ad usque
 Partibus admotam sanis; frugumque, quadrantem

Quadruplas vel centuplices retulisse, subinde
 Bis quoq; centuplices, quamuis non scissus aratris
 Effet ager, ligno tantumq; foratus acuto:
 Cui sic inuersi fovea sua grana bacillo
 Indiderant, ve subam indunt nostratibus oris.
 Humanag; parem referunt hic esse stature
 Persapidum Rhaphanum, pretiosam tegmine clausam
 Crescere Bezaram, colubros progignere grandes
 Innocuos, tantag; gryphes vi, bestia ut ore
 Integra sumatur, vaucas succumbere leitho
 Montiuagas, si plana petant, descendere mixtos
 Bufones pluuijs, assatq; igne vorari,
 Equalesq; viris quatuor vixisse gigantes,
 Certior vir, fides foret, effodisse tribunalum,
 Hispanum magnæ mensuræ, & ponderis ossa,
 Hæc pecudum esse ratos, ni crania iuncta fuissent,
 Hic & oues grandes inuentas instar equorum
 Et sapidas, modicig; cibi, pondog; ferentes
 Quinquagena, suæ residentiæ tergore passus
 Ferre quidem per mille, tamen nec verberare lassas,
 Calcarine loco vel paulum posse moueri,
 Argento montes, auroq; scatere, deesse
 Nulli urbi foveas auri, his fulgereq; riuos,
 Montibus infundi pluuiam, quæ temperat auras
 Feruidulas, facundat agros, dat commoda cunctis.
 Par quoq; natura bonitas, civilis honestas
 Dicitur, atq; verecundus nurihq; decorus
 Esse pudor, constansq; labos, ergaq; maritos
 Esse fidelis amor: sed ad vsq; indussa calcem

M

Blana

Elana protensa ferunt: super additaq, ipsis
 Palliola: estq, viris vestis par forma: capillus
 Prohibitu cunctisq, reflexus in oeciput hæret
 Constrictus ligula, tinctusq, colore quibusdam.
 Si qua in vestitu species variabilis esset
 Nec sat honesta alibi, decus aut minus utile morum
 Vel tutum, aut imitatu non proclive putarunt.
 Conuictu meliorum isthæc tollenda, regenda,
 Aut quoque lege statâ: quidamque vagantibus urbis
 Condendo præiere, locos aliosque gregales:
 In quibus efficeret prætorum multa potestas
 Non sua sectantur sed commoda plebis amata.
 Hæc triplici diuisa sui plebs ordine quondam
 Nominibus, linguisque: suo nec climate raro
 Mutato gessit vindicta prælia fori.
 Donec ad vniuersum regimen iraducta sit omnis,
 Qui dictus Guineana fuit, quo cuncta quiescit
 Seditio, & reperit primas Cusconica lingua:
 Qua dictum sola ius est, placitq, deinceps
 Usus docta suo terris pæne omnibus vnâ
 Direxit vulgata viam. plebs simplice pollet
 Ingenio, plerumq, rudis, magis attamen ipsa,
 Linea quam noctis spectat: mutire videntur
 Os intra & repimit taciturna modestia labrum:
 Ornamenta parant & amant, prohi, stultius equo,
 Ut tantum qua opus est ad honesto corpus amictu
 Seruandum uxori de lana veste virilis
 Concedat grauitas descendente ad pedis immum.
 Argenti atq, auri donata regia crustis

Splend

Splendebat quondam: idolis delubrag, struēta
 Atrata capra formam referentibus aetram:
 Accendere quibus flammam prædulcis odoris
 Arbore manantis nudata cortice, cuius
 Vis naso & cerebro nocet olfacientis acuta,
 Corporibus sed uncta liquoris more cupressi,
 Libera vermiculis, atq; a putredine servat.
 Hic colubros hic quisq; suos Divosq; colebat
 Insano, heu, errore domi non sensibus villos
 Roboreq; insignes, alia aut virtute verendos,
 At veterem in massam celeri mox igne liquandos:
 Nec scriptura fuit, pictura, aut littera terris.
 Grammata Mexici supplens pictura reperta est.
 Namq; usi varijs è lana complice nodis
 Ex uno ad denum pergentes ordine: moxq;
 Ascensu facto pinxere coloribus ipsos
 Diversis nodos pro rerum more, modog;
 Nec suis hic deerat pro quaq; Notarius ora,
 Consulere memori hisce notis ut posteritati,
 Si quid erat factum memorabile siue sciendum.
 Constricti cuncti communis limite legis
 Iustitia in transgressores sat vindice stricta,
 Hasta teres, tam sica ferox, tum ferrea clava
 Argentine, aurine acie munita bipennie.
 Ordine servato, canis excursibus, inq;
 Subsidium veniente manus res Marisa gesta:
 Nec metus obstabat mortis, quin fortiter actis
 A sacris famam, aut Ducibus sua premia capient.
 Duplicium est inter Quintam, Cuscumq; viarum.

Mirum opus, haec longe quingentis millibus: estq;
 Altera planitie muris circumdata quinis,
 Vicinisq; patens pedibus, viridi arbore moli
 Consita, riuorum duellug; ornata fluentum,
 Altera tantisdem spacijs montana, patescit
 Peruvia per rigidas cautes, & concava vallis
 Sicubi erat, lapidum structis aequata manipulis.
 Intervalla quidem steterant per certa viarum,
 Regales, magnaq; domus, procerumq; capaces
 Migrantum cum rege suo, nunc nonnihil armis
 Vastata bello nostros gesto inter, & Indos.
 Imperio quondam maiore Peruvia recta est
 A Pasto Chile dispersa orientis ad Andam
 Centenis leucis, progressibus obstitit ingens
 Tum vine, tum stantis aquae vis: causaq; bello
 Hac praetensa fuit, quod mundus perditus omnis
 Diluvio primus sit restauratus in ipsis
 Servatus, cultum verumq; tenentibus alii
 Numinis hunc alijs foret ostendisse necesse.
 Obrinuit primas Numen Viracoca creator
 Omnigenum dictus rerum: cultug; secundo
 Sol venerabatur, plus nemo pacacutano
 Rege mali cultus & falsi repperit unquam,
 Qui Divum varijs tribuebat praedia templis,
 Nulla creatori rerum, ceu non is egeret,
 Ut blasphemus ait. Si quos sibi subdidit agros,
 In tres, indebat partes: Dijs tradidit unam,
 Atq; aliam populo, maiorem deniq; sceptro,
 Aut sibi, consulibus, Ducibus, reliquisq; vel armis

praesi.

Praesidiis vel pace suis res propria nulli.
 Et diuisa ab eo communiata quotannis.
 Aut minor, aut maior quiescunt, suisque futurae,
 Absque tributorum donis, sed dummodo Regis,
 Et Diuini colerentur agri, quibus horrea plena
 Supplementa fami seruabant certa future.
 Oppida multa quidem Perue, ac primaria sunt haec:
 Metropolis Lima est, quae millibus aequore binis
 Distat habens agros, auram, riuosque benignos,
 Grande, patensque forum, plateas, hortosque decoros
 Indiga nulliusque rei, haud agitata procellis,
 Magnificaque aula proregis, praesulis alti,
 Cui quoque mirati quindenique ordine subsunt:
 Hic quoque concilium est habitum quo nescio fructus.
 Ad mores Cleri, ritus meliusque gerendos,
 Gignere quae potuit multorum ignauia, labes,
 Barbaries populi, varia ignorantia lingua,
 Desertique loci, socialis inopia, multa
 Illecebra, quae misistis famem, virumque, metumque,
 Offense, si non fuerint per sepe potentum
 Nequitia assensu praedis quandoque studentum
 Plusquam forte suis quam alienae rite salutis.
 Theologi nam iure docent: quod si quis opimo
 Officio praeses discrimina publica spernat
 Cum vita quandoque sua curare periculo,
 Mortis ferè peccet. Fernor ne fidelior Indis
 (Si modo ductores habeant fidoque pioque)
 Et sua callentes praestantes munia semper
 Quam nostris apparet adhuc? gemitusne praite

Atq; sequi confessa solet mala; sine synaxin
 Imò ne nimios, ornatus, munera, sumptus
 Accumulent, quoties trahitur processio summi
 Longa Sacramenti, multis inhibere necesse
 Ista locus fuerit, circumq; includere templa
 Processus spacium? quondam una millia luce
 Quinquagena Diis suserunt mactata prophanis
 Sponte sua vel adacta etiam, aut a Disq; vocata:
 Multarunt aures alij vel vulnere naves,
 Atq; immolatos hauserunt gutture satius,
 Auratis sparsis ipsorum sanguine muris.
 Seruitio tandem exempti Cacodemonis atrii
 Esse Deo grati cupiunt plariq; per auum.
 Precipuum in Cusio templum fuit Urbe Tyranni
 Sede & Metropoli regni, quod fulserat intus
 Atq; foris auro: è puteis est regia saxis
 Magnificis constructa modis: Urbs sana putatur.
 Præter opes auri, frugumq; salubribus auris,
 Et placidis ventis: primariq; inter habetur
 Montanas Urbes: nam postquam littus Iberi
 Sunt visi præferre viri, placet intima cunctis
 Indorum populis regio questitaq; sine
 Sponte sua, quodam seu libertatis amore,
 Metropoli par Quita ferè est opibusq; virisq;
 Algori subiecta magis, cui copia diues
 Europaarum segetum, pecudumq; per agros.
 Indigenum studys auraria vana patescit
 Argenti & vini croceo cumulata calore.
 Urbis Arequippe situs est saluberg; feraxq;

Tercen.

Tercentium domuum clararum: cuius adire
 Naugis portus, magis & clarescere fertur
 Amplius ante quater denos, prob, adibus annos
 Euerfis ferme cunctis telluris opaca
 Occulto motu non millia pauca necante.
 Petosum vanis auri argentiq, stupendum
 Millibus Indorum tercentum habitat, Iberum
 Sed tribus: accipiunt hinc quinquagena coronis
 Millia nummorum inscriptorum diues Iberum.
 Natio, rex tantumq, decem numeranda quotannis.
 Urbs Portus Veteris grauis aura, at opima smaragdis,
 Quos hic inuentos sinuosis rupibus arte
 Hispani poliunt. Quamuis Michaelia Ceram,
 Ad fluium sterilis, tamen est pretiosa metallis.
 Titiacus lacus a Cusco satis urbe remotus
 Dilatatur aquis fluij venientis ab Euro,
 Quo cum se exonerat petitur vetus alueus ipse,
 Cum quo mixtus aquis varij illabentibus amnis.
 Effectog, lacu spacioq, locoq, minore
 Pterius currens latebris se condit amatis.
 Sic peloponensi memorant pranobile flumen
 Alphæum subius mare terra ad Siculis arua
 Inuenisse viam, si fama creditur usquam.
 Ad Boream Peruos statuunt, Pælagonas ad Austrum,
 Brasilijs Eurum: ad pacificum mare Chilon
 Nomen habens tamq, acre gelu, cito marmoris instat
 Et constipet equum subfessoremq, nec aura
 Dissimilis nostra matatio, bruma nivalis,
 Quo nobis ætas diuersa lege recurrit.

Pars montosa gelu magis alget parte marina,
 Terra ferax frugum, mellis, ligniq; Brasili,
 Vitis ab Hispanis allata: copia puri
 Non auri, pecudumque deest. hic struthio magno
 Nidificat numero: vanatu more ferarum
 Cornipedum capitur, non alis ipse volatum,
 Tentat, at est pedibus cursu tam praepe pernix,
 Ut nec eques capiat, nec equus vacet ipse timore.
 Indigena vasti sunt corpore, pelle ferina
 Induti, bello nati, cinctique sagittis.
 Haecenus opposuit Chile se fortis Iberis
 Urbibus exceptis paucis, vllisque, locisque.
 Patagonum populus freta Magellanica circum
 Accolit: estq; pedum quorum bis quinque statura:
 Quos per colla ferunt stomachum demittere ad usque
 Oblongum pilum, si fas sit credere, si sit
 Diuersa a nostris formatio gutturis horum.
 Millibus in longum freta Magellania centum
 (Quois tres absumpsit menses Hollandia classis)
 Extensa in latum septem, sex, denique & uno.
 Septembri binas feritur nox stare per horas.
 Sunt visa lucere faeces australibus oris
 Necdum aditis vlli: queis undique saxea rupes
 Conspicula est munire fretum. quo mox superato
 Occurrit mare tranquillum cognomine Sui
 Pacificique simul? quod cum se immiserit arctis
 Faucibus hisce freti violentius, obuia sentit
 Aequeora ab Aurora tumido venientia fluctu
 Sana, profunda locis, & detergentia litus,

Muy.

Murmuret ut rancum, spumasq; liquescat in albas.
 Arboribus summè celsis stat lituus utrumq;
 Alter ab Hollandis finis est, qua parte putata
 Hactenus Australis tellus extendere sese,
 Inuentus, Mauri cui ab inuente dederunt
 Nomen: verumq; oculis viridis latissima tellus
 Visa fuit, vocata a statu, qua respicit Euryum,
 Altera Mauritina ad latus Euri. sed finis ipse
 Teutoniceis octo leucis distare viderur,
 Grande fretum in rorsum quod se casat estq; rotundæ
 Piscibus & cetis plenum: medioq; minuta
 Insula, qua frustra bis tot fuit anchora iacta.
 Vterius versus laeuam nona Guinea sese
 Ostendit, nec non plage Salomonis in alto
 Pacifico, Peruos quod & allui, atq; Chilenos.
 Inde recurrentes orientis in aquora Tidor,
 Ternatemq; statim reperere suosque Batanos.
 Brasilia, à Lusitana qua classe reperta,
 Inter biva sita est latissima flumina, Platan
 Dixerunt vnum, dens quater aquora leucis
 Dulcibus implente riuus, totidemq; Maragnon,
 Cum erat ratibus sulcatus ab Orteliano
 Alienus hic leucis sexcentis, milleg; longius.
 Brasilia factus sic ergo triangulus ora
 Ad pelagi latus est: aliud latus alta ingorum
 Inuiag; à Peruis secure cacumina, per qua
 Transuolitans lassatur avis, tantumq; meatus
 (Vt referunt) unus datur, isq; angustus eunt.
 Vtq; aliquid referam de pri~~or~~ moribus homin:

Se denigrabant, teretes ad labra lapillos
 Nonnulli circa faciem suspendere sueti:
 Vestitus vix usus erat, vix cura capilli
 De collo pendentis erat: lacrymisq; remissis
 Adductisq; usi: visi sunt ire gregatim,
 Et pingues facti mactati vescier hostis
 Carnibus: à partu surgentes omne maritis
 Officium prestare velut recubantibus agris,
 Oraculis falsis nimis indulgere, meroq;
 Messesq; fraudari: cuncti radicibus herba
 Flamma elixatis dicta mandi acis usi:
 Sub domibusq; cauis multi cen nunc morati
 Quae longa culmis tellae, quas mania terna
 Vel duo cingebant ob bella frequentia gesta.
 Neve venenata pecudes per sella nocerent,
 Suspendere toros in retibus. undiq; sparsim
 Degebant, nec adhuc sunt ad loca certa reducti:
 Atq; famis multo patientes tempore, firmi
 Artibus: ad bilem nimis humanumq; cruorem
 Fundendum prout, licet interioribus aruis
 Barbarici, seniq; magis: doctiq; laborem
 Ferre grauem, sed delicijs viri utis amant
 Addicti nimis nervos elidere suetis,
 Ludo gratulorq; in symbola spargere sueti
 Munera temporis hand habitacione sequentis.
 Eximia nandi quoq; dexteritate vigeant.
 Si qua ad discendum sit lingua facillima, talis
 His fuerat, nisi quod nonnulla viriq; natusq;
 Dinersis dixere modis sunt grammatis omnes.

Ex par.

Expertes f. l. r. triplicis interprete sensu
 Apposito. quod regi. fide. quod legi. caverent.
 Arbor in. immensum sublimes appetit auras.
 Hic nemora & fructus varios fontesq. videres.
 Hic planos campos. latosq. assurgere colles.
 Sacchara. præcipue longis crescentia cannis
 Undiuagis expressi molis. excoctaq. abenis.
 In varias tandem formas liquefacta colore
 Asperso vario: quorum prouentus id egit
 Vbertate lucra. segetum ut neglecta iaceret
 Hic satio. huc cucumes. ficus. huc poma. pepones.
 Huc vites paucas. herbas pluresq. iulerunt.
 Nec patris vel sponte satis. dextrae carebant.
 O utinam cunctis. vel quotquot in orbe supersunt.
 Mystrarum nolescat ope hac ad munia Christi
 Lectorum auspicijs. ut distinctius loquendo.
 Sive legendo etiam. tui de. clareq. pieq.
 Pro capiti modico. memori promenteq. rhythmis
 Discendus. vel cantandis mysteria pauca
 Et fidei. & morum paruo instillata labore
 Maturè ad fructus. & promoueantur aperte
 Edendos: fraterna hominum huc correctio. prudens
 Subsidium procerum. morum persuasio felix.
 Et fauor. atq. impensio opum. eatq. sacrati
 (Quo laus magna Deo. sat adhuc Ecclesia pollet)
 Ad tanta ingentes conferre negotia vires
 Sat poterunt: fructus fersan spes vincet optimus.
 Arboris ignota præcisus balsama vertex
 Emitit. nec non alia cum pluribus herbis.

Planta

Planta solo Cacaoiba viret sic nomine dicta,
 Cuius odoriferum sudatum cortice gummi
 Vulneribus fertur pecudumq³, hominumq³, mederi,
 Atq³ cicatrices laesio obducere morbis.
 Zabucule gestat sublimi vertice fructum
 Castaneis similem teram tenui ore tumentem.
 Maturum solet hunc nudatum cortice duro
 Deicere in terras, instar quem clauserat arca.
 Sylvestres speculari pyros Causia dictos
 Innocua, in summa gratos aestat³ liquores
 Dantia: sub quibus est secretò condita faba
 Interius dulcis, sed amaro cortice circum.
 Praecunctis Ananaza placet, cui caule remisso
 Pineae nux pendens & odore & grata sapore est,
 Sachareisq³ globis durabilis Indica praestat:
 Amphibium sylvestris aper, gustuq³ salubris
 Anterior breuior venantes effugit undis.
 Dicta minor paulum mula grauis antea sub ipso
 Oblongum gerit ore tubum, cinerumq³ colorem:
 Conspicua est raro, cauda brevis, ore rotundo,
 Denitat lucem, quaerit sibi pascua noctu:
 In caueis habitat carnisq³ sapore bonilla est.
 Cotia persimilis lepori, ferrugine forma,
 Atq³ sapore dapis, cauda brevis, aureq³ vitrag³.
 Pacarum generis quaedam sunt felis ad instar
 Candidulus per terga notis, atrog³ colore
 Mollicule pellis suavis, gratiq³ saporis.
 Tuiusius similis porcello tergore squamas
 Armatis fert instar & qui, quibus exeret ora,

Instar-

Introrsum retrahitq; pedes, viuitq; sub antris.
 Innumera iugres fame compellente feroces
 Et celeres postquam satiarint corpora pradis.
 Tanta desidia dicuntur & esse paucis,
 Pastores ut eas ouium cane saepe fugarint.
 Sic perdit vires & membra superfluis esus.
 Zerigones vulpi similes, flauisq; capillis,
 Qui sacco duplici pullos sub corpore gestant,
 Vberibus fixos tantisper, lacteq; pastos,
 Donec eis liceat per robur querere pastum.
 Pigritiam his similem pecudem dixere retrorsum
 Vertice pilosam, fado satis ore, remissis
 Unguibus, incumbi pingui cum corpore terra
 Cum graditur: nunquam pedibus subsistere visa;
 Terquinis iactum lapidis vix ire diebus,
 Arboris ex folijs viuit: consumit & vno
 Ascensu biduum, descensu nec minus uno:
 Nec baculis ultra solutum compellitur ire.
 Tanquam aries Tamoanda pecus, cute nigra, sed ore
 Oblongotenui dimiso nonnihil infra,
 Qua vermes ad se sensim trahit unguibus amplis
 Effos longa palmis tribus undiq; lingua
 Exerta suscepta intra caua corripit ora:
 Villosa corpus totum tegit undiq; cauda;
 Hic Pernambucum & Diuicaput Augustini,
 Sanctorum portus Cunclorum praesulis almi
 Proregisq; capax, Collegarumq; ab Iesu
 Nomine dictorum, quorum modo pene ducenti
 Brasilia litus facundant ubere fructu

Salui-

Saluifica fidei: nec desunt semina plura
 Religiosarum domuum hic antiquitus orti.
 Cinnama Peruvia regio vicinior oris.
 Brasilia a tractu lucata climata versus
 Extendit Caribana solum, quæ continet Vrbes
 Canibana, Gines, Vraba, Dariag, celebris,
 Cumana, Caribagena, dein Manacapaga
 Atq, Veneriola, Paria inuenteq, Columbo:
 Quæis Popiana situ contermina nomina terra,
 Metropolisq, tenet sibi cum Carthagine iuncta
 Pistoco, Callo, nec non Vrbe Antiochena.
 Estq, noua in partes plures Hispania secta,
 Dictaq, Mexici regio suprag, relata:
 Quæq, Sodalitium Iesu collegia dena
 Obtinet, & plusquam viginti strenuus ordo
 Francisci, tribuit quibus obseruantia nomen:
 Nec desunt sacri consortes iuris in ipsis
 Urbibus & pagis Parochi: ceu norma vetusta
 Exitit Europa in tota: sc̃ extat & illic.
 Virginia hinc, alio Apalchenaq, nomine dicta.
 Norumbega ferax frugis caput exerit amplum
 Temperie præstans aura. mare semper arenis
 Oculisq, vadis inimica pericula nautis
 Ingerit. atq, octogenis vix Bamala ab annis
 Nota à Nauarcho primum Ioanne Caboto
 Ex venetis orto: cui pisces dicta dederunt.
 Nomina stipato sistentes agmine cursum
 Veliuole classis. Sequitur nona Francia Franco
 Francisco primo quondam regnante reperia:

Qua

Qua segetum est utcumq; ferax, ac cetera pauper:
 Canade, Laurentini secus amnis amant
 Littora præcipuas è ligno continet Urbes,
 Oppida seu mauius, seu mauius dicere villas
 Hochegalam, Hochelasin, dictam deq; amne Canadam.
 Indigena celebrant idola: locisq; quibusdam
 Humanas esiant carnes. hinc Corterialis
 Terra laboratoris habens cognomina: fines
 Hinc Canada, atq; hinc Estotilandia claudie.
 Hic fluvius, potiusq; fretum, cui nomina fratres
 Tres simul attribuant, triginta hic undiq; leucis
 Italicis extensa tenet procul vsia longo
 Inuorsum tractu porrectior oblingentis.
 Indigenum pollet numero, an virtute, perinde
 Non constat. species solida est, & longa statura.
 Argenti è collo, cupria, monilia pendent,
 Pellibus incedunt vestiti, qualis Adamo
 Terrigenum vestis primo est donata satori.
 Squamigerum pecudum cummuni viuitur esu:
 Præcipuas Maria, Matris, Præstiq; Cabiq;
 Nunc habitant vrbes. Estotilandia contra
 Est sita Frislandam Boreali non procul axe,
 Cuius & indicio regis fuit ipsa repersa
 Huc vsq; ignota Boreali partè manente:
 Quamuis terra ferax humanis omnia abundè
 Vfibz expromat, non auri copia desit,
 Atq; metallorum, manualis nec rudis artis,
 Nec stupida ingenys gens ad bona quaq; scienda:
 Pellibus hirsutis, virilibq; induta marinis,

Equis

*Equeis nauigia hîc sibi piscatoria fundant.
 Frigore terrariget. magnis quatuorq; rigatur
 Amnis in medio exortis è montibus altis.
 O utinam fidei lux his quoq; surgat amane.
 Sed fluidus sistat post tot diuortia riuus
 Densa gradum, & Domino, cui capit, plaudeat honor:
 Qui se, qui sua regna monet querenda, priusquam
 Hunc mundum, & toto contenta fugacia mundo,
 Larga adiecturus promissit ut omnia dextra.*

F I N I S.

EPI.

EPILOGVS OPERIS Sphærici.

Hælenus exegi vasti compendia mundi,
 Quem per se Diuina regit prudentia, perq;
 Successine alios, quos plebs designat ad illud,
 Plebs id iuris habens, ut se tueatur habens
 Imperij fido commissis atq; perito.
 Non alia Aligerum in Calis est Regula Regni,
 Queis est ordo, sodalitium & subiectio certa,
 Ordo quidem officijs astringens quoslibet, ad se
 Quæ tantum spectant, sed pacifice, sed amicè
 Suae Sodalitium, hinc fastu sine præsidis, absq;
 Subiecti inuidia demissio, deniq; mente
 Reg; pari obsequiosa carens subiectio bile,
 Utrinq; intentû Diuini semper amoris,
 Qui sapiens, qui dulcis erit, qui fortis, ut inquit
 Bernardus. Tenebris oculis torporis abactis
 Res vobis pensanda Duces, sub cardine quorum
 Stetq; cadutq; salus, qui libra appenditis æquum.
 An nescitis enim, an verò suspenditis actum
 Noscendi, an nimium res ardua creditur, acres
 Aut quoq; Samsonis vires superare putatis?
 Rex fuit, hoc natis quem anigma solubile ternis
 Proposuisse putant, utrum, si his optio detur
 Conuerteret in volucres, an in sublimè volantes

N

Supra

Supra omnes aquilam, an vellent, qui fertur in vlnis
 Falconem raptorem aulam, an in frugis amicam,
 Ficedulam innocuam, visam volitare gregatim,
 Qui pennas aquile optauit, spe decidit alta
 Tanquam hominum spretoꝝ, nec non falconis ad instar
 Alter egenorum raptor: praelatus at illis
 Tertius vei adamans hominum, suauiq; benignus
 Affectu ferro regali dignus & auro.
 Quales praterito regesq; Ducesq; fuisse
 Tempore non paucos reputem, iamq; esse, futuros
 Et post hac iusto saltem conamine fretos:
 Si modo sint fidi officiales, atq; ministri,
 Si non plebs nimium sit barbara, turpis, inersq;
 Namq; statu regimen video consistere bino,
 Legibus innixis rationi, & Numinis alicui
 Arbitrys, & iudicijs manantibus inde.
 Obsequiosa regi capita & non vsq; molesta
 Sat facile, at quo quis magis impius atq; nefastus,
 Hoc magis impatiens frani est: permertere quiq;
 Indiciu donis, terrore, minisq; vel arte
 Traductis legum verbis sensisq; modisq;
 In tempusq; locumq; alium, per seq; aliosq;
 Nescitu, scituq; Ducum fretusq; potenti
 Contra inopem dextra sumptu desistere tandem
 Cogendum nimio. Tales fortasse fuerunt
 Induperatoris sub tempestate Seueri,
 Qui causas intricatas commisit alumnis
 Censendas iuris reliquas sibi ritee reseruans.
 At si homo non tantum peruersus sponte, nec equus

Inna.

Inniadat regimen seu consuetudine, siue
 Munere, seu capiat delatum, plura pericla
 Damnaq; fors alijs consciscet, dixerit olim
 Ut praeses de isto pariterq; poeta, praesse
 Hunc alijs debere, foret qui pessimus ex se.
 Ad concludendas inducta est questio lites
 A doctis, nec adhuc concludi posse videntur,
 Lege, quoq; ut medius Romano finiat annus
 More, tamen nec finis adhuc: praefectus & unus
 Est alibi, a multis ne frustra aut tardius a quo
 Finiri possint, sed & hunc terretq; premittq;
 Impar fors an onus procul a solamine perstans.
 Sunt alibi plures, assessoresq; vocati
 Scabiniq; alibi, quibus si concordia iuris
 Servandi perpes foret, haud mutabilis esset
 Horum etiam status, ut terris plarisq; videmus.
 Aut quia mixta gula fauor, ignorantia, questus,
 Nec subito causa pondus grauioris ad aulam
 Transmittunt, nec decisu facilemq; lenemq;
 Quo seruiore decet, per se finire laborant,
 Ne procures onerent aliena mole molesta
 Ob minimi momenta boni impediencia maius,
 Siue ea, concernunt qua spirituale salutis
 Virgendum medium, maioris remq; pericli.
 Conditio victis par & victoribus una
 Perdendi rem saepe venit, tandemq; suasis
 Promotorum inopes facti, suasu quoq; eorum
 Coguntur per se totam componere causam.
 Sic varijs legum torquendis sensibus, arte

Sic varia consortium, avido sic aris amore
 Hic acquirendi, perdendi ast ille timore
 Anguntur, naso vel suspenduntur adunco.
 Quaeq; unus posset sceptro munitus & arte
 Persuacili prestare modo, iara segnius ingens
 Turba, simulq; facit damnosius. imo videres,
 Quod primi letis sint in congressibus vltro
 Postremi aut nulli in morum, legumq; tenore
 Pro se, proq; alijs seruando, nonne grauiatur
 Vltira pauper opes, vario pro tempore, quas dat.
 Diuersis, nec diu ob eas victoria semper
 Prona ruit, nec inemunctus discedit, ouatq;
 Si tantis constant impensis iura regendi,
 Inuidia & strepitu, nec cura minoribus vsq;
 Parendi, medio incedat concordia calle.
 In quacunq; ordo dominandi consonus Vrbe,
 Et pago prestare queat, si quoslibet ipsos
 Externos vindicta reos matura sequatur,
 Vi si veltura festino tempore fiant.
 Hoste fremente foris nullo, vel tempore Misse
 Vendentum strepitus minus & toleretur euentum
 (Queis fora, non sacra complentur protinus ades)
 Aut aliarum aliter fiat transgressio legum.
 Effugium nam mille modis peccata requirunt.
 O vtinam virtus quandog; requireret ipsa
 Attentare aliter alibi, cum res verat isthic.
 In quacunq; domo patres concorditer Vrbe
 Et pago prestare queant ieiunia per se,
 Et natos nunquam violare impune sinentes;

Exem.

Exemplo quorum mox tota domestica turba,
 Et vicina etiam sese componere disset,
 Aut etas nec dum quos tunc minor obligat ultrò,
 Saltem aliquot cupient ieiunia ferre diebus.
 Ipse equidem vidi pueros frano magis hac re,
 Quam stimulus eguisse sibi deponere suetos
 Ieiunandi avidè plures in tempore lucas,
 Quod sex hebdomadis finitur circiter ante
 Pascha sacrum: nec non fugere & peccata fateri
 Cuncta inducentur promisso & voce parentum,
 Hoc pacto domus are simul pietateq; crescet:
 Concordare locis proprijs plariq; valebunt.
 Sic Domini & serui, conductoresq; laborum,
 Atq; laborantes, nil citra ut fiat & ultra
 Prescriptas leges ieiunandi, & feriandi,
 Ni quos ipsa etas, ni conditioq; laborum
 Excuset, neglecta decet supplere potentes.
 Sic quoq; litigijs dabitur fors terminus amplis,
 Atq; offendiculis Cleri, varijsq; ruinis
 Primatim & palam toti impendentibus orbi.
 Nunquid enim toleranda diu (nam deside summus
 Ipse magistratu punit Deus) ipsa pericla
 Propter & iniustos mores, & scandala, qualis
 Publicus, atq; idè, prob, intolerabilis usus,
 Aut quoq; communis, qui a certa clade nocivus
 Vel vires vel propter opes sua cornua tollit,
 Denique continuus, quia cuncta repagula tandem
 Respect, humana quibus & ludibria leges,
 Divinaq; simul, qua destituta iuvenia

Omnia, si domibus nulla est correctio morum,
 Seria, sed potius factorum & scandala vocum.
 Inductina mali vel compulsiva piachi.
 Aspice, Diuina, vel Casareæq; potentes
 Atq; tua leges, Ecclesia sancta, receptas
 Undique, quo multis in terris sunt in honore,
 Si nota passim, si notus abusus earum,
 Vindice cur dextra caruerunt tempore tanto?
 Si penitus lucem Diuina legis obortam,
 Undiq; contemptus de mundo tollere tentat,
 In quibus, heu, tenebris mox inueniemur ubiq;
 Processus iuris diuersis partibus orbis
 Diuersi, nam Casarca mittuntur ab aula,
 Quamandata vocant, qua si potuere refelli
 Oppositis alijs causis alijsq; querelis,
 Vt rescindantur, petit aduersarius aulam,
 Quo bis, ter, quater, aut iterato sapius ipsa
 Definitiva hinc tandem sententia manat.
 Audire at coram provincia Belgica fertur.
 Scire parum est, aiunt, quid sit communiter equum,
 Hinc nisi deductus prudentis regula singlis
 Singula temporibus, causis quatuorq; locisq;
 Personisq; modi/q; alijs determinet aptè,
 Quæ immutatis ratio mutatur agendi,
 Ne lex presenti violetur in ordine rerum.
 Nam quid agat dubius si heret, determinet & nil,
 Quod rectè ut fiat, res, rerum adiunctaq; penset
 Quis, quid, cur, quibus auxilijs, ubi, quomodo, quando,
 Et leges norit, minimum quas scire sinitur

Officij

Officij est, cautus constansq; ut crimina vitet.
 Iustitia in cunctis ratio est & amoris habenda,
 Ne quid vel meritis hominum, vel iuribus aequis,
 Sine tibi, Dominoue adimas, cui semper & uni
 Debetur potior sacri reuerentia cultus,
 Et magis afflictis clementia pronior esto.
 Si fieri alterius sine damno posse putatur,
 Vitandum tibi cum certis quod ubiq; periculis.
 Integra iustitia est mala declinare, bonumq;
 Efficere, his etenim ceu partibus undiq; constat,
 Dum nec omittendum tractat, nec omittit agendum.
 Priuato commune bonum, propriumq; alieno,
 Obsequioq; patrum praeit obseruantia cultus,
 Inq; bonum affectus intensior usque remisso:
 Et domitum vitium quam praestat habere refractum.
 Natura nimio est melior intela rigore.
 In quibus existat perfectio moribus olim,
 Quaestio tractata est cultores inter eremi.
 Paupertas illi placet, huius victoria sensus,
 Tertio ac inde datum bene munus egentibus, astant
 Est melior prudentia, ait, Antonius, idq;
 Consilij rectis non auscultantis Heronis
 Comprobat exemplo, puteo qui demonis arte
 Seductus se mer sit iners spem propter omissam.
 Quo praedictis res pluribus ante probata,
 Hoc magis euincit, firmat, monet, astringit, auget.
 Nec bene sit certe, cum distribuentis in ipso
 Ordine iustitia sit praetereundus in ipso
 Iudicio is, cause, cuius melioris adhaeret,

Aut Medicus si quando potest, medicamen omittit.
 Certius, aut iusto studio non preparat is se,
 Theologi qui nomen habet, ut qua magè vera
 Proponat rudibus, ne errore inuoluat eosdem.
 Spirituale bonum præstat celare subinde,
 Quam proferre foras, cum indocta inscitia plebis,
 Debilitasque offendiculum sibi sumeret inde,
 Donec & hoc cessat, nam si verbosæ vel actû
 Scandala certa tuo veniant, licet omnia rectè
 Dictaq; facta sint, at fas sit omittere, donec
 Id licitum, aut per te, aut alios inscitia cesset.
 Per quos hoc aut hoc ratio reddatur agendi.
 Corrigit humanam quandoq; Epistola legem,
 Ut legis mentem tunc, non & verba sequaris
 (Vi muros vetiros si scandas hoste propinquo
 Inuasuro alius à reg, idcirco fugando)
 Legislatoris potioris nomine finis,
 Nam legislator quis nam præsciuerit omnem,
 Circumstatat quicunq; modum, casumue futurum:
 Ad mala vis si adigat, semper tibi scandala caute,
 Et demitetur spontaneus actus ubiq;
 Namq; metu sinere, atq; pati impellente, iubente
 Nempe magistratu, non se ingessisse docebit.
 Nam quævis tanto non lex humana rigore
 Obligat interdum, quæ humana vocatur ab ipsis
 Dicta magistratus placitis, quanto illa, vocata
 Quæ naturalis, sua quæ vult reddere cunctis.
 Tutum est absque gravi causa se haud legibus unquam
 Eximere, aut alios, præsertim hinc publica fama

Si sequitur: vel si sine causa Principis ipse
 Dispenses in lege tui nolentis, ut alter
 Conueniente sibi tantummodo iure sine aqua
 Utatur causa, & se vinclo aut eximat vllum.
 Tutum est, cum possis alius prodesse monendo
 (Ne reputes, melius cupiat prestare quod alter)
 Aut certam monstrando viam, vel recta docendo,
 Aut mala tam durè pleclendo subinde, vel aptè,
 Ne rursus repetenda putent, caueantq; lubenter,
 Impunita mora qua possent temnere longa.
 Fasne scias panam differre, & tempore certo
 Dissimulare nihil, quibus impedimentaq; multa,
 Multaq; multorum sistantur crimina, quando
 Peruerse nimium vel consuetudo scienter
 Peccantium panis poterit cessare seueris.
 Namq; futura magis, citiusq; piacula videntur
 Pleclendo tollenda tibi, quam qua acta merentur
 Panam, quam deceat non mox urgere seuerum,
 Praesertim si quis correxit, corrigeat aut se
 Consilium est doctis alioqui hoc usus & altis,
 Si praescindatur sibi, si dilatio cuius,
 Si tibi praestituas rebus graue robur in arctis,
 Donec eris Praefes, sub, vel cum Praefide viues,
 Ne qua tibi imponant rapiantue negotia mentem,
 Ad tua si noris diuertere cor alienis.
 An frustra gladium portat pratura tremendum,
 Quo pleclat fontes, Fides cum rarior usus,
 Et morum extremas intentes mole ruinas?
 Quodq; foret satius, quam longis iudiciorum,

Flexilibusq; hamis alienas quarere lites
 (Seu foveant, seu non includant tempore certo)
 Plebis & immerita bona, Piscandiq; ministris
 Quondam animas reditusq; datos, dandosue deinceps,
 Aut quæ permitti ad tempus mala scandala possunt,
 (Nam sensim tolli vel cuncta, aut plaraque possunt.)
 Maioris causa damniq; malig; futuri,
 Tollere quæ pariter non est modus atq; facultas,
 Hac ideo nullo censentur iure probari,
 Cogere nilq; homines ad iniquam fortè sequelam.
 Interea si qua poterit ratione modog;
 Si quibus auxiliis, conatibus atq; favore
 Flagitia extirpare (ut honos & munia possunt.)
 Qualibet hac perrumpendo extirpare tenetur
 Prasertim nocitura magis, rupturag; pacem.
 Est ut adulterium, furtum, hæresis, improba cades,
 Inq; statu servata fides non semper viroq;
 Sen mores digni, seu iusta scientia desit.
 Invida, laudis amans mulier, cultuq; dolosa
 Vestis & incultæ, fastu intolerabilis, ausu
 Et desiderio semper succensa regendi,
 Bile ferox, & blanda labris, in pralia prompta
 Naturag; viro fragilis magis, artibus impar
 Ingenij leuitate sui, bellig; furore.
 An decet insidijs regimen rumpatur ut harum,
 Aut suspendatur, vel peruertatur ut ordo
 Imperium solumq; viris instumq; relinquens?
 Si medicus damnosus, erit, Logicusq; dolosus
 Nobilis & tumidus, nec adest in artibus apertus.

Qua

Quæ ratione regent, facient satis omnibus, apte
 Audacterq; suo sanabunt languida ductu,
 Fractaq; firmabunt, erronea sponte requirent?
 Est aliusq; modus, quo & procedit Deus ipse
 Permittens mala, quo eius nota potentia fiat,
 Quod solus maneat nullo mutabilis ano,
 Cum sit plasma eius totum mutabile, & omne,
 Quo quoq; notescit sapientia magna creatrix
 E varijs multisq; malis bona certa ministrans,
 Quod sine peccato fieri non posse videtur,
 Quo quoq; iustitia inclarescat premia reddens
 Digna bonis, penasq; malis: multisq; creatis
 Conditione sua ne quisquam homo vilior esset,
 More suo quæ agere in mundo permittit, agiq;
 Imò etiam, ne laus homini hac adimatur honesta,
 Felici in scriptura habito, quòd limite nunquam
 Exierit legis, quamvis exire valebat;
 Deniq; ut hinc mundi constet decor inclutus ampli:
 Utile nam damno, culpe respondet honestas,
 Inde malopena quoq; delectabile pulchrum.
 Numinis exemplo quamvis decet esse paratum
 Opprobrium tolerare nocens, non ferreq; semper,
 Imo retundendum quandoq; ut & ipse profectum
 Communem pariter non indulgentia tollat.
 Ergo semel casus cadi bis malit, in ipsum
 Quam propria autorem vindicta feruidus instet.
 Quin, minus ut peccet, saltem suadere licebit
 Caute, nullus ab alterutro si ipsum modus arceat.
 Estne magisterio tutum committere proles.

Ut veri & Recti lectis meminisse libellis
 Pro capto factisq; suo, pro vsuq; salubri,
 Dogmatis inde queant, pertusi vasis ad instar
 Ne mox longa boni paulatim obliuia serpent.
 Praesidiis tutum est pariterq; parentibus ipsis,
 Institui vix curent omnes, teneantur ab hoste,
 Internis viuis, atq; extetioribus ausis.
 Robore parta pari bona conseruent oportet
 Excubijs iustis, dum praesunt, dumq; supersunt,
 Mutua praesidia ut sint sacris atque prophanis.
 Vitare est tutum manifesta pericula semper,
 Excedunt proprias aut si qua negotia vires.
 Vitare est tutum sumptus atque otia multa,
 Quamuis suppetere in luxus videantur & annos,
 Ne cessante lucro seruatis nec bene partis
 Deficiant properè ubi sustentamina vite,
 Nec possis miseris uolferre iuuamen amicis,
 Vita dolore quibus quandoq; labore molesta est.
 Addantur Genuera Monachi paradoxa ministri
 Casarei experti Sophia genus omne vel usus:
 Sextupla proprietates Regis vel principis extat
 In sacris descripta libris. Sic namq; locutus
 Est Dominus Mosi. De fratribus elige regem
 Non tamen externum: numerus cui non sit egnorantia
 Magnus: in Aegypti populum nec rurare ducat
 Uxores nec ei multa sint corda trahentes:
 Argenti neq; thesauros, neq; congerat auri:
 Nec cupiat fratres excellere corde superbo:
 Nec se a lege sinas dextra aut deflectere lana.

I. y. cur.

Lyncurgus vita probus & dux legifer olim
 Spartani populi fuerat: qui iusserat agros
 Dividere ex aequo populis: aurumq; sacra vi
 Argentumq; Deo, ferrum tantummodo aratri:
 Ne potu ratio, gravitas sermone frequenti,
 Atq; valetudo nimis perdatu ab escis,
 Ausferri iussit conuiuia. Vina tabernis
 Non vendi voluit, sed tantum à Pharmacopeis
 Corporis ad curam, ut piperiq; aliasq; medelas
 Cura extra tempus Venerem irritare potentes.
 Obsequium indixit: prohibeat & otia cunctis
 Despectumq; senum. Satias quasita nec escis,
 Natura tantum sed sustentatio parca.
 Musicaq; est turpis nulli concessa vel oda.
 Nec novitas inuisa fuit tantummodo sistri
 Aut instrumenti, sed nec discedere cuiquam
 Fas patria, aut terras alias intrare remotas.
 Ni pater officium natum docuisset, alendus
 Quo foret, a nato nihil expectaret & ipse.
 Unius officij tantum unicuique facultas
 Est data discendi. mimis loca nulla relictæ.
 Mutandis tantum gaudebant mercibus: usus
 Sulcandi ratibus nullus maris utpote plenus
 Impietate virum. probitas ut culta vigeret,
 Virginibus nullis dos est data. Plura relinquo.
 Praesidiis scripsit: fame quadret prius actus.
 Nam dum censor eris, censebere non minus ipse
 Ingenij non tam quoad haustas altius artes
 Et gazas, & opes, quam mores fulta vel ipsa

Non

Non occulta minus quam publica, & infima rerum
 Et quod praesidibus cunctis graue, lata sub auras
 Non modo verba sed expensa intima cordis,
 Seria proque iocis traducta ac usque vicissim,
 Ni quem sincera addideris grauitate tenorem
 Vtere consilio hoc etiam: responsa referre
 Ut satis auditi prompta accurataq; possint,
 Quando tuo verbo glossas vel mille reponent.
 Praualeat veteris us consuetudinis aequum:
 Quod temerè mutare nocet auctoribus ipsis.
 Consilij secreta penes te sunt senatus.
 Si tamen expediat grauius res pondus habentes
 Consilio librare graui sapientis amici,
 Affeclum ne quo vario ducare, canebris,
 Ne tam inter sese misere negotia, quam vti
 Consilio videre viri. Sermone nec asper
 Sis accedenti, ne quamuis ilico per te
 Dimitti nequeant, causam des ipse querelis:
 Ergo suo pro quemq; statu tractare decebis,
 Mite tibi nomen quam gratius esto scuerum.
 Praestat amore tuo ducig, trahiq; volentes,
 Quà pote, quam inuitos stringi terrore premig,
 Nec vindicta tui aut decet impatientia verbi.
 Iudicio iustus, vita probus, expediendo
 Promptus, tradendo patiens, prudensq; regendo.
 Non minus expertos, quam doctos ponito in ipsis
 Officijs. non inter eos toleranda similtas
 Aut fera lis, nimiumq; frequens accessus agentum,
 Tempora nec in his ultra producere certa

Per.

Permittat, prae grande nefas, homicidia, furti;
 Scandala, non auri pretio, sed vindicet ense:
 Quandoquidem sunt, qui se aliter compescere nolint.
 Gratus erat Caesar Titus ob praecordia morum.
 Namq; senes patres, iuuenes vocitare sodales,
 Externos famulosq; suos consuevit amicos,
 Dein omnes fratres, sint ut tibi praestat amici,
 Quam subiecti animis: regimen nec vertitur illo,
 Si praeconi, nudo pileis si vertice honorent.
 Quam quo apto pote more regi, faciliq; pioq;
 Fas ira nunquam miscere opprobria verbi.
 Est muliebri genus, quod sese vindicat ore.
 Si curare velint, famulos tua dextera varo
 Ast aliena magis famulorum puniat ipsos.
 Hi pueriq; tui seruent ieiunia, festa,
 Et lege alias ludos proque are cauebunt.
 Furta hinc sua suros: terna quiq; cubilia calcant,
 Sunt o probi, taciti, mente, oreque, moreque mundi.
 Cum nouus es praeses caueas simul omne, satisque
 Extirpare malum, quod postulat annus & ordo.
 Nec temere mutes, quod non fideique sacrisque
 Visibus oppositum, quod nec damnabile plebi
 Sic census expende tuos, ne haec degere tecum,
 Sed cum ipsa videare magis: quod eatenus inquam,
 Quod multos cognosco status in honore potentes
 Consimili: gazis quibus aula micat peregrinis.
 Ergo ne auaritia tu sordidus esto, vel aris
 Prodigus, & fama, mox passim idcirco notandus.
 Ad Nilipandum scripsit de ludicis actis.

Ietro Sacer Moyses, populum qui lucis ab ortu
 Lucis ad occasum audiuit pro iure ferendo
 Sic monuit. Tu iura sacri decernito cultus.
 Quod spectat mores, alijs committe probatis:
 Quiq; Deum metuunt, veraces sunt, nec auari.
 Iustitia est depicta olim sine luce manuq;
 Ne personarum sit & acceptatio doni.
 Suntne hominum multa pro conditione petenda,
 Teste quog; Alberto, moderanda iuris habena?
 Ne cen castanea praelecta haud testa sub igni
 Rupta volat, bombumq; ciet, sic fiat & ipsi.
 Aurelius (Greuerareferente) monebat amicum
 Caesar, quod nonnunquam homini foret utile quiddam
 Efficere inuitum, & minime quod non licet. Esto
 Namq; sit excelsum bellum mort alibus acre
 Inferre, at contra minus equum stultius est nil.
 Estq; genus varium sapientum, imò variumq;
 Stultorum: quos is super est stulissimus omnes
 Qui cum pace domi possit gaudere, fruiq;
 Querit amara foris, qua corda negotia turbent.
 Cantule vis scribebam tibi (Caesar scripserat olim)
 Grande nouum? potius sic astimo, num vetus extet
 Aut Rome aut terris Italae scitu tibi gratum
 Nam bona res quauis abiit, successit iniqua:
 Rectoresq; noui modo sunt, vetus unica culpa.
 Sape senatores nos congregat aula trecentos.
 Nascuntur lites ibi multa: & querimus illum
 Enchere, hunc premere: huic poenas decernere at illi
 Præmia: dein reparare vetus, statuisse recensq;
 Extir.

Extirpare scelus, mores plantare decoros:
 Proque malis bona sectari: exturbare Tyrannos,
 Tutarique bonas. Distracto deinde senatu
 Cum rediere domum, peiores crimine viuunt
 Consilio potiore duces. O Roma quousque
 Verba dabis, tempusque teres, communia lingues,
 Et priuata petes? sermone diserta, grauisque
 Iustitia Zelo, molimine caca domique
 Corde nocens, vitaeque nequam, tantoq; reorum
 Censura grauior, quanto magis improba vita?
 Annon & proprius per vitrum cernitur actus,
 Quo minus visum solet, aut alienus aquarum
 Per speculum, visam quodrem diffusius auget?
 Ah quoties vidi inultatos morte vel vnâ
 Ob noxam abs illis, quos omni luce recurrens
 Sol notat usque reos? Anacharsen dogmata Craso
 Inducit dantem: non gaudis esse studendum.
 Augendis, quia consilij non esse capaces
 Creduntur: nec adulatores esse ferendos:
 Nam tales tolerans veri reputabitur osor.
 In istam bellum ponendum: namque requirens
 Externum bellum, est regno quoque pacis hic osor
 In proprio: mimos, ioculatoresque fugandos
 Ex aula: qui namque iocis assuetus amandis,
 Cum res urget eum, vix cor ad seria vertit:
 Osor study, ac non utilis otij amicos
 Pellendos, inuisa quia est sapientia eisdem:
 Rixosos & mendaces hinc esse fugandos:
 Nam tales adamans se & perdere regna videtur:
 O Obla-

Oblatisq; sinunt qui se corrumpere donis:
 Nam vix consultor bonus est, qui talia querit.
 Traiano Roma sic scribit ab urbe senatus:
 Quandoquidem edictis moniti parebimus alme
 O Traiane tuis: par est te nosque monere:
 Nam regere est grauius, quam iussa facessere regis.
 Sat, qui paret, agi, mandans sint ne aqua, videbit.
 Quandoquidem multis metuendum exercuit armis
 Te tellus Hispana diu, contingere posset,
 Inscius ut nostri iuris morisque recepti
 Quid statuas: cui nos modo praecaneamus oportet.
 Ingenio inprimis, quod agis, solerte labores:
 Vis quia Romanos minus aspera, quam pia ciues
 Mansuetudo regit. nec laus est viribus ipsis
 Iustitia minor, ac vinculum. nec rere statutis
 Comprehendi ius omne tuis: sed si omnia digna
 Exequere fide. patientia nec minus apta
 Ferre importunos ad conuincereq; tempus:
 Ut deceat punire reos, at non ita probrum
 Vindictam patrare sui. quod bella relinqui
 Consultum non esse putas vestratia, tutum.
 Censem pariter. nam regem querere praestas
 Non loca deliciis, sed magnis frugibus apta.
 Si Numen nobis venerati praecipis almu.
 Hoc praceptum iridem reputes tibi iustus esse.
 Mutuam amicitiam commendas, quae tamen ortum
 A Duce pacifico reperit, communiter omnes
 Aequali non dissimili qui tractat amore.
 Pupillos mandas inopes, viduasque fouere.

Ergo

Ergo tuis Ducibus, questoribus, atque peritis
 Ne vinus iniungas, ne multis, atque tributis
 Indignis que modis onerentur: nam graue plures
 Hoc vitium inuadit, quam virtus prompta iuuare.
 Nos inter rari strepitus, parcaque loquela
 Esse iubes: quis si interdum defectus & usquam est:
 Fragilium est, ut scis, quod sic aliquando vacillent,
 Non, ut iniquorum, labantur. mutua ferre
 Incondita vetas suffragia sine odiosa.
 Paremus merito. Te verò noscere dignum est:
 Quod grauior grauiari disceptatio cause
 Debita. Præterea, ut censes atque tribuni
 Sint virtute probi, mandas: Curabimus æque.
 Ni pluri referet, quales ad tanta vehantur
 Officia: hoc sita curaueris, indiget ipsa
 Censurares tota parum. vis deinde cauere,
 Ne quid natorum vitijs respublica damni
 Incurrat. sentimus idem, ac ut longius ad te
 Teutonicum ad bellum reuoces. nam hostilibus orta
 Abellis si quando quies, sit & ipsa inuentus
 Fertior scelerum: tunc bellum huic expedit Urbi
 Exoneraturum facies. sint cætera cordi.
 Dogmata Traiano scripsit Plutarchus eidem:
 Non sita in officio laus est, ni nactus id aquis
 Et tractet meritis, ut honos huic, sit onus illi;
 Ut multos metuat princeps, plus se ipse timetor.
 e Arbitriis propriis, quam consiliis alienis
 Erratur grauius, cum te populumque lenabis
 Frange mala, regimen si a te, dein plebe requiras.

Non melius regimen, quam si dux polleat ipse
 Virtutum cumulis, verbis sit parvus in ipsis.
Qualis erat servus, talis rex esto deinceps.
 Nancisci laus parva decus, permagna tenere.
 Irreprehensibilis coram sis plebe sequace.
 Non miuus externo, quam seruo iure fauebis,
 Prestat enim proprium tibi, quam minuas alienum,
 Promissi memor esto tui, veraxque, ut amicis
 Non spoliū fias desertus, dedecus hosti.
 Sis bonus, & facilis, Diuumque hominumque penes te
 Gratia ne variet, cum minimis ejce pestem.
 Semper adulantum populo male agendo nocentem
 Blanditis & furantem tibimet decus aptis.
 Non numerus legum potior, sed vita regentis.
 Eligite ad Regimen pralustres atque peritos,
 Legifero Moysi dixit Deus. Esto prophanam
 Militiam robur viresque requirere. pollent
 Quo pleriq; viri. regimen sapientia iuncta
 Nobilitati habeat: mores que calleat aula,
 Delectumque hominum, qua temperet acria dulci.
 Differuit coram Carolo sic Casare Quinto.
 De Duce iudicium dependet ab usq; senatu:
 Sen bene siue cadat male pax bellumq;, benignè
 Plebs solet accipere hac, consultor si bonus aula est.
 At assentator quarit sua commoda tantum,
 Cuius in imperio varia est gens ore sitiq;
 Delectu ex illis habito supplere senatum.
 Fas erit a fama, meritisque, fideq; probatis.
 Sic quoq; suspicio contemptus cessat inanis,

Confr-

Consiliumq; patet notis de rebus haberi.
 His clemens & gratus erit, promissaq; servans.
 Indigni frustratur honos canis instar inepti.
 Dat ratio meriti decus, at favor addit abusum.
 Prorsus eum viresq; merum. His patientia plusquam
 Vtilis est populo censendis semper ab illo.
 Absque metu non est, metuit quem turba nocentem.
 Sautia, tumidum, vel ineptum rebus agendis.
 Defectu hoc vacuus tolerabilis esse videtur.
 Succurrat quisunque regens & suppleat omne.
 Roboret ut lenis defectum, laude vehatq;
 Despectum, laesis defectum surroget aquus.
 Vindicet effrenes, inopes inuict, atq; tumultus
 Sopiat, & vinclo discordes colligat uno,
 Sufficiat maestis solatia, temperet apte
 Gaudia, tristitiam ne habeant effusa sequentem.
 Trinit Apollonius diuersi moris & oris
 Omne solum inuitus dominari seditiosos
 Pacificis, tumidos demissis, atque Tyrannos
 Institia sancta cultoribus, atq; Seueros
 Mitibus, atque pusillanimes audacibus, atq;
 Indoctos doctis, raptos furibus imis,
 Introitu vite conclusos funere multos,
 Mortifero cunctis abrupti stamina telo.
 Piscario scripsit. ut felix exitus instet
 Bello haud illicito. Diui prece sollicitandi
 Principio (Augusti monitu) assensumq; petendus
 Inde Ducum, & post hos doctorum, deniq; insta
 Hoc praefectorum fidei instè efficiendum:

Huius erit damnum remouere ac omne periculum,
 Blasphemos punire sonos, & ubique tueri
 Innocuos, sedare malum, stipendia cunctis
 Soluere, subiectos defendere, tollere prædas,
 Atque hosti seruare fidem. male nota futuri
 Belli fama foret. consultum denique reclusum,
 Si maneat occultum, nec erit fiducia tuta
 Consilij sat privati. nec cedere turpe,
 Tota relinquatur ne hosti victoria foret.
 Consule te primo. necdum præsentis periculo:
 Consilium excipiunt sæpe infortunia tardum.
 Audiat hortatus miles, ne territus ipso
 Auertat socios. fors nusquam incertius errat.
 Sexus abesto alius. de hostilis robore turbe
 Non est querendum, quibus ast hac tendat in oris:
 Illud enim esse fuga signum, hoc pugnare parati.
 Romanis potior semper victoria fluxu
 Non numero bellantium, at vi & virtute regentium.
 Vincere Alexandro visum est proclius hostes,
 Quam tolerare probrum tam iniustum quam quod, in
 Sed qui non didicit bilis sedare furorem (stans.
 Expensis damnis, vel per contraria facta,
 Assensuque represso aliena mentis ab hoste.
 Auersaque sua ad diuersa negotia mente,
 Aut Domini orata votis ope, cuius at ipse
 Contempsit, non agnouit, non denique cultum
 Premonit, dignusque aliena subdier ira
 In caput ipse suum retulit data damna per Orbem,
 Quicquid Apostolicis Diuinum Flamen Alumnis
 Bissenis

Bissenis toto tradendum dixit in orbe,
 Huius Romanus seu summus Presul habendus
 Est preses non tantum uno pro tempore & una
 Pro ditione loci, sed publicè & undique sacro
 Purpureoque suo munitus in Vrbe senatus
 Omnibus ex terris lecto, concorsque sacratio
 Concilio procerum Mundi, ceu legifer equus
 Omnibus existens, nullique quod ante Monarchæ
 Siæ Duci, Regique datum, ut rex quilibet alma
 Non minus obstrictus legi, quam quilibet unus
 De populo ipsimet, quoniam lex cœlica talis
 Non aduersatur iuri Regumque, Ducumque,
 Promouet at potius, sibi quos deuincit & ipse
 Federibus, quorumque opera frenare rebelles
 Subsidiq, queat secum, inter seq, fauore,
 Paceq, iunctorum, quod promptum est, rancor ubi o-
 Pluraque querendi studium præcordia loquit (mnis,
 Regia iudicio se subdere prompta supremi
 Presulis, ut positis armis, & quando necesse
 Parte sibi in rebus cedente viraq, minutis,
 Integra ne parua pereat respublica causa,
 Sed magis in commune bonum coalescat vbique,
 Quod gregis heretici præstat præferre querelis
 Fucilibus, reprobisq, etiam sua commoda propter
 Obstreperi, quibus haud desunt ritu ordinis almi
 Mitrati quoque rectores: quos hoc onus urget,
 Semper ut inspiciant Parochorum errata gregisq,
 Atq, inspecta sua serie descripta reseruent,
 Cuncta suo ut possint suppleri, aut tempore tolli.

*Hinc quoque non levis est transgressio, si qua notentur
 Scandala in his morum, si qua ignorantia, si qua
 Forsan inutilium tolerantia, si qua cupido
 Excessiva mali, si litis semina siue
 Cum potis est, dilata tamen praeciso, si quis
 Officij in templis neglectus, siue suorum
 Despectus, si non promotio digna sacra-
 Ordinis, aut censura grauis, si indigna salubris
 Sacramentorum ritus tractatio, qualem
 Iura sacra, atq; vetus pia consuetudo requirit
 Consona Concilij, scripturae consona sacra,
 Atq; probata diu, magis atque probanda deinceps.
 Hinc patet ulterius, Parochorum quis foret error
 Hac immergeris in caussa, qui modo frangi
 Esse velint curaturi magis commoda plebis,
 Quam tondere pecus, de quo sibi quisq; futurus
 Consultor melior pro condicione locorum,
 Et personarum, quo cum aspirauerit artis
 Munitus potius studio prius, experimento
 Quam praecedenti certore deinde sequenti.
 Circumscripta loco cum cui fit sarcina certo,
 Praecunctis propriam spartam exornare studebit.
 Pro gregis excubitis solum se stare putabit:
 Nam raro auxilium quisquam offeret, atq; paratus
 Si foret, audebit vix se immiscere labori
 Alterius. Quam praetimidum vult cura salutis,
 Quam cautum populi vult conuersatio, sanctum
 Libamen caeleste sacri, dextrum atque scientem
 Auditus scelerum, plebisq; medela, quietum.*

Respo.

Respectus procerum, constantem audacia fontum,
 Prudentemq; doli diuersi, gloria mundi
 Aversatorem, successus luor amicum,
 Omnibus ex aequo, ne quem cui preferat, omnis
 Officij modus excellentem, lumina plebis
 Seiunctum prauis, offendiculisq; malorum.
 Si Benedictinus se Pastoralibus ordo
 Officijs olim multis, exercuit annis,
 Si quoque mens alijs, licet ab fuit ipsa facultas,
 Si multis praeatur adhuc, res magna videtur.
 Canonicis quondam communis vita fuisse
 Dicitur in mensa cum Praefule, cuius agebant
 Consilij partes, vti eiusdemq; cubilis
 Distinctis lectis seu, quod reputatur honestum,
 Sub teſto multis iunctimque cubilibus vno,
 Canobis qui durat adhuc mos solus in artibus,
 Aut quoque cum Abbatis camera renocandus is esset.
 Carthusianus id ex veteri Dyonysius albo
 Retulit, addit & his vetitum Monialibus esse
 Accessum, nutrire comam, mundiq; prophanos
 Ornatus adhibere sibi, atq; libidinis omne
 Incentiuum aliud, desideriumq; sciendi,
 Atq; usurpandi vana atq; superflua sensu:
 Qualis congressus censi possit inanis, (sum,
 Quod studiumque magis grauat, haud conducit ad v.
 Omnis auaritia studium caput omne malorum,
 Omne genus scelerum vetitum quoque lege seuerum,
 Ut Clerog, decens antiqua resurgat honestas
 Hospitij sumptus, mensa, domuumq; modesti

Et vini, cuius vetitum libamen & haustus
 Leuigenie ingressuris altaria sacra;
 Ludorumq; etsiam, recreabiliumq; gulag;
 Ut Bernardus ait, binis vix unguibus ample:
 Qua cum virginitas vix tua, frequensq; relapsus,
 Qualis erat Salomonis, & hunc tot in orbe sequentum.
 Quod virtus non est, cum toto hoc ordine pugnat,
 Si virtus recti bene definita sit ordo.
 Qui non obstitunt, his consentire videntur.
 Suspectiq; manent Gratiano teste diserto.
 Cumq; Sacerdotum vitam scrutentur, ut inquit,
 Gregorius Magnus plus, quam documenta salutis,
 Idcirco foueas intrant erroris inopti,
 Dum cessant humiles istis parere magistris;
 Apparet quanti facienda exempla piorum.
 Quantaq; congeries prauorum incommoda portet.
 Dum tolerantur & hi (pius Augustinus ut inquit)
 Qui sua neglectim curant, vitamq; suorum.
 Hinc usumq; sibi peccandi acquirere certant,
 Istare scindenda est spes, sin autem locus esset.
 Quod non concurrant hac posse videntur eadem.
 Restitui. at segetem scelerum dant otia multam,
 Et sub amicitia specie consinia crebra
 De gazis inopum, proprio non structa labore.
 Seiunxit Clerum à Populo Bonifacius olim,
 Quando aris peragenda forent Mystera sacris.
 Interiora Chori discreuit limine plebis
 Concilium Moguntiacum quondam Vrbe paratum.
 Atria cancellis, soliq; potentia Clero,

*Pars Marium Australis, nuntium Borealis ut esset,
 Velatas sacra voluit quas ede morari,
 Et numerum statuarum etiam moderatus ut esset,
 Quas ob honestatem tenui olim pectore Graui
 Fecerunt: quas mos rosas atque vrere fadas,
 Cuius vestimentis, tabulis, vasisque, thronisque,
 Tempia Dei Laudi, rebus tantummodo Mystes
 Inseruit sacris Paulo mandante senerè:
 Nec sunt hereticis Mystera ut vniopercis
 Danda nec absque Fide Christi spes vlla salutis.
 Quam, quantum est in se, facientibus haud negat ipse,
 Talentumq; vñs bene plura prioribus addit.
 Huc referenda ideo cultus, lex, ordo, facultas,
 Vt primariam denominat actio semper.
 Quam nec Mystarum leuis, impronissq; culpa
 Cetera iustorum, aut meliorum plebe fideli
 Executiet prudenti animo interponere sese
 Audenti minimè Maiorum, ac ipsius alti
 Iudicii Domini tolerantis multa benignè,
 Plecentis grauiterg; dein, sua cuiq; iubentis.
 Reclor erat Catus Franciscus Borgia Iesu
 Ipse maritatus princeps satis & pius olim,
 Quem vix commoditas, ut plures, suauis agebat,
 Suspicio fugit potius se errare volentem,
 Utileque aientem vitia excusare, benigni
 Aut implere vices interpretis: inque beatis
 Assiduum precibus visus fuit: atque refellit
 Persuasum quandoque piis quoque, quod nihil istud,
 Quod leue sit que illud, si non letale preterit:*

Sermoe

*Sermonesq; sacros habituro digna notatu
 Hec documenta dedit. primò perpendat ut ipse
 Producenda animo, nec non meditetur & aptè
 Disponat comperta dein, ne sint sine fructu.
 Antiquos cautè patres ait esse citandos,
 Qui non scripssent quodam si tempora nostra
 Præcissent, idè cum scriptis scripta monebat
 Conferri, utq; locis cum aliis sacra Biblica verba;
 Hæreticis acrem, lenem magnatibus esse,
 Inuitumq; horum monitorem velle videri:
 Se simul indignum simulet, se credat inanem.
 Mente nec idcirco cadat, officioq; deesse
 Intendat. forsàn fructus latet atq; sequetur
 Post vitam. sermone habito sit mente modestus.
 Quod recinenda mala sibi sit palinodia vite,
 Ascendens reputet. modicus sit gestibus, & non
 Affectatus erit verbis nimis. at male verba
 Et sensu percepta alio reuocanda repente,
 Clarius & dicenda putet. Ignatius autem
 Nescit eloqui fucum, placitura cuius
 Proposuit generi thesauri pondus auaris,
 Delitias lætis: desperabunda nec unquam
 Corda auersatus, nec profuit omnibus uno
 Ipse modo, nec quo solo conuersus, & usus,
 Cuncta secutura in dubiis incommoda cautus
 Expendit, quobus elegit dein tutius actu,
 Pauca quod & leniora aliis incommoda ferret.
 Est quod idem, lex praualeat quod magna minori:
 Quod quinis bene si consultor idoneus absis*

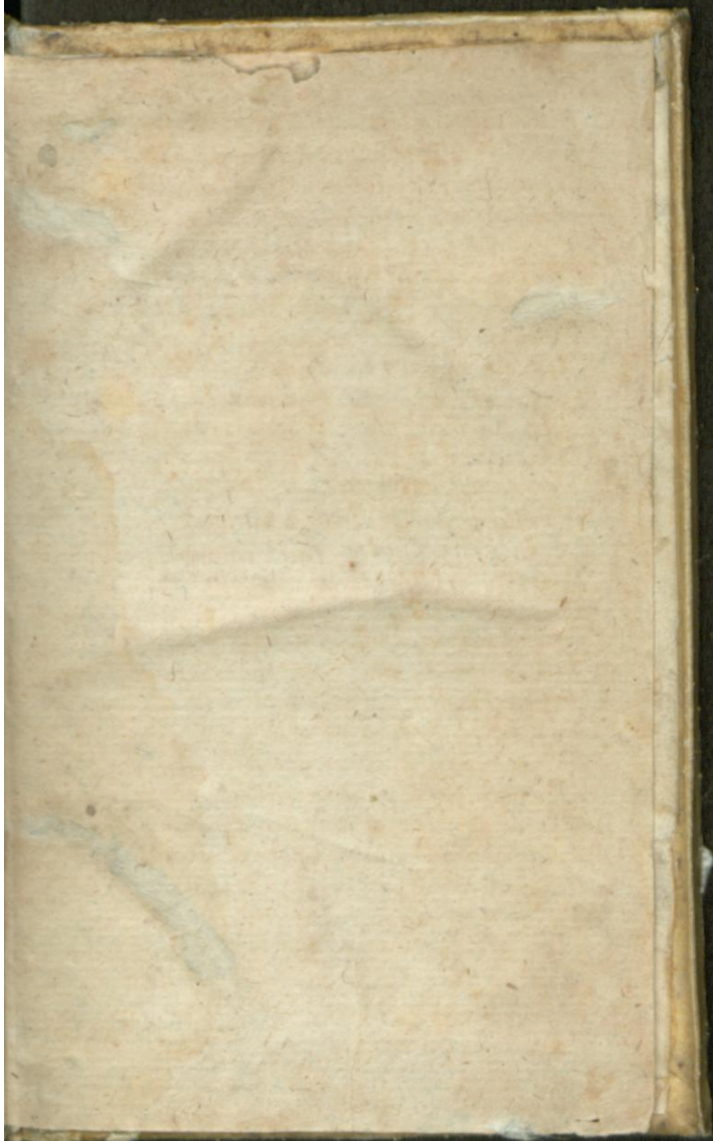
Diffir.

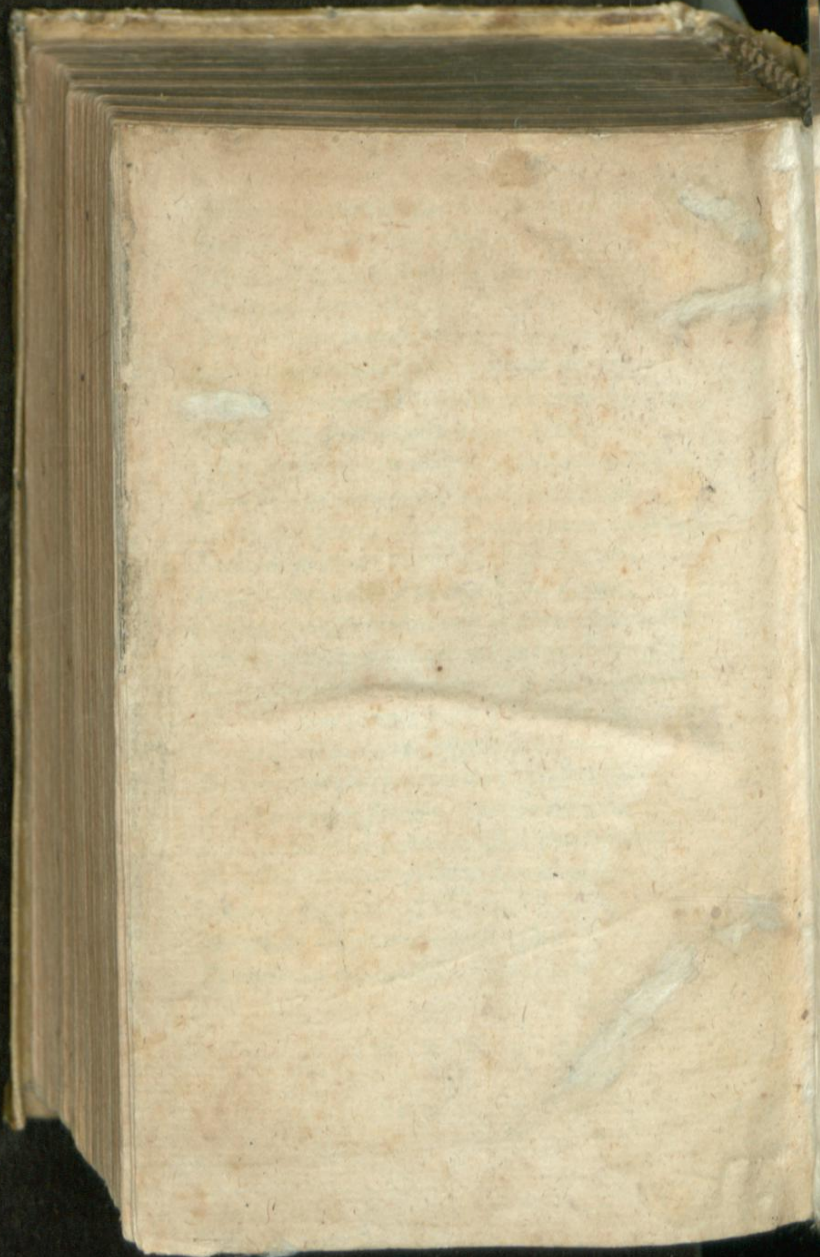
Differrique nequit, fallurus sit sine scrupo.
 Ipsius elogium est: maior sit gloria Christo:
 Quo grauis elogio Doctor fas omnibus vii
 Admonet, ut dubium, quo sine quis efficit, absit.
 Nec pretermittam bene quæ syntagmate libri
 Nuper Aquisgrani patrum quis scripsit Iesu.
 Cui non sit cordi pietas promota decorè,
 Si modo Numen amat, si non tantummodo natum
 Se sibi, sed multis etiam officioq, statug,
 Deposcente putet? pietas nam tempore nostro
 Vtilis in multis felixq, futura per anuum,
 Quæ sincera foret rectaq, sit indolis erga
 Numen, ut affectus proles cum patribus unit,
 Qui germanus erit patriq, fidelis, amicus
 Communisq, boni, semper studiosus honesti,
 Atque aequus semper pius, & maturus agendo,
 Seruandosq, statim, reueretur, amatque, iuuatque
 Maiores minor, hinc maior pariterq, minores
 Assidua cura, fide, amore, labore vicissim:
 At contra exemplis scelèrum, errorumq, nefastis
 In peius prob, cuncta ruunt, ubi cura malignè
 Nunc onium neglecta iacet, serpitque proinde
 Hæresis interea non iam ceu cancer adauclta
 Progenie sensim, sed ut horrida bestia latè
 Vastat, & hoc nequeat cum fors impune, doloso,
 Ut vulpes astu, subuertit semina Christi,
 Hæreseos reddit conuictus & ipse salutis
 Socordes, ceu nã summum foret ipsa malorum,
 Peruadit tacitè, pretiosaq, & intima tollit,

Con-

Contempnim tractare sacra Myſteria Clero
 Inculcat fidei, & ritus temerare vetuſtos,
 Solemneſque ſacros famulatu deſide quodam,
 Antiquæ pietatis opus ſibi ducere ludum,
 Aut raro, aut leuiter menſa libamen obire
 Sacrificæ, officiũ, & conſuram, & ducere nomen
 Vile Sacerdotum (at reditus non annua iura)
 Delectumq; dapum, ieiunia, iuraque plura
 Abſq; pudore, metu violare, animique remorſu,
 Calicolum cultum, quæq; indulgentia dici
 Penæq; purgatrix ſolita eſt, adaphora tanquam
 Ducere ſine etiam commenta ſuperſtitioſa,
 Inq; his, inque aliis à vero abſcedere ſenſu,
 Catholicumq; palàm tamen & clam velle videri,
 Dira lues animarum non magis hæreſi ab ipſa
 Qua diſtat, febris quam feruida diſtat inerte
 Dorsalis ſpina tumulo: tam vita vel actus
 Vera ad virtutis motus ignaua videntur.
 Difficile ambobus medicamen vt eſſe videri
 Applicitu poſſit, ſeu clero lumine rerum
 Percipiendarum, prauisue affectibus horum
 Purgandis ſtudeas, primas Metana teneto,
 Unde repurgandis affectibus eſt via ſanè
 Aprior, vt poſſint mala compensata videri
 Tam pietate noua, tum religione perenni.

F I N I S.

On H. J. 570.

